

№ 1920

ვისრულა

ქართული
საბავშვო ჟურნალი

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ბ ე გ ე შ ი ა :

იასამანი—მთასთან

ობოლი მუშა

1. გზაში
2. ლოცვა
3. ღმერთი
4. ნისლი
5. ღრუბლები
6. დიალოგი საფლავეში

არ. რუხაძე

1. მთვარიან ღამეში
2. ჩქარა სანთელი
3. შემოდგომა

ბ ე ლ ე ტ რ ი ს ტ ი კ ა :

დ. თურდოსპირელი—ამირანის ცეცხლი

ნ. ლორთქიფანიძე—ჟამთა სიავე

კ რ ი ტ ი კ ა :

ივ. გომართელი

1. გ. ქუჩიშვილი
2. კალაუ ნადირაძე

059.962.1(05)

ც-67.

ს ი ს ა რ ტ ყ ე ლ ა

ყოველ-თვიური ჟურნალი

F-5806

კომუნია ☆☆☆☆
ბელეტრისტიკა
დრამა ☆☆☆☆
კრიტიკა ☆☆☆
ბიბლიოგრაფია

№ 9
აგვისტო
1920

პ რ ე ზ ი ა

იასამანი

მთასთან

აქ რომ შევდგები და შორით თვალებს
 მოვაფლებ ნაცნობ ხეთა მწვერვალებს,
 იშლება ძველი მწუხარე წიგნი,
 ვიგონებ წარსულ დღევათ და აღებს.

დაუთვალავად დაჩრდილულ დღეებს
 დამუქრებია ცა გაბზარული.
 კენესა ხვდენია დაბურულ ტყეებს
 და ნიადაგი გულდაბზარული.

დღეს მუხათ შვენით მკერდზე ბილიკნი,
 ხვედრი განდგომილთ და უკმეხების:
 დანახშირული კვალი მეხების.

ოგოლი გუზა

მ თ ე ზ უ ი

1. გზაში

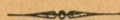
დაჰკრა საათმა: სამი ზარია.
გავცილდი ქალაქს, გამოველ გზაზე.
ო, დავიღალე... და მიხარია,
მატარებელი რო მიქრის ასე.

ისე დამძიმდა ოცნების ფრთები,
რკინის საკანში გამომწყვდეული,
რომ მომენატრა სამშობლოს მთები
ნისლის ნაკვთებში გამოხვეული.

მივალ! იქნება სულის სიმშვიდე
ვბოვო—სადაც მზეს კვამლი არ ფარავს,
სიყრმის სალოცავს ჩამოვხსნი რიდეს
და ოცნებისას დავიდგამ კარავს.

მწვავე ბრძოლაში გრძნობის სინაზე
ლამის გაქვავდეს და გაიყინოს,
სისხლი აყვავდეს სულის მინაზე,
ფრთა ვერ გაშალოს, ვეღარ იფრინოს...

და რა კარგია მატარებელი
ასე რომ მიჰქრის, ასე რომ ჩქარობს:
სული ოცნების მაძიებელი,
ვით ტყვე გზა-ხსნილი, ფრთებსა ულის, ხარობს!..

2. ლოცვა

ნისლის კალთებზე დავასვენე ფიქრი დაღლილი,
ჩაფიქრებულ მთებს დავუკოცნე ხუჭუჭა თმები;
გაჰქრა სიცხადე... და უსაზღვრო შვეებით აღვსილი
ლოცვად დავდექი და ავანთე სულში სანთლები.

მარადისობის მზემ გაშალა რწმენის ალამი,
და ცის უდაბნო გაარღვია სხივთა ციალმა...
აჰა ოცნების ნაზი სახე, ცრემლით ნალამი,
ააელვარა მღელვარ სულის სიმთა წკრიალმა:

—ჩემი ვედრება, სულის მზეო, ბევრჯერ გსმენია.—
ბევრჯერ ქაობში მგესლავ გველებს დავუკბენივარ,
ბევრჯერ მტრის ისარს გულზე დადი დაუჩენია,—
მაგრამ მე მაინც შენ გადიდებ, მარად შენი ვარ!

შენის სხივებით გავაშუქე გზა წინ სავალი,
და ღუბჭირ ბედთან ხელოართული ომი გავმართე;
ღმერთმა ბრძოლისამ შეიწირა მსხვერპლი მრავალი,
მაგრამ კანდელი მაინც ბრწყინავს, მაინც ავანთე!

და დღეს აქ მოველ, რომ ვიხილო შენი ხატება,
გულში ავანთო ძღვევის ალი დაუშრეტელი!
მწამს კაცთ სიავე შენის შუქით გაიფანტება,
ფრთებს გაშლის ძალა მზიურყოფნის გამომქედელი!..

3. ღმერთი

მწვანე ღიმილით შეხვდა მთები მზის ჩასვენებას.
 და იისფერად ასხივოსნდა კოშკი ღრუბლისა.
 აეხსნა რიდე მონარნარე ციურ მშვენებას.

და აელეარდნენ ცის წიაღში თვალნი უფლისა.
 მიწის ნაზ ლოცვამ შეარხია ნისლის კალთებო.
 და აწკრიალდა იღუმალი ზარი მწუხრისა.

მთათა გრეხილებს მოსწყდა სხივთა ბრილიანტები,
 და როცა იგი სივრცის ზღვაში იძირებოდა—
 ვიხილე წუთით შორეული ქვეყნის ლანდები!

სამყარო იგი სულში ისე იცქირებოდა,
 და ისე იყო სათნოებით დამშვენებული,
 რომ მის გულ-მკერდზე უკვდავების შუქი კრთებოდა.

უცხო ჩვენებას დავატყერდი გულ-ანთებული,
 და ესთქვი: ეს არის სულ-ნათელი, სახე-მზიანი,
 შარავანდელით სხივ-მოსილი ღმერთთა კრებული!

და იგი იყო ძე-ღმერთისა — ადამიანი!

4. ნისლი

თმა-ხუჭუჭა მთის მწვერვალს
 ნისლი შემოჰფენოდა;
 მკერდ-მოქარგულ ცისფერ ალს
 თეთრი ღიმი შეგნოდა.

ფრთებსა შლიდა, ნაზობდა
 ოდნავ თრთოლვა-რხევითა,
 და საოცრად ამკობდა
 მზე ნაზ სხივთა ფრქვევითა.

ზღვის ზვირთებში ნაშობი
 იგი მიწის სულია,
 ლოცვით ყველა მნათობი
 და ცა შემოუვლია.

და ვით ტურფა ასული
 მოდის დილა-საღამოს,
 რომ აქ ყველა ჩაგრული
 შვების ცრემლით დანამოს.

და მე მინდა მის ფრთებზე
 გაშლა სულის ბართის,
 რომ ჩემს წმინდა ფიქრებზე
 ლაღადობდეს მარადის!

5. ღრუბლები

(მოგონება)

თვალს ვადევნებ, მთებს გადაღმა ღრუბლები რო გაფენილა, —
 ჰაეროვან დარბაზებში სული ხშირად აფრენილა,
 მაშინ, როცა საპატიმროს სდარაჯობდნენ ჯალათები, —
 მის თეთრ ფრთებზე ისვენებდა სული რწმენით ანანთები...

მაშინ ტანჯვის უშრეტ ცეცხლით ისე ვიყავ გულ-დამწვარი,
 სიყრმის დღეებს ისე ჰკლავდა რკინის ჯაჭვი, რკინის კარი,
 ისე ვიყავ მზე-ჩამქრალი ცივ გალიის პატიმარი,
 რომ ღრუბლები იყო ჩემი სულის ნაზი მეგობარი...

მის კოშკებში ვლოცულობდი, სულს ვაქსოვდი ნარნარ სხივებს,
 შეეხაროდი შორეულ დღეს, გულში რწმენათ განაღვივებს,
 და ველოდი: დაჰკრავს ზარი... და იეღვებს სხივთა ბრწყინა,
 დაიმსხვრევა ბორკილები... ფრთებს შემასხამს აღმაფრენა...
 და აღსრულდა: მზემ წყვდიადი დროთ უფსკრულში ჩაასვენა! —

დღეს სამშობლო ისე ბრწყინავს დროშით გულ-მკერდ მოფენილი,
 ვით გიორგის თეთრი რაში, ცის ლაჟვარდში აფრენილი!
 დღეს სხივ-მოსილ ჩვენ ქვეყანას უკვდავება უკრთის გულში,
 და იბრუნებს რაც დაჰკარგა ტყვეობის ჟამს მან წარსულში!

დღეს ასეა მაშვრალთ გული ბრძოლის ცეცხლით აღგზნებული,
 და კანდელი ისე ელავს წინ სავლელად ანთებული,
 რომ მსურს მოვსწყდე ამ ბილიკებს, ფრთა გავშალო, ვითაეხედო
 და მომავლის ტურფა არეს ღრუბლის კოშკით გადაეხედო!

6. დიალოგი საფლავში

(ოცნება)

მრავალ წელთა დენის შემდეგ... სულ სხვა მხარეში
 გამოკრთება ჩემი სულის ლანდი, ჩვენება,
 და ტკბილ ამბავს ჩამომიტანს ცივ სამარეში:
 —„დღეს იქ ცოცხლებს ღიმილს ჰგვრიდა შენი ხსენება;

შენი ნატერის ყვავილები ისე გაშლილა,
 და ბანაობს სიყვარულის სხივთა წყაროში;
 ყოფნის თასი ციურ მადლით ისე აღვსილა,
 რომ სხვა ღმერთი ველარ ვნახე ვრცელ სამყაროში...

—სულო ჩემო, ამიხსენი, გამაგებინე:
 ცოცხლებს ღიმილს რატომ ჰგვრიდა ჩემი სახელი?!
 შენ რომ მებრძოლო წინსვლის ალი ანთებინე,
 და სთქვი სიტყვა, წმინდა მიზნის გამომსახველი,—

ის დღეს უკვე სინამდვილეთ გადაქცეულა,
 და გამქრალა ბოროტება შხამ-ღვარძლიანი,
 ცის სიღრმიდან უცხო სხივი გადმოფრქვეულა,
 და გაშლილა წინ სავლელი გზა ვარდიანი.

სხვა მიზანი, სხვა ოცნება მოთინათინე
 გულს უღელვებსთ, მზიურ ყოფნის შემამკობელი!...
 —მაშ დამშვიდდი, სულო ჩემო, და დაიძინე,
 რომ ვინილოთ კვლავ სიზმარი უკვდავ-მყოფელი!

წაღვერი, ივლისი 1920 წ.

არჩილ რუხაძე

მ თ ვ ა რ ი ა ნ ლ ა მ ე შ ი...

Въ темномъ залѣ сейчасъ только плакалъ рояль...
 Кто-то пѣлъ про любовь, про тоску и печаль...

და იდგა ის იმედ-დამსხვრეული...

მთელი გროვა შავი ფიქრების უმიძიებდა თავს, უხუთავდა სულს...

შესწყდა სიმთა ჟღერა...

მგოსანმა დაფლითა სიყვარულის სიმღერა...

დამსხვრეული ჩანგი გდია ძირს...

შავი ზეწარი გადაეფარა სევდიან გულს...

და მწუხრის ქამმა შთანთქა ჭაბუკის სიყვარული...

მთვარე ნელა მისცურავს ცის ტატნობზე.

ვერცხლის სხივებს უგზავნის ჭაბუკის ცრემლიან თვალებს, ჰკოცნის, ეთამაშება, ეალერსება...

მაგრამ... არ სცალია ჭაბუკს მთვარისთვის... მისი ფიქრები შორსაა გაფანტული...

რა იყო?... მოჩვენება?..

მხოლოდ ერთხელ იგრძნო მან სიყვარულის ნეტარება... მხოლოდ ეხლა, აი ამ რამდენიმე საათის წინ უსაზღვრო სიყვარულმა აუტოკა ჭაბუკს გული...

რა ბედნიერი იყო ის ამ დროს?!.

მშვენიერ ბაღში, ლამაზ ხეივანში ჭაბუკი შეხვდა მას, ვისაც ეძებდა მთელი წლობით, მთელი თავის სიცოცხლეში...

შეხვდა... და მის შუქმა დააბრმავა ჭაბუკი...

ბრმა, გრძობა დაკარგული მოეხვია ის სატრფოს... მოიდრიკა მის წინ მუხლი... დაუკოცნა მოკრძალებით კალთები...

და შეთხზა მშვენიერი ჰიმნი...

ჰიმნი სამარადისო, ჰიმნი დაუქნობელი, მუდამ ახალი, სიცოცხლით სავსე და წარმტაცი...

სატრომ გაულიმა...

ცივი ალერსით გადუსვა ხელი ჭაბუკს ლამაზ ქოჩრიან თავზე...

და მთელ ტანში რაღაც ტკბილია ყრუანტელმა დაუარა ჭაბუკს... თავბრუ დაესხა, ატოკდა და გრძნობით დამთვრალს ჩაეძინა...

პრინცესამ ერთხელ კიდევ ამაყურათ გადახედა შეყვარებულ ჭაბუკს და ლამაზ ხეივანს გაჰყვა...

გაჰქრა პრინცესა... ის მიიმალა კუპაროსის ხეთა ჩრდილებს იქით...

და დარჩა ჭაბუკი მარტო, ობლათ...

დაღონებული, იმედ გაწყვეტილი დაბრუნდა სახლში და როიალის კლავიშებს გადასცა თავისი მწარე ფიქრები...

ფანჯრიდან მთვარემ სტყორცნა ჭაბუკს სხივი...

და ის მიადგა ფანჯარას...

დაცალიერებული, გაძარცული გული ოდნავ ფეთქდა...

აცრემლებული თვალებით შესცქერდა ჭაბუკი ცის ტატნობზე ღრუბლებ შუა მოსრიალე მთვარეს და მას შესთხოვდა ეპოვნა მისთვის შექმფინარე პრინცესა...

მთვარე ქურდულათ მისცურავს ღრუბლებ შუა...

და მთვარეს თან მისდევს ჭაბუკის მწარე ფიქრები ..

— პრინცესა... პრინცესა... რას მერჩოდი?..

რად მომიშხამე სიცოცხლე?..

ჩ ა ქ რ ა ს ა ნ თ ე ლ ი...

სამარისებრ მიყუჩებულ ქუჩაში გადმოდის ტკბილი ჰანგები...
 როიალის კლავიშებზე ჰკრთის, თამაშებს ფუნთუშა თითები...
 ხან სტირის, მოსთქვამს, აქვეთინდება როიალი...
 ხან მედგარი აკორდი აპობს ჰაერს...
 ხან დაბალი, დაჩაგრული ხმით მოუთხრობს ის ამ ბნელ ღამეს თავის მწუ-

ხარებას...

იქვე გაბზარულ ვაზაში ჩამკნარა თაიგული...

და სტირის როიალი...

„Въ вазѣ медленно блекли цвѣты“...

სტირის გამქრალ სიყვარულზე...

სდუმს ქუჩა...

სძინავს არე-მარეს...

და ვის ახსოვს ეს დამკნარი ვარდი?..

.

ჩაჰქრა სანთელი...

და მიმწყდარი მელოდია ჩაჰკვდა ქუჩის წყვილაღში...

შ ე მ ლ ზ მ მ ა

Осень, осыпается нашъ бѣдный садъ,
Листья пожелтѣлыя по вѣтру летятъ...
А. Толстой.

შემოდგომის ცივი ქარი გულს შხამავს, წამლავს...
ტურფა წალკოტი გადამხმარა, ჩიყვითლებულა...
იქ არვინ მიდის, ის არვის ახსოვს...
მიჯნურთა ლამაზ ხეივანში გამხმარ ფოთლებს გააქვთ საზარელი შრიალი...
გულსაკლავათ კვნესის ქარი...
და აღმაცერათ, ობლათ გადმოვარჯნილი მზის სხივი ვერ ათბობს გაყინულ
გულს ..

.....
აფორიაქებულ ბაღნარში თავჩაქინდრული ზის მოხუცი...
და შორს ფიქრებში გართულს ცრემლი უსველებს ლამაზ, ვერცხლის ფერ
ქალარას...

ოდესღაც, როცა აქ ყვავოდა სიყვარულის ყვავილი და მზე ცელქობდა კოხ-
ტათ მორთულ ბაღნარში, ის იყო აქ...
მაგრამ ის არ იყო მაშინ ასე ობოლი...
მის გულშიაც ოდესღაც გაზაფხული ყვავოდა, ხარობდა...
ეს ქვეყანა მაშინ მას მიაჩნდა ნეტარების დაუსრულებელ გზათ...
რამდენი ტკბილი წამები გაუტარებია მას ამ ლამაზ ხეივანში?...
სიყვარული, ალერსი, ფიცი, აღტაცება... გიჟური თავდავიწყება...
სად არის ეხლა ის, ვინც ოდესღაც ლამაზ გაზაფხულს გაულო კარი მის
გულში?

.....
დაჰბერა მძაფრმა ქარმა...
და შემოდგომის ჩაყვითლებულ ფოთლებთა შრიალში გაჰქრა სიყვარულის
გაზაფხული...
საღდაც შორს მწარეთ დაიკვნესა სალამურმა...
აქვითინდა აკორდი...

და სევდის ზეწარი გადაეფარა ახალგაზრდული გატაცებით აბობოქრებულ
გულს...

.....

გაჩუმდი, ქარო!..

ნუ აწვალვებ მაგ მწარე კენესით ცხოვრების შემოდგომაზე დათალხულ
გულს..

.....

დამკენარი ტუბეროზის სუნი უხამავს ყნოსვას...

შორს, შორს სტირის, მოსთქვამს სალამური...

და გლოვის მელოდია იფანტება უსაზღვრო სივრცეში...

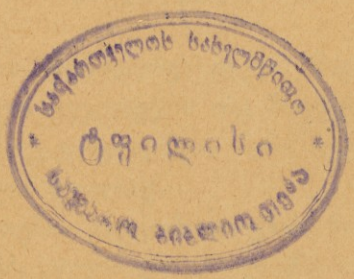
ჩამხმარ ჩაყვითლებულ ფოთოლთა შრიალი ენაოქება მორეულ სევდას...

და შემოდგომის ბორბოტი ქარი სისინებს დაღუპულ სიყვარულზე...

— გაჰქრა!.. გაჰქრა!.. ღამის წყვილიაღმა შთანთქა სიყვარული.

გელეგრიისტიკა

დ. თურდოსპირელი

ამირანის ცეცხლი

I

— რაღა, დედილო, რად მისჯაქვეს ამირანი საყორნიას მთაზე?— ეკითხებოდა დედას პატარა კაკო, ისეთი სევდიანი გამომეტყველებით, თითქოს საკუთარი თვალით ენახოს ყვაფ-ყორნებისაგან მკერდ-გალადრული ამირანი.

— იმიტომ, შეილო, რომ ამირანმა რძეში მოხელილის პურის ქმევა დაუწყო ხალხს. მდევებს ეს არ ექაშნიკათ, მათ უნდოდათ ისევ ცრემლში მოხელილი პურით ეკვებნათ იგინი და ამიტომ მოაშორეს ხალხს საბრალობელი

— მემრე, დედილო, მემრე... არავინ წასულა მისაშველებლად?

— წასვლა კი ვერავის გაუბედნია, ისეთს შიშსა და ტუქსვაში ყოფილან მდევებისაგან, მხოლოდ ერთს მონადირეს კლდეზე გზა დაჰკარგოდა და შემთხვევით წასდგომოდა თავს ამირანს. იგი შეხვეწნოდა: თუ ძმა ხარ, ე ხმალი მომაწოდე, ვერ მივწდომილვარო. მონადირე დაწვდომოდა დაქანებულს ხმალს, მაგრამ ძვრაც ვერ ექმნა, ისეთი მძიმე ყოფილიყო.

მაშინ ამირანის რჩევით მონადირე გაწოლილიყო მიწაზე და ორივე ხელით დაჯაჯგურებოდა ხმალს. ამირანი მონადირის ფეხებს დასკიდებოდა და მოეზიდნა. მონადირეს ისე საშინლად დაეყვირნა: ვაიმე, დედავ, წელში გავწყდიო, — რომ ამირანს ხელი გაეშვა.

სხვა რომ ველარაფერი გაეწყოთ, მონადირეს ეთქვა: წავალ, ჯამბარას მოვიტანო. ამირანს დაერიგებინა: ვინძლო ყველაფერი ისე მოახერხო, რომ ძე ხორციელმა ვერა გაიგოს რა, თორემ, თუ გამეღავნდა, შენი მტერი, დავიღუპებითო. მონადირე იმ ღამესვე ჩასულიყო სოფლად.

ჩაედვა ჯამბარა გულაში და უთენია გადგომოდა გზას. ნავსად მონადირისთვის თვალი მოეკრა იმ შეჩვენებულს მისს ცოლს და კვილ-გნიასით დასდევნებოდა:

— ამ უდროო დროს სად ჯანდაბასა და დოზანაში მიხვალ, კაცო, ან რა ეშმაკებისთვის გინდა ეგ ჯამბარაო.

მონადირეს უთმენია, უთმენია, კრინტი არ დაუძრავს, რა არის პირობა არ დავარდვიოო: რომ ვერა გაუწყვია რა და არ მოშორებია თარსი დედაკაცი, დაბრუნებულა მონადირე სახლში, გაუჭრელებია სახრით ის თვალდამდგარი და გულის ხეთქებით ისევ გაქანებულა მთისკენ, მაგრამ ამირანისთვის ველარ მიუგნია.

ის დღეა და ის დღე, აღარავის უნახავს გმირთა-გმირი.

კაკო უზომოდ დაანადგლიანა ამ ამბავმა. გული ჩაუთუთქა. სულ კბილებს აკრაჭუნებდა იმ დედაკაცზე, ვისი მეოხებითაც მიუვალი შეიქმნა ამირანი.

ხშირი ღამე ჩამოწვა. მთელმა საჩხერემ მიიძინა. ძაღლების ღავ-ღავიც კი შესწყდა. კაკო ისევ ამირანზე ელაპარაკებოდა დედას.

— კარგია, კუჭი, მეყოფა. უკვე შუა ღამეა მოტანებული, დაიძინე, — უთხრა დედამ და გაშალა ლოგინი.

დაწვა კაკო, მაგრამ რულიც არ მიჰკარებია... რაღაც მოუსვენრად ტრიალებდა. გონება შავი ფიქრების ქსელში გაჰხლართოდა. ცდილობდა დაერღვია იგი, დაენაწევრებინა, გამოეხსნა ხვანჯი, გამოერკვია საკითხი გულის-ხმიერი, მაგრამ ვერ ახერხებდა... ფრიად ჩვილი იყო მისი აზროვნება...

II

— დედილო, დედი, დედი!.. დაუწყო ღვიძება დედას, რომელიც ისე დაეჭანცა მთელი დღე ფუსფუს-საქმიანობას, რომ თვალის მოხუჭვის უმალ ღრმად ჩასძინებოდა...

— აბაიმე, რატომ არ გეყურება, დედილო, დედი...

— რა იყო, რა ამბავია, შვილო, რატომ არა გძინავს? ხომ არა გტკივარა? — წამოვარდა გულ-გადაბრუნებული მშობელი და მსწრაფლ მის საწოლთან გაჩნდა...

— მე არა მტკივა რა, დედილოჯან, ეს ამიხსენი მხოლოდ: რატომ ღმერთი არ ეშველება ამირანს? ის ხომ კეთილია, სათნო... მას ხომ ყველა უყვარს?.. ის თურმე მიცვალებულებსაც აცოცხლებდა და ამირანი ხომ ცოცხალია... რა გაუჭირდება მისი განთავისუფლება?

— ისევ ამირანისას ჰფიქრობ? აბა რა გითხრა, შვილო, რა ვიცი, რატომ არ ანთავისუფლებს? ეინ მისწვდება განგების ნებას? ვინ იცის, იქნება ჰნებას ისიც იობსავით გამოსცადოს სულგრძელობაში...

კაკო უფრო მოიცვა გაურკვეველმა ფიქრებმა... „იქნება ჰნებას მისი გამოცდა“, უცნაურია.. რად, რისთვის, ვისი გულისთვის უნდა ნებადდეს მისი დაუსრულებელი ტანჯვა, გამოუთქმელი ვაება?!

უჰ, ამირანი რომ აეშვას, რა ბედნიერებას მოგვანიჭებდა... ყველას გაახარებდა... ყველას გაუჩენდა რძეში მოზელილს პურს... ქვეხიანთ ობლებიც აღარ ილასლასებდნენ კარდაკარ სათხოვნელად.

ძალმომრეობას ხომ ამოუგდებდა ქოქსა...

ჩვენს აღრინებულს მოურავს უჩვენებდა, როგორც უნდა საბრალო გულსების ქედზე სახრის ჟაბა-ჟუბი...

არც ჩვენი გიმნაზიის გაუთლელ მასწავლებლებს დაუკოცნიდა თვალებს წკებლებით მოწაფეების ზურვის აჭრელებისთვის...

კაკოს მოაგონდა შავი დღე, როდესაც ერთმა მასწავლებელმა—ძმარი ედინოს იმას ცხვირიდან—სამჯერ დაარტყა სახაზავი ხელის გულზე...

ისიც რისთვის? იქნება მომაკვდილებელი ცოდვა რა? ჩაიდინა? თქვენც არ მომიკვდეთ. მას იმიტომ ეწვია რისხვა, რომ მისი ცქვიტი ბუნება მაგრე ადვილად არ ჰმორჩილდებოდა და არ ხდებოდა უსულ-გულო არსებად, როგორც სხვა მრავალი.

სწორეთ მაშინ, როდესაც მასწავლებელი მოსაწყენ გრამატიკას უხსნიდა, ამ დროს კაკოს სახეზე ათამაშდა სარკმლიდან შემოჭრილი გაზაფხულის მზის სხივი და მოუწოდა გარეთ საანცოდ, სანაღარდოდ...

— წამოდი, წამოდი, კულრაქავ, მინდვრისკენ... იქ მრავალი ნაირ-ნაირი ყვავილები გადაგიშალე. გამოიქეცი მათს მოსაკრეფად... წიგნები არსად გაგექცევა, მათი კითხვა სიბერეშიაც გეყოფა... გაზაფხული კი სწრაფად წარმავალია...

— ოღონდაც, ოღონდაც!.. რას მისჩერებიხარ მაგ ჩაჩულია მასწავლებელს... რა იცის მაგან, თუ რა არის გაზაფხული და სიხარული... ვით გაიგებს ეგ დედაბუნების გალობას, რომელიც უთვალავ ენით ხმა-ტკბილობს...

რა უნდა შეგასწავლოს გულ გამოფიტულმა?..

ვით შეგაყვარებს ეგ სილამაზეს, როცა აბდალობისთვის თავი ვერ დაუღწევია, აბურძენული თმებიც კი ვერ გაუსწორებია...

ბუნებაა მხოლოდ ბრძენთა-ბრძენი, მასწავლებელი... ბუნების წიგნია უფრო საყვარელი და სანატრელი... ვაი მას, ვინც არ შეისწავლის ამ წიგნის ენას... უბედური იქნება იგი და საცოდავი... გამოიქე, ჩვენ შეგასწავლით მას ტკბილ-ტიკტიკით... შემოეხმატკბილნენ კაკის მერცხლები და კამარა გააკეთეს სარკმლის ასწვრივ...

— შენი გულისა, შენი, რა ლამაზები არიანო—შეჰნატრა მათ კაკიმ და მწარეთ ამოიოხრა, რადგან იძულებული იყო მთელი საათი მჯდარიყო ჰაერ-დამძიმებულ კლასში და ესმინა: „შორის დებული“, „სახელ-სართი“ და კიდევ რაღაც ეშმაკები...

თქვენო ბრწყინვალეებავ, გაიმეორეთ რაც აგიხსენით,—დაცინვით მიმართა მასწავლებელმა კაკის, რაკი შენიშნა, რომ ყურს არ უგდებდა.

კაკი სახე აწრიაკებული წამოდგა ხმა არ ამოუღია.

— რას უყურებდი გარეთ?—უფრო მკვანთ ჰკითხა მან და სახაზავით მიუახლოვდა...

— მერცხლებს!..— წარმოსთქვა კაკიმ, თუმცა, რომ ეკითხნა კაცს, თვითონვე აპხსნიდა, თუ რისთვის გამოტყდა ასე მიაშიტად... უმწეოდ შეჰხედა მასწავლებელს ..

— აი ესეც შენი მერცხლები!— ნიშნის მოგებით მიუგო მასწავლებელმა და ზედი-ზედ მიაყოლა სახაზავი...

ამ მოგონებამ ფილენჯიანივით ააკანკალა კაკი... ტუჩის ფერი დაუკარგა... კინალამ გული შეულონდა...

— დედილო!..

— რა იყო, შვილო?..

— მე წავალ ღმერთთან... ვთხოვ გაანთავისუფლოს ამირანი...

— შენ კი გაიხარე, შვილო, შენა!.. ვის გაუგონია ღმერთთან მისვლა?.. ის შორს, შორს, ცაში ბრძანდება... აბა როგორ ავა იქ ადამიანი?!

— როგორ არა, დედილოჯან, შეიძლება ღმერთის ნახვა... აი ჩიხურას გაღმა გაწოლილი მთები ხომ ცამდის არიან ატყორცნილნი .. ავალ იმ მთის მწვერვალზე და იქიდან ავხტები ცაში...

— არა, შვილიყო, არა!.. შეუძლებელია ცაში ასვლა... აქედან გეჩვენება, ვითომც მთებთან ცა ისე ახლოს იყოს, რომ შეიძლებოდეს ხელის მიწვდენა... მთაზე რომ ახვიდე, ისევ ისე შორს გამოჩნდება, როგორც ბარიდან...

— მაშ იცი რას ვიზამ, დედილო? შარშან ბიძაჩემმა რომ მთიდან არწივი მოგვგვარა, სთქვა: ხშირ-ხშირად უნდა დავაჭრა ფრთები, რომ არ გაგვიფრინდეს... მოდი, ნუღარ დავაჭრით... დაეზარდოს ფრთები და იმით გავჭროლავ ღმერთისკენ...

— რად გინდა, შვილო, არწივი, როდესაც თვით გამოგვზრდება მძლავრი და ღონიერი ფრთები... მაშინ პირდაპირ ამირანთან მიიჭრები გასანთავისუფლებლად.

ახლა კი დაიძინე, ჩემო ბალის კუნწულო, დილაზე ადრე უნდა ადგე სკოლაში წასასვლელად, — გულის ნეტარი ჩქოლით უთხრა დედამ, დაუკოცნა ლამაზი და ჭკვიანი თვალები, ამოუკეცა ილიებში საბანი, გადასახა პირჯვარი და წავიდა თვის საწოლისკენ:

ფიქრების მღელვარებით მოდუნებულ კაკის ახლა კი მალე ჩაეძინა და დედის ნანასავით შეეტებო სხივოსანი, ზღაპრული სიზმარი...

სად იყო ახლა მისი ფრთა ჭრელი ოცნება?

ვის უფოფინებდა სულს მისი ხალისიანი ტიკტიკი?

არავინ, არავინ იცის ეს, გარდა მისმა მშობლისამ...

კაკის უბიწო, ზღაპრულად მოცქრიალე თვალები ბევრს ნათელს რამეს მეტყველებენ, მაგრამ ვერავენ ჰხედავს მას...

ყველას გული შერუეღულია ურთიერთის სიმძულვარის ქვარტლით და ვინ მიაქცევს ყურადღებას კაკისთანებს, რომელნიც პატარა, ძალიან პატარანი არიან, თუმცა დაუტევარ სიყვარულის აღით არიან აპრილებულნი.

III

— მიაბზე, დედიკო, კიდევ მიაბზე ზღაპარი!.. ეხვეწებოდა კაკი, რომელიც უფრო და უფრო იხიბლებოდა მათი ღრმა აზრებით და ფანტასტიური სურათებით.

— აღარა ვიცი რა, შვილო; რაც მახსოვდა, აკი გითხარი... ბევრი რამ გადამავიწყა ამ დასაქცევმა სიბერემ.

— გეცოდინება, დედილოჯან, უეჭველად გეცოდინება... აბა დაფიქრდი...

— კარგი! „შიდიდ-ვეზირიანს“ გეტყვი.

— არ მინდა ევა.

— „სირინოზიანს“ მოგიყვები.

— არც ეგ მინდა.. რა ერთი ხანია, რაც ბებიამ მიაბზო ეგენი.

— არც ეს მინდა, არც ისაო, მაშ სხვა რაღა გითხრა?

— სატირელი ზღაპრები მიაბზე, დედილო, სატირელი.. აი როგორიცაა „აბესალომ და ეთერი“, „ამირანი“.

— არა, შვილო, არა! აღრეა შენტვის სევდიანი ზღაპრები... შენ ჯერ ისევ ბავშვი ხარ... ისიც გეყოფა, რაც იცი... მოიცადე, გაიზრდები და შენი უსაყვარლესი მშობელი საქართველო გიამბობს გულის მომწყვლელს ზღაპრებს.. ის გადაგიშლის თვისს გულის წიგნს და წაგაკითხვებს საშინელს თავ-გადასავალს...

— მალე გავიზრდები, მალე გამომეხსნება ფრთები?

— მალე, მალე გაიზრდები, ჩემო სიხარულო, მალე გაფრთოვანდები... ახლა კი გაიქეც გარეთ სათამაშოდ. მშვენიერი დღეა. მხოლოდ კოშკების ბურჯებზე ნულარ აფოფხდები. უწინამც დღე გამიქრება და იმ სიმაღლიდან რომ გადმოვარდე, გზაშივე გაფრთხვება სული.

— იცი, დედილო, რა კარგადა სჩანს იქიდან კოლხეთის კეკლუცი და მდიდარი არე-მარე? როდესაც იქ ავდივარ, ისე მითავისუფლდება გული, ისე ჰაეროვნადა ვგრძნობ თავს, თითქოს ვილაცა უხილავი, მაგრამ განუსაზღვრელი, მძლავრი ხელებით მეწვოდეს მალა, სულ მალა.

ყოველთვის მგონია, ვითომც იქიდან თილისმისიანი ხმებით მეძახოდნენ: ისწრაფე ზენაარისკენ, პატარავ... ისწრაფე ლაქვარდისკენ შეუსვენებლივ... იქ ღმერთი არის... იქ მშვენებას აქვს ტახტი დადგმული...

მეც მსწრაფლ შეუდგები ხოლმე ბურჯის კიბეებს, მაგრამ ვაი, რომ მალე თავდებიან კიბეები და მე უკვე ბურჯის თხემებზედა ვარ ხოლმე მოქცეული...

იღუმალი ხმა კი კვლავ წკრიალებს და მიხმობს... მიხმობს განუსაზღვრელ, მიუწვდომელ ცისაკენ ..

ისეთი მინდა, ისეთი მინდა, არა თავდებოდნენ კიბეები .. შეუწყვეტლივ აღიოდნენ მაღლა... მაღლა—აიმ ნისლებამდისო—გაიშვირა კაკიმ თითი ყალანქარ ნისლებისკენ, რომელიც საუცხოოდ ჩამოყალიბებულიყვენენ ლაჟვარდში, როგორც მარმარილოსაგან ნაკვეთი მერნები...

— მემრე რას გააკეთებდი იქა?

— მოვახტებოდი ქედს და მყის საყორნის მთისკენ გავქროლავდი ამირან-თანაო— მიუგო კაკიმ და, რაკი შორს იყო ნისლის რაში, მის ნაცვლად ჯოხს გადააბოტა ფეხი, ლაგამად ამოსდო ქმარი, გადაჰკრა წკებლა და ჰკრი!.. ქიხინ-ხიხინით გაინავარდა სწორებისაკენ...

დედამ ნეტარებით გააყოლა მოსიყვარულე თვალები .. წინად გრძნობამ იღუ-მალად ჩასჩურჩულა, რომ, თუ იგი თვისს ბიჭუნის ხელს შეუწყობდა, თუ უხვად მოაპკურებდა მზრუნველობის სხივიერებას, მისი ახალგაზრდობა წარმტაცად და მომხიბლავად გარდაიშლებოდა...

რალა თქმა უნდა, რომ ასეთი შვილი ერის გამხარებელიც იქნება .. ფარვანად შემოვევლება სამშობლოს წმინდა საკურთხეველს.

კირთებში ჩათხრობილს თანამოდმეთა გულებს ძმური აღერსით სამოთხის კუნძულებად გადაჰშლის და გაიტაცებს შუქურა ოცნებით ათინათინებულს მყობადისაკენ...

IV

კაკო გაიზარდა. დაჰაბუკდა. ტუჩებზე პირველი ხავსი აუბიბინდა. თვალებში ნაპერწკლები აუკვესდნენ. სევდის ჩრდილებით შემოუსევადდა ქუთუთოები...

ისედაც პრტყელი, ღრმა აზროვნობის მაჩვენებელი შუბლი უფრო გაუგანიერდა,—სწორეთ კალო გაიღეწება ზედაო—ამბობდა თავ-მომწონეთ დედა.

ბავშობისას ხომ უყვარდა კაკოს ბუნება და ახლა უიმისოდ ერთს დღესაც ვერ სძლებდა.

ნიადაგ მისს წიაღში ატარებდა დროს.

სადაც უნდა შემოლამებოდა, არ ინაღვლებდა წამოიხურავდა მანტიას და მიწვებოდა ძილად.

მერე რა ტკბილად ეძინებოდა! რა წარმტაც სიზმრებს ხედავდა. მუდამ ეზმანებოდა უცხო, ტურფა ვინმე ქალწული, რომელიც ზღვის ქავლსავით ნახად ჩასჩურჩულებდა:

— ყრმაო, ყრმაო, ძვირფასო ყრმაო!.. მე მიყვარხარ შენ... მიყვარხარ თავ-
 დაღიწყებით .. არ დამანებო თავი... არ მიმატოვო... იარე მარად ტყეში... იარე
 მარად მთებში .. ხვალ განთიადისას ცხრა წყაროს მწვერვალზე ვიქნები, იქ ამოღი
 ჩემს სანახავად...

კაკოც უმაღლ იღვიძებდა და მთას მიაშურებდა ხოლმე პაემანის ასასრულებ-
 ლად .

მართალია, ცხრა წყაროზე იმ ზღაპრულ ქალწულს ვერა ხვდებოდა, მიუხე-
 დავად ძახილისა და ძიებისა, მაგრამ გული უზომო სიამით უწყებდა ძვერას...
 სული ნეტარებით უკასკასებდა...

ვერა ხედავდა იმ ქალს ისევე სურათ-ნაკეთად, როგორც სიზმარში, მაგრამ
 სწამდა, რომ ის იქ იყო: ლაყვარდ ეთერში სხივებად გაშლილი. ტვერის შრიალ-
 ში ჩანასკული. მოქლურტულე ნაკადში ათვალმარგალიტებული.

ის ქალი თვით ბუნება იყო. განთიადის ოცნება. მთების ზღაპარი.

სთხოვდა იგი სიყვარულს და კაკომაც შეიყვარა კელაპტრებივით აქათქათე-
 ბული მთების მწვერვალები თვის სალოცავ ტაძრად დაჰსახა.

ან როგორ არ შეეყვარებინა, როდესაც ყოვლად ძლიერსა და მშვენიერს
 მხესაც მთის კონცხები უყვარს ყველაზე მეტად.

განთიადისას პირველად მათ მიესალმება და მწუხრისასაც უკანასკნელად მათ
 ემშვიდობება.

უნდა განახათ, როგორ ეძნელება მზეს გამოთხოვება მშვენიერად იცის, რომ
 უიმისოდ პირ-ქეში ღამე განუჭკრეტელი წყვილია დითა და ჟინქლიანი ნისლებით
 ჩამოაწვება მაჯლაჯუნსავეით.

მან იცის, რომ გულქვა ღამის სუსხიანი ფრთები დააზრობენ სათუთ იებს,
 რომელთაც ისე შეჰყვარებიათ მზის სხივები, რომ ამ სიმაღლე მთებზე ამოსულან
 და იქ გაშლილან, ეგება რაც შეიძლება მალე შევეგებოთ ჩვენს აშოქსაო. .

იცის ღამის ოინები მზემ და ჯავრისაგან ფითრდება, ღრიანკალს ემსგავსება.
 ძალიან უმძიმს გამოსალმება.

თითის ფრჩხილებზე სდგება და ისე უმზერს მწვერვალებს... პაწაწა ყვავილებს.

აგერ, აგერ... ორიოდე მქრქალი, კნინი სხივიც და... ჩაესვენა, ჩაინთქა
 უფსკრულში...

მწუხრის ჩრდილები აცოცდნენ მთებზე... უზარმაზარ მღვეებად გადმოწვენ
 ბარად.

სიყურსე და მოწყენილობა მიმოიფანტა კიდი-კიდემდე.

სიცივის ღმერთმა იწყო მთქნარება ლოქაფი პირით...

აქრქოლდნენ... სუსტი კვნესა აღმოხდათ ყვავილებს.

ზენაარო, შენ გადაარჩინე ივინი ლამის სუსხს, აღირსე გათენება, აღირსე მოჯანური სხივ-მოიფეფე.

V

ასე საუცხოოდ შეიყვარა აკაკიმ ბუნება. ასე იხიბლებოდა მისი სიტურფით. მაგრამ ეს ნეტარება უმალ ეშხამებოდა და სასოება ეკვეთებოდა, როდესაც ჰხედავდა, რომ ამ ტურფა ბუნების წიაღში უანგარიშოდ ჩასვენებულიყვნენ სამარეები და აკლდამები.

ვისი და რისი?

ყველასი.

აკლდამებად გადაქცეულიყვნენ ციხე-კოშკები და ტაძარ-ბურჯნი... სამარეებს დამსგავსებოდნენ ადამიანთა გულნი და არსებანი.

ყველგან, საითაც ის გაიხედავდა—მოსჩანდნენ მარტოდენ ნანგრევები და ამ-ტუტებული ქალაქები.

ვითლა მოჰხიბლავდა ამის შემყურე კაკის ბუნება?

ვით გაინავარდებდა ოცნების მთების მწვერვალებისკენ, თუნდა მოეხმო თვით მთის ზღაპარს კეკლუცის სახით ზმანებულსა.

აკაკი რჩებოდა გაპარტახებულ ადგილთა შორის და ჩაწყვიდიადებულ სასო-წარკვეთილებით უყურებდა, თუ რა უღვთოდ გავვრანებულიყო „ვეფხის ტყაოსნის“ სამშობლო, როგორ გაცამტვერებულიყვნენ ქალაქები, რა უწყალოდ გართ-ხმულიყვნენ ციხე-კოშკები...

მართალია, ყველა არ გამქრალიყო და არ გაუქმებულიყო.

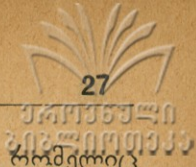
აქა იქ დარჩენილიყვნენ ძველი ტაძრები, სადაც ახლაც სრულდება ღვთის მსახურება, მაგრამ ვაი იმ ყოფას.

ისინი უფრო მოსთქვამენ წმინდათა წმინდის შებღალვას და მკვრეხელობას, ვიდრე გალობენ „ოსანნას“ სასოებიანს.

უყურეთ „შუა მთის“ მონასტერს.

იგი მოწმეა კახეთის აყვავებისა და დაცემისა... ლიტანიობისა და დაქვრივებისა.

საუკუნეთა ქარტეხილმა ვერა ავნო რა და დღეს რა დაჰმართნია? აბა შეხედეთ მისს კედლებს? სადღაა ის მოხარატებული ჩუქურთმები, რომელნიც გადაურჩნენ ირანის ლომის შაჰ-აბაზის რისხვას? სადაა ის საუნჯენი, ფას-დაუდებელი მხატვრობანი, რომლითაც შეამკეს, გააკაშკაშეს ბიბლიურ შარავანდელით ქართველ-მა ხელოვანებმა?

რა იქნა ელვარე იაგუნდით მოქედლილი ქეთევან წამებულის ხატი, რომელიც ისეთის ღმობიერებით გამოიყურებოდა, რომ თავზე ხელ-აღებულს ავაზაკსაც კი მოხიბლავდა, მოათვინიერებდა, კაცთა სიყვარულით გაუბრწყინებდა ამღვრეულს გულს?

რა ყოფაშია ეხლა ეს ხატი?

განა დაიფარეს პირობისამებრ მათ, რომელნიც ჩრდილოეთიდან მოგვევლინენ ურჯულოთაგან დასაცავად?

ვაი, გაცრელებულო იმედო!

ვაგლახ წმინდა, მაგრამ შებღალულო გულ-უბრყვილობავ!..

„ბუისგან ნუ გამოელი ბოლო კარკაზის ბუდესაო“.

ოღონდაც... ოღონდაც...

სიველურეში დაბადებულნი რა სიკეთეს მიაგებდნენ ამაო მსასობელთ...?

შეაგინეს მათ ყოველივე... გაქურდეს... გაავერანეს... შუა მთა რილასთვის უნდა დარჩენოდათ გაუძარცვავე?

ვეება მხატვრობიდან მარტოდ მარტო სახე და დარჩენილა ქეთევანისა.

ისიც რა დაღრეჯილი, რა შეწუხებული გამოიყურება.

უიზილბაშთა მარწუხ-შანთები ხომ არ აგონდება და იმიტომ არაა ესდენ შეურევბული?

სრულებითაც არა!

აკი მტკიცეთ, აუთრთოლებრივ შეხვდა სიკვდილს. აკი სიამოვნებით დაედო მტლეთ საქართველოს კეთილდღეობას.

მაშ რას ჩათხრობილა?

რა უღრღნის გულსა?

ის აურვებს და ავაგლახებს, რომ მეორეთ აწამეს. მეორეთ დასტანჯეს უარესი მოწამებრივობით ახლა ხან, მეცხრამეტე საუკუნეში.

სპარსელებმა მარტოდდენ ხორცი ჰგვემეს მისი, სულის კი ვერა დააკლეს რა და ახლა ქრისტეს მოსავ მღვდლებმა მოუკლეს ეს სული... მოსპეს მისი ხატება, რომელიც უკვდავად უნდა ყოფილიყო წმინდა კედელთა შორის აღბეჭდილი.

ასე უღმობლად მოაპრობა ძველებისადმი თითქმის არ ახსოვს კაცობრიობას.

მართალია, იყო ფლორენციაში დემონიურად აღტყინებული სავონაროლა, რომელიც ცეცხლის კოკონში ჰბუგავდა ქანდაკებებს, მხატვრობას, წიგნებს, რომელნიც იყვნენ გამთბარნი ლამაზ ანტიურ სიკოცხლისადმი მხურვალე გრძობა-სიყვარულით.

მართალია სავონაროლას ბოროტ გენიამ არ დაინდო თვით სახელოვანი მხატვარნი პიერო-დი-კოზიმო და ბოტიჩელი, რომელთა ოცნება ზღაპრულ ქვეყანაში

ნაეარდობდა და მან წყევა-კრულით დაუბრუნა საშუალო საუკუნების მოქურმე-ბულ ასკეტიზმს, რათა მუნ მწირულ ლოცვა-დაღადისში ჩაეკლათ ელლინური სული, მაგრამ, მიუხედავად ამისა მაინც ყველაფერი ეს საშინელება ტკბილ სიმფონიად გვეჩვენება მასთან, რასაც განიცდის ქართველი სული და მისი შემონაქმედი.

საღლაა ის ძვირფასი ძეგლი და მხატვრობანი, რომელნიც გენიოსურ ყალმის მოსმით აალაპარაკეს პირ-მზე ხელოვნებმა.

მოსპობილია და წარხოცილი.

კირითა და ტალახითაა შეთითხნილი.

მუხანათურად წარხოცილია სვეტიცხოვლის, ალავერდის, შუა შთის და სხვათა ძეგლთა მხატვრობანი.

განა ჯოჯოხეთის მბრძანებელიც კი შესძლებდა ასე აღუდგენელად, განუმეორებლად მოსპობას, როგორც მოსპეს მრავალნი უნჯნი ამ ვერაგებმა?

ფარისევლურ ლოცვა-კურთხევაში შთანთხეულ გველურ სისინით წაბილწეს დიად ხელოვანთა ძეგლი, რომელთა შემწეობითაც უკვდავების პანთეონში ობოლ მარგალიტად აციმციმდებოდა ხოლმე ქართველთ სახელი

განწირვით დაიკვნესა ამ წამების გამო ერის გულმა. მარტო გული ჰქონდა შერჩენილი და იგიც დაჰკოდეს.

დღეს ამ გულის ნაფლეთ ნამსხვრევები ღაა დარჩენილი...

საცოდავი ნატამალი — ღა მოსჩანს მაღალ კულტურის, ბრწყინვალე წარსულის.

აი მატთანე, შავი ზღაპარი აოხრებისა და აფორიაქების.

აკაკის ის უფრო უსერავდა გულს და უკიდებდა ცეცხლს, რომ ეს მატთანეც, ეს უკანასკნელი სიგელ-გუჯრები ჩვენი ეროვნებისა ისპობოდა. დრო-ჟამი უწყალოდ შლიდა მის ძვირფასს ასოებს... ამტვერებდა... აქრობდა..

ვინ შეაჩერებს ამ სპობას?

ვინ აღადგენს, ვინ ჩაუდგამს სულს ამ ნახევრად წაშლილს მატთანეს? ვინ გააღვიძებს გულ შეღონებულს ერს?.. დამუწულია ხალხის პირი... დავიწყებია მას აღმასივით მკვეთრი სიტყვა, ელვასავით მზასრავი შემოძახილი.

ახ, რომ გაიღვიძებდეს დავიწყებული სიმღერა... რომ დაარღვევდეს ამ სამარისებურ ღუმელს შურისძიების მოძახილი... როგორ განახლდებოდა, გაედუმდებოდა მკვდარ უდაბნოდ ქცეული მამული, გეთსიმანიის ბალის ცოდვა-ღალატით აქვითინებული საქართველო.

მაგრამ სდუმან... სდუმან ქართველთა ბაგენი... სდუმან ვით ეს ციხე-პალატნი გაუქმებულნი...

ქართველთა გულეები იგივე ნანგრევები არიან, რომელთა წარწერანი პარაკებიან ღიადს წარსულზე დიადი ენით, სული კი დაჰკარგვიათ.

მათს გულში დასადგურებულთა ყოვლის მსობი ზამთარი...

ხსოვნაც კი აღარ შერჩენიათ იმისა, რომ იგინი მემკვიდრენი არიან ოქროს საუკუნისა, ოდესაც ყვაოდა და შენოდასა ქართველო კულტურებრივ გაზაფხულით.

გაზაფხულსა და ზაფხულსა ჰკლავს მკაცრი ზამთარი, მაგრამ დადგება დრო და მრემ ცის კიდურს გაზაფხულის სხივები ისევ შეალამაზებენ კაშკაშ-ციალით..

ყინვის არტახებში განგოზილი წალკოტ-ბაღნარნი გაიღვიძებენ, მკვდრეთით აღდგებიან და ხელ-ახლა იწყებენ წარმტაც ცხოვრებას..

თქვენ კი, თქვენ დადუმებულთა ხალხო, თქვენ როდისღა გამოიფხიზლებთ, როდის დაიწყობთ ახალს ცხოვრებას?..

VI

— ნუ თუ, ნუ თუ აღარ აღსდგება საქართველოს დიდება? აღარ გამობრწყინდება მისი განთიადი, აღარ გაიღვიძებს ამაყი, მხნე სიმღერა თავისუფლების? — სასოწარკვეთით ეკითხებოდა უკვე დავაჟაკცებული აკაკი დედას

— როგორ არა, შვილო, გაიღვიძებს... უეჭველად გაიღვიძებს... მისი იმედი რომ არა გექონდეს, რა ავგატანებდა ამ ტანჯვას, ვით ვიცხოვრებდით?!

გათენებით უეჭველად გაუთენდება ჩვენს ერს, შვილიყო, მაგრამ არა ტირილითა და თავში ცემით..

ტირილი არასოდეს ყოფილა გამარჯვების თავმდები...

ისრაელნი დიდხანს სტიროდნენ იორდანის კიდებზე, მაგრამ ცარიელ ტირილმა ვერა უშველა რა..

იგინი დღესაც შემოდგომის ფოთლებივით ივა-წივად არიან გაბნეულნი, როგორც საუკუნეთა წინეთ...

ყველა მათ იჩათინებს, თავში უფაჩუნებს და კიდევ დიდხანს იქნებიან ასე დაბრიყვებულნი, თუ არ მიანებებენ თავს უსასოო სიმძიმის და გოდებას არ შესცვლიან ბრძოლის ყიჟინად...

— მაშ რა გააღვიძებს, დედილო, ჩვენს ბეჩავს ერსა?..

— ამირანის ცეცხლი! — მიუგო დედამ და თან ისე გრძნებით ჩახედა თვალებში, თითქოს სდომებოდეს შივ ქარიშხლის აზრიალება.

— დიახ, შვილო, ვინც ამირანის ცეცხლით აინალვერდლებს გულს, ის შესძლებს მიმტკნარებულთა ხელ-ახლა გალომ-გულებას... დავიწყებულ სიმღერის გაღვიძებას...

— ეჰ, ამირანი, ამირანი!.. ის ხომ ზღაპარია, დედილო, ბავშვთათვის გამოგონილი ამბავი...

ადრევე მწამდა მე იგი, ახლა კი აღარა მწამს, არა მჯერა რა მისი... ან რა საჭიროა მათი დაჯერება? მშვიდობით, ზღაპრებო... მშვიდობით, ბავშვობის სიზმრებო...

რა ადგილი აქვს სხივოსანს სიზმრებს ამისთანა ტიალს სინამდვილეში...

ბავშვობისას მართლა მეგონა, რომ ამირანი კლდის კინკუზხედაა დაკიდებული... ბავშვობისას მჯეროდა ფრთები გამომესხმებოდა და მივიჭრებოდი მის გასანთავისუფლებლად... მიკვირს, რად მეგონა ყველა ეს ხალასი ქეშმარიტება? რატომ იყო ჩემში ეს რწმენა? რატომ არ ვიცოდი, რომ არწივის ფრთები და ჭანგები მე ვერ გამომესხმებოდნენ...

ო, ეს ფრთები... ფრთები...

რომ მართლა გამომასხა ივინი...

რომ მომმადლოს მე იგი განგებამ...

რა ბედნიერი, რა სვე-სვიანი შევიქმნებოდი...

მაგრამ არა სრულდება ქვეყნად ასეთი ნატვრა... არ არსებობს კაცთათვის ბედნიერება...

— აგრე როგორ გაგტეხია გული, შე მშიშარავ, შენა?... ადამიანს აარწივებს მტკიცე რწმენა... უტეხი იმედი გამარჯვებისა... იწამე შენც... ჩიანერგე ღრმად სასოება და მოხდება სასწაული... გამოგესხმება ფრთები... შესძლებ ამირანისკენ გაქროლას.

წუთსაც არ უნდა გაგიეღვოს იქვმა...

არ უნდა შეჰკრთე, თორემ შენც ისევე დაჰმარცხდები მძიმე სწრაფვაში, ვითარცა სხვანი.

ერთხელ, სხვათა შორის, ერთს ჭაბუკსაც გადაეწყვიტა ამირანთან წასვლა... დიდის რიხით გასდგომოდა გზას... ბევრი ევლო, ბევრი ეტანჯნა, მაგრამ უფრო მეტი გასავლელი დარჩენოდა...

ძნელია ტანჯვის ატანა, ისიც ჯოჯოხეთური...

ადვილია დაქადნება გმირობის გამოჩენისა, მაგრამ ძნელია მისი ასრულება...

მიდენილა ის ყრმა და ცისმარე დღე ჰგონებოდა: ეს არის ველირსე, მივალწიე საყორნიას მთასო -- მაგრამ ამაოდ...

დღე დღეს სცვლიდა .. კვირა კვირას...

რომ არ იქმნა და ვერ მიეკვლია ამირანისთვის, ექვი შეჰპაროდა მიზნის რაობაში:

— აქ უდაბნოა, ავ-სულთ სავანე...

აქ რა გააძლებინებს ძე ხორციელს?..

მე, საწყალმა, როგორ დავიჯერე ზღაპარი?..

რად გავტიბუცდი?..

რად გავეტაცვინე ფუჭ ოცნებას?

რისთვის მოვცდი და მოვიშრიტე ამოდენა ხანს?

თქმა ამისა და წინ სვლის შეწყვეტა ერთი იყო...

დაბრუნდა უკან... მივიდა თავის სოფელში, მაგრამ ვაი იმ ყოფას...

დადის ბეჩავი სოფლად მარტოდ-მარტო... აღარც არა ზღაპრებისა სწამს და ვერც ამ ქვეყანას ურიგდება...

ყველას მასხარადა ჰყავს აგდებული... გიჟილიად მიაჩნიათ...

— „როგორ იყო, როგორ წახველი ამირანთანაო?“ — ელაზღანდარებიან გოგო-ბიჭები და აწყევლინებინებენ გაჩენის დღესა...

განა არ ერჩივნა იმ უდაბნოს ქვიშაში ჩამწვარიყო, ვიდრე ამ სააუგო მდგომარეობაში ამოჰყოფდა თავს?

გაშოროს, შვილო, დედა ღვთის მშობელმა ასეთი ბედი ..

შენ ასე არ დაჰგლახადები და საკუთარი ხელით შუა-გზაზე არ დაამსხვრევ ბედნიერებას...

შენ არ შეგაფიქრიანებს დაღუპვის შესაძლებლობა...

რა არის შიში ამისთანა დიად, წმინდა საქმესთან?!

ათასი სიცოცხლეც რომ ჰქონდეს ადამიანს, ყველა სიამტკბილობით უნდა შესწიროს, თუ კი ოდნავ მაინც უჩუჩუნებს გულში სიყვარული თვისი ქვეყნისა...

უნდა გახსოვდეს, რომ მხოლოდ ამირანის ნაპერწკლით შეიძლება ამ აშშო რებულ ცხოვრების ამოშრობა და გაშენება ახალი წალკოტის, გაჩახახება ნანატრი გარიჟრაჟის.

VII

ძლიერია გატაცების გრივალი და აკაკიც დაემონა მისს ფრთებს.

გაბედა ამირანთან წასვლა.

დედა სიხარულით აივსო, ცას მოეწია, რომ თვისი პირ-მშო იხილა გმირთა-გმირული გრძობით აზავთებული.

მართალია, არა ყოფილა დარწმუნებული, თუ მისი შვილი ისეთი მძლავრი და ბედნიერი აღმოჩნდებოდა, რომ სძლედა ჯოჯოხეთურს დაბრკოლებებს, მიაღწევდა ამირანამდის და ჩამოიტანდა მისს ცეცხლს.

მაინცა და მაინც არა ჰქონია მას დიდი იმედი, მაგრამ ერთი აშკარა იყო; სწამდა, რომ მისი მაგალითი უშედეგოდ არ ჩაივლიდა. ჯვარი ეწეროს მისს აკა-

კის, მაგრამ თუნდა დაიღუპოს—ეს მაინც არ იქნება მისი დამარცხება... ბევრჯერ მამაცური დაღუპვა ძლიერ-მოსილ გამარჯვებაზე ულამაზესი და უბრწყინვალესია...

ოღონდ ზურგი არ შეაქციოს მიზანს .. თუ საჭირო გახდა - აღსავსე ღიმილით შეჰხედდეს სიკვდილს და ესეც დიდი ღვთის წყალობა იქნება.

რა უყოთ, თუ ვერ შესძლებს უკვდავების ცეცხლის ჩამოტანას.

სამაგიეროდ მისი სახელი მხიბლავ ლეგენდად გადაეცემა თაობიდან-თაობას .. ერთიდან ერს... უეჭველად ააგულიანებს ის მრავალ-ქაბუკს... დას-დასად გაიტაცებს უფრო მამაცებს ახალ ძიებისაკენ...

ვინ იცის, შეუძლებელი არა არის რა...

იქნება რომელიმე მათგანს ქუდ-ბედი ეწიოს... იქნება გაბედნიერდეს მიზნის მიღწევით...

— ჰქუხს, დედილო!.. ცა-დედამიწა ირყევა, ელვის გველები იკლაკნებიან სივრცეში, — შემკრთალი ხმით წარმოსთქვა აკაკიმ, როდესაც ემშვიდობებოდა დედას...

— ფიქრი ნუ გაქვს მაგისა! — ქუხილი გულს გაგიფოლადებს, ელვა უფსკრულს გაგინათებს .. შზრუნველ ანგელოზივით აგაცდენს განსაცდელს...

აკაკის მოეწონა დედის სიტყვები. შერცხვა კიდევ, რომ გული გაუთანადრა ქარიშხლის სიმძაფრემ... ერთხელ კიდევ გადაეხვია დედას და გულ-გამეხებული გაუდგა გაუკვალავ გზასა.

VIII

მიდიოდა აკაკი დაღა-ღუღა ხევ-ხუეებში .. მოლიბულ ოღრო-ჩოღროებში... შავი მთების გრეხილებზე. .

წვეტიან ქვა-ღორღისაგან ეჩქვლიფებოდა ფეხები... უწყლულდებოდა და უმსივნდებოდა...

ნაპრაღი და ტაფობი... ფრიალო და უფსკრული — წამითი წამად წინ ელობებოდნენ.

სტიქიონი ხომ მთელს სიმძაფრეს იჩენდა, რომ მოეტეხა ანდამატივით განუკვეთელი მისი ნების ყოფა.

პაპანაქების კრტიალი და კორიანტელი, სეტყვა ღოღოფონი და რუხრუხტკრციალი, ზვავის ჩამოწოღა და მეწყერის მოსხლეტა — ყველა ეს ტარტაროზსაც კი შეაშინებდა .. ფილენჯის ქარს მოჰგვრიდა... აკაკის კი წარბსაც არ უხრიდა.

ერთი გარემოება კი ცოტა არ იყოს სტანჯავდა მისს სულს. მას გზაში ავონდებოდა მრავალი საშინელი თქმულება, რომელიც ესმოდა ხოლომე სოფლის მოხუცებულებისაგან და ისინი აკანკალებდნენ თვის შემადრწუნებელ შინაარსით.

ჰსურდა თავი წაერთმინა, არ ეფიქრა მათზე, მაგრამ იგინი ბუზან კალენი
 ეხვეოდნენ, აღონებდნენ.

მოჩვენებანი სინამდვილის სამოსში ეხვეოდნენ.

ალ-ქაჯები, მღევები, ქინკები, ქვა-სროლიები—კივილ-ღრიანცილით უმძიმე-
 ბდნენ ფიქრებს... უწიოკებდნენ ოცნებას.

ისეთის სიცხოვლით ეჩვენებოდნენ, რომ ხორციელნი ეგონენ... .

თითქოს ცოცხალ არსებად გადაქცეულიყვნენ იგინი და გზას უხერგავდნენ.

— დაბრუნდი, გირჩევნია დაბრუნდი სახლში, — ჩასწიოდნენ იგინი ყურში...

— ვის გაუბრიყვებინარ? რა გინდა აქა? აქ ფათერაკის ბუდეა... აქედან ვე-
 რავინ დაბრუნდება შინ უვნებლად.

ადამიანია, ხორციელის ნაშიერია აკაკი და, ცხადია, შეაფიქრიანებდა ეს სა-
 შინელება... აუფრყოლებდა სხეულს...

შეჩერებით კი მაინც არ შეჩერებულა...

კვლავ განაგრძობდა სვლას გამალებით, სულ მოუთქმელოდ.

მხოლოდ ერთგან შეჩერდა. ქვა-ღორღთა შორის შენიშნა ადამიანთა გამხმარ-
 გამოფიტული ძვლები.

ეს სწორეთ ის იშვიათი, რჩეული გმირნი არიან, რომელთაც გაუბედნიათ
 ამირანთან წამოსვლა... თავი გამოუდვიათ დიად საქმისათვის და... ბედკრულნი!..
 ამ უდაბნოში კი ჩაუყრიათ დაღლილი ძვლები...

ამ მკერდის ქვეშ უფეთქნიათ გულებს, რომელთაც ამირანის ცეცხლის გუ-
 ლისათვის დასთმეს სიყვარული და სიხარული, ბედნიერება და ნეტარება, ყველა-
 ფერი ის, რაც მოაქვს გაზაფხულს ახალგაზრდობისას...

ამ თავის გუგიდან ოდესღაც უმხერნიათ თვალებს, რომელნიც ვინ იცის რას
 არ შესტრფოდნენ და რა ხვაშიადს არ ატარებდნენ.

საღლა არიან დღეს იგინი?

ამოუხვრებნიათ ყრანტ ყვავ-ყორნებს...

კვინიხამდის ამოუქჰამნიათ დაქიმითულ ჭია-ღუებს...

ვაი, თუ ვერც აკაკიმ მიაღწიოს მიზანს და ამათსავით ჩაიმარხოს ცხელ ქვი-
 შაში...

ვაი თუ მისს მკერდის ქვეშაც დაისადგურონ ჭია-ღუებმა... ჩვეულებრივი
 ფუტ-ფუტით ჩაახრამუნონ მისი გული... შიქასტა შემოსხნონ მტრის მოღბენით...
 შორს, შორს ტიალო ფიქრებო!

გულით მოუნდა აკაკის ლოცვა.

სწამდა: შეაძლებინებდა იგი მოჩვენებათა გაფანტვას, მიჰმადლებდა ძალ-ლო-
 ნეს ..

მაგრამ რა გაეწყო, აღარ ახსოვდა ლოცვები...

აღარა სწამდა ღმერთი ..

დიდი ხანია, რაც დაივიწყა იგი გაძახულ ჟამთა სივრცეში მოძველებულ-
 მობერებულის...

აკაკი სამაგიეროს უხდიდა მას...

თუ კი ღმერთმა დაივიწყა ქვეყანა და მონობაში დასტოვა, ხალხს რილასთვის
 ლა უნდა ახსოვდეს...

წინეთ წინასწარმეტყველთ მაინც ჰგზავნიდა... მართალია არც მათში იყო
 სიკეთე...

იგინი მარტო ატყუებდნენ, აბრმავებდნენ ხალხს ფუფუნებიან, მწვანელოვან
 საიქიოთი... ამ ქვეყნიურ ცხოვრებას კი გვემა-ტანჯვაში ატარებინებდნენ .. ცრემლ-
 თა ტბაში აყურჭუმელავებდნენ. .

დღეს ეს წინასწარმეტყველნიც არსად სჩანან...

არც საჭირონი არიან ..

რად გვინდა, რა თავში ვიხლით ცრუ, მოჩვენებითი სამოთხეს... ჩვენა გვსურს
 ამ ქვეყნიური სასუფეველი

სამოთხე, წინასწარმეტყველნი, ანგელოზნი, მკაცრი და გულ-ქვა ღმერთი—
 მკვდრებისთვის დაგვილოცნია ..

ჩვენა გვყავს ახალი ღმერთი...

ვიშ, ვიშ!.. იგი პირ-მუხობს, ენა-მუსიკობს .. იგი ჰვანტავს დახვესებული
 ძველი ღმერთის მიერ სისხლის ჯანდ-ნისლებს და ნათელ ღიმით მოგვიწოდებს:

— ჩემსკენ, ტანჯულნო, ჩემსკენ!..

ვინ არის იგი?..

საქართველოს ბრყინვალე მომავალი—აი ამ ღმერთის სახელი.

ამ ღმერთს ეთაყვანება აკაკი, მაგრამ ჯერ არ იცის ლოცვა მის შესაფერი...
 მას მაშინ შეჰქმნის, როცა მოიბოვებს ამირანის ცეცხლს.

მანამ კი... ვიდრე არ იცის არაფითარი ლოცვა,—აკაკიმ ისევ დედის შემწეო-
 ბას უნდა მიჰმართოს...

აკაკის დედა სიმბოლო იყო სიმხნევე-სიმტკიცისა და, როდესაც მას მოიგო-
 ნებდა, უეჭველად მოეფონებოდა გულს... მისი ხმის გახსენება ისე აღაფრთო-
 ვანებდა ხოლმე, როგორც ღვთაებრივ ექსტაზში მოჰყავს მართლ-მორწმუნე აღ-
 დგომის ზარის მხიარულ რეკას.

აკაკიმ წარმოიდგინა დედის სიყვარულით დანთებული თვალები, რომლითაც
 აცილებდა მას და ლოცვის ნაცვლად წარმოსთქვა მისი ბრწყინვალე სახელი.

„დედა“!..

მოილტვოდა მთებიდან მაღალ-გულოვანი აკაკი და ელვის მკვესავ მეტყველებით ძილად მივარდნილს ბარს გადმოსძახოდა თვის ისარ-ფრთოვან სიმღერებს.

X

გააფეხვია, ლომ-გულად გაჰხადა ამირანის ცეცხლმა აკაკი... იგი წინასწარმეტყველისებურ სიმტკიცით და მოგვეურ სიძლიერით უვალობდა მამულს... თვალის ჩინსავით უვლიდა... ეფარეზებოდა ..

მართალია, ერი მისი ისევე გასაცოდავებული იყო... ძველებურად მონურ ხონებაში ატარებდა დროს და კვალინდებურად ყრუ იყო აკაკის მიწოდებისთვის... გულს უჩრჩილავდა ეს აკაკის, მაგრამ სასოებას მაინც არ უკარგავდა...

ან როგორ გაიტენდა იხტიბარს, როდესაც აღრვე უფრო მეტი გაჭირვება გამოიარა ამირანისკენ სწრაფვაში და იმედი არ დაუკარგნია...

არც ახლა დაჰხრის დროშას.

დადუმებულია, მართალია, მისი ერი, მაგრამ ეს იმიტომ, რომ მას სცივა... საჭიროა მისი გათბობა... ცხოველ-სისხლით ამოძრავება ..

ამას შეიძლება ამირანის ცეცხლი...

ჩაუკვესებს გულში ამ ცეცხლს და აღიგზნება იგიც...

შეუძლებელია არ გაეხმაუროს ხალხი აკაკის...

მთლად არაა გაუკუღმართებული ადამიანის ბუნება...

აღირსეთ ცეცხლი ხალხს და აზვირთდებიან გაღელვებული გრძნობანი...

დაჰყვივლეთ ამირანის ზავით და წამოიჭრება ხალხი ზეზე... კვლავ ეუფლება სიმამაცე კაცად-კაცობის მაშვენი...

XI

უყვარდა აკაკის თვისი ერი ისე, როგორც შეუძლიან შეიყვაროს ზეგარდმონიჭით ცხებულმა მეოხანმა, მაგრამ სიყვარული და სიმძულვარე ხომ მეგობრები არიან...

ძნელია საზღვრების გავლება თუ სად თავდება სიყვარული და სად იწყობა სიმძულვარე. .

აკაკი რომ ჰხედავდა დოღრილა, ჰამპლაუქა თანამემამულეებს, — ეშინოდა არ შესძლებოდა იგი... მარად მათს შორის ყოფნაში მთლად არ ჩაჰკლოდა მათდამი სიყვარული და სცდილობდა ხანდასმით მაინც განშორებოდა.

ხშირად იყო მათთან, ხოლო უფრო მეტად მარტოკა ერჩივნა ყოფნა...

შორიდან დაუწყო ტრფიალი... შორიდან ასმენდა გამამხნეველ სიმღერებს...

სიახლოვე ჰკლავს სიყვარულის ყვავილებს .

რაც მეტად ჰშორდები, მით უფრო ძვირფასი ხდება სიყვარულის საგანი...
 ნაზონიცი ხომ ამას ადასტურებს.

დემოფოონტი სანამ თვისს ტრფიალთან — ფილიდასთან იყო, მაინცა და მაინც არა ჰგრძნობდა ცხოველს სიყვარულს, მაგრამ მსწრაფლ აპრიალდა სიყვარულის ცეცხლით, როდესაც განშორდა სატრფოს.

სულმნათი შოთაც შორეულ სიყვარულს აშარავანდებებს:

„შორით ბნელა, შორით კვდომა,

შორით დაგვა, შორით აღვა“...

უსაზომო სიყვარული თვისი ხალხისა აკაკის ნებას არ აძლევდა დარჩენილიყო მათთან ყოველ-დღიურს ფუსფუსში, გაწამაწიაში...

ან ვით შესძლებდა იქ მარად იმედიანი და ხალისიანი ყოფილიყო, როცა ერთი აშშორებულ სინამდვილის ჭყანტში ატარებდა დროს...

სულს დასვენება უნდოდა და აკაკიც მიჰპართავდა ხოლმე მთებს...

იმ მათა შწვერვალეებზე გაშენებული იყო საუკუნეთა ხავსით მოსილი ციხე-კოშკები და იქ განიწმინდებოდა ხოლმე ყოველგვარს იქვიანობისაგან.

დუღაბის ბურჯთა შორის აკაკი ჰხედავდა იდუმალად მოსიარულე ოცნებას— საქართველოსას და ის ოცნება უკაშკაშებდა სულს ..

იგი ეჩურჩულებოდა: სძინავს შენს სამშობლოს, ღრმა ძილით სძინავს შენს მამულს, მაგრამ როდია ეს საღათას ძილი... უიმედო... უღიმღამო...

მას სძინავს იმიტომ, რომ დასუსტებულია .. არაქათ გამოცლილი... იგი გადალასლასებულია და ასეთებისთვის ძილი ზედ მისწრება... იგი გამოიწუშება .. ძალ-ღონეს მოიკრფეს . მოყუათდება, რომ ჩაკირკიტებული დახვდეს საგაზაფხულო ქარიშხალს.

ქარიშხალი ხომ უღმობელია... მისს ძალუმ ქროლას ვერ უძლებს სუსტი... გადახრწნეული... იგი ძირიან-ფესვიანად ჰგლეჯს ხევებს, რომელთაც ძირი მომპალი აქვთ... გული გამოფუტურებული .. იგი შიშის ელეთ-მელეთსა ჰგერის მხდალსა... მაგრამ იგივე გრივალი ამაგრებს და აჯავარებს საღ ფესვიანებს... აარწივებს და ააღმასებს დროებით სუსტს, მაგრამ გულით საღსალამათსა ..

XII

საქართველოს რომელს მთაზედაც არ უნდა ასულიყო აკაკი, ყველგან ჰხედავდა ქართული ხუროთ-მოძღვრების შესანიშნავს ნიმუშებს...

აი ძველის-ძველ ქვეტერას ქალაქი, დღეს ნაქალაქრად წოდებული.

უწყალოდ სობს და ანადგურებს მას დრო-ჟამის ჩრჩილი... ყურადღების მიმქცევი არავინაა...

მისი რწმენა ძველ ქართველების გულსავით გაუტეხელია და არა ჰკარგავს იმედს.. იგი მუდარით მოუხმობს მემკვიდრეებს ავიდნენ მასთან და წაიკითხონ მისი მატთანე იშვიათ ხელოვნების ენით დაწერილი.

უცხოელებმა ეგვიპტის პირამიდები გადათხარეს... თვითეული ქვა პართენონისა მისხით-მისხამდის შეისწავლეს.. თავრიდის კუნძულის არც ერთი ბექობი არ გაუშვეს გამოუშვიგნავი,—ქართველებს კი საკუთარს წილში დაკარგული ძეგლებიც ვერ მოუგენიათ...

არავინ იცის ვინაობა არც ქვეტერისა...

მოსიყვარულე თვალეები არა სტკებებიან მისი მშვენებით...

ჯაგ-ეკლებით ამობარდნილია მისკენ მიმავალი გზა.. ბილიკსაც ვერ ჰპოვებთ ფერდობზე დაქნილს.

წინეთ იქ ქედ-მაღალი ხალხი სცხოვრობდა... იმისთვის სახლდებოდა მაღლა, მწვერვალეებზე.. ახლო იყო მაშინ იგი ლაჟვარდ ცასთან... მშვენიერებასთან... მორწმუნეს შეეძლო ღმერთთან ლაპარაკი..

ახლა კი დაქნიებულია ხალხი...

ხერხემალი მოერკალა მარად მონურ ცახცახში... დაივიწყა მან მწვერვალეები... დაჰკარგა ჯნარი მშვენებით ტკობისა... ის ახლა ძირსა სცხოვრობს.. უფსკრულში მისტირის თვისს პირ-ქუშ დღეებს...

აკაკიმ ბევრი უარა ამ მთას და როგორც იყო უპოვა მისავალი ფერდობი... ავიდა დავიწყებულს ქალაქში..

საკვირველია!.. თუმცა იქ სიჩუმე დაუხვდა სამარისებური, მაინც არ შემოჰხვევიან მწირული ფიქრები, რომელიც გვეწვევა ხოლმე ნანგრევთა შორის.

ოცნებამ ფრთა გაშალა და თვალ-წინ გადაუშალა საუკუნეთა წინეთ აყვავებულ კულტურით განთქმული ქვეყანა... აკაკი განცვიფრებით ათვლიერებდა ქვეტერას და უძნელდებოდა დაეჯერებინა, რომ დიდების შარავანდელით შემოიჩუქურთმებულს ადგილს არა ჰყავდა პატრონი ფარეზად მოვლენილი.

არა, პატრონად უეჭველად გამოუჩნდება ქართველი ერი... დღეს არა სცნობს მას, მაგრამ მალე გაეცნობა, სარისტიანი გამრჯელობით შეეცდება ცოდვის მონაწილებას... უმოქმედობა-გულგრილობის ხარვეზის ამოვსებას..

ქვეტერას ამშენებელი ერი არ მოისპობა.. არ აღიგვება დედამიწიდან...

ვაი მათ, ვისაც წარსულში არა აქვს რა, ვინც ახლა იწყობს მატთანის წერას ისტორიის სუფთა ეტრატზე, თორემ საქართველოს ეშველება... წინაპართა დიადი სული უეჭველად გაიღვიძებს მასში და შესძლებს მათს ღირსეულის მემკვიდრეობას.

განსაკუთრებული კუთხეა საქართველო... მას წინეთაც დასტუდოდა... ასეთი უბედურება... ბევრჯელ დაუდგავთ საუკუნოებრივ მონობის უღელი, მაგრამ ჩამოურეკნია ზღვევა-შურისძიების ზარს და წელში გასწორებულა იგი, ფენიქსებრ განახლებულა.

დროთა დენის დვართქაფმა მრავალი ერი წაშალა დედამიწის რუკიდან, — საქართველო კი კვლავ სცოცხლობს და იცოცხლებს... თვითუღოს მთაზე განისვენებენ საუკუნენი და აურაცხველ თაობათა თავ- გამოდებით ამხნევებენ შთამომავლობას...

აკაკი უგდებდა ყურს ამ ხმას და ითვისებდა სიბრძნეს ერის წილში დაქაშნიკებულს...

XIII

გიემაჟია, მაცდურია მუხა... იგი იმისთანა მიუვალს ადგილებში შეიტყუებს მგოსანს, საცა არწივსაც გაუჭირდება შენაწარდება...

არც აკაკი დასტოვა მან და ერთს მშვენიერს დღეს პარნასის მთისკენ გაიტაცა...

პარნასზე ჩვეულებრივად აბოლოო ჰლებულობს ხოლმე მგოსნებს, რომელნიც შემოქმედების მირონის საცხებლად ეახლებიან ქვეყნიდან...

ამ ჟამად იგი შინ არ იყო. დიანას მთებში წაჰყოლოდა კანჯრებზე სანადიროდ. აკაკი წარსდგა აფროდიტას წინაშე.

პარნასელებმა კარგად იციან, თუ ქვეყნად რომელი, ან რამდენი მგოსანი აქედრებს ქნარს მშვენიერების სადიდებლად... ყველა ჰყავთ სათვალავში, ხოლო აკაკი არ ყოფილა მათ შორის და იუცხოვეს.. გაკვირვებით შეჰხედეს.

— ეს რა მატრაკვეცა ვინმე ყოფილაო — გაიფიქრა დია-ღმერთმა და უნდოდა ფავნებისათვის ებრძანებინა, რომ აკაკი სხვა ჯაგლაგ პოეტებსავით კინწის კვრით გაედევნათ პარნასიდან, მაგრამ მისმა ვერცხლებრივ მზზინავმა თმამ, განიერ ჰკვიანმა უბღღმა და ღრმა ნაღვლიანმა ივალეებმა შეაჩერეს... მოწიწება და მოკრძალება დაუბადეს.

— მოხუცო, ალბათ სამოთხისაკენ მიბრძანდებოდით და გზა აგერიათ! — თავაზიანად მიჰმართა აფროდიტემ.

აქ რაღაა მოთაკსებული? — ჩვეულებრივი ტკბილი ღიმილით შეეკითხა აკაკი.

— პარნასი.

— მეც სწორეთ მანდ ვიახლებით. მართალი მოგახსენოთ, დიდ ბედენად არ მიმაჩნია თქვენი პარნასი... არ მიყვარს მალაღს ფარდებში აწევა... მაგრამ ვინ

წაართმევს თავს გიჟმაჟ მუზებს... ამიყოლია მან თვისი ნავარდობით და აქამო მიყვანა... ისე კი ჩემთვის სულ ერთია სადაც უნდა ვიყო... ყველგან შევძლებ მშვენიერების ღმერთის თაყვანს... სანთელ-საკმეველი გზას არ დაჰკარგავს.

ამ სიტყვა-პასუხმა უფრო გააკვირვა პარნასელი... ყველაფერი მეტყველებდა იმის სასარგებლოდ, რომ მას მგოსანთან უნდა ჰქონოდა საქმე. მაგრამ რატომ არ სცნობილობს?

— თქვენ მგოსანი ბრძანდებით?

— დიახ!

— არასოდეს გაგვიგია თქვენი სიმღერა ყველა ჰანგები, რომელნიც აქედრდებიან მგოსანთა ჩანგზე — მყის პარნასისაკენ მოკისკასობენ. თქვენ კი, მგონია, ერთხელაც არ უნდა გეთქვათ ბავშვთა ტიტინსავით უღარდელი და სუმბულის ფოთლების რხევასავით უიდუმალესი ნაზი ჰანგები.

— ეჰ, კარგია, შე გასახარელო, შენა... აბა სად მცალოდა ამ უზენაეს, უჩრდილო ხმათათვის, როდესაც ჩემი სულიკო — საქართველო იავარდქმნილია. მარად მას დავტრიალებდი, მისს გუშაგობაში ვატარებდი დღე-ღამეს.

სად მეცალა ტკბილ განცდისთვის, როდესაც ნიათ გამოლეთულ თანამემამულეთა გასამხნეველად ომახიანად ვაყივლებდი დაფსა და ნალარას.

— საქართველოა თქვენი სამშობლო?

— დიახ!...

— რა ვქმნა, რატომ არსად გამიგონია ეს სახელი?

მოიცა, მოიცა, რაღაცა მაგონდება. ხო, მოვიგონე, მოვიგონე .. უფრო ივერია და კოლხეთის სახელით იყო თქვენი ქვეყანა ცნობილი... ხომ?... ვიცნობ საქართველოს .. დასწყევლოს ზევსემ, როგორ გადამავიწყდა.

აღბათ გულიდან იმიტომ გადამივარდა, რომ კარგა ხანია, რაც იქიდან არავინ გვსტუმრებია ..

ერთ დროს კი მათ სილამაზე ჰქონდათ გაღმერთებული .. ფილოსოფოს პლატონის თქმისა არ იყოს, მათი სიცოცხლე „შვება იყო მშვენიერებაში“.

ყველაფრით სახელოვანი იყო საქართველო... პოეზიით... მუსიკით... მხატვრობით... ხუროთ-მოძღვრებით... ბუნებით... ტურფა ქალწულებით... გულ-კლდოვანი ვაჟკაცობით...

იაზონს ჯერაც არ ჩაჰქრობია გულში მედვას სიყვარული, თუმცა მან უგასაგისოდ დასაჯა იაზონი უპირობისა და გაარმებისთვის.

ოდისეიც ხშირად ნეტარებით იგონებს კეკლუც კოლხეთს, სადაც ტურფა ცირცვია გულ-გაშლილობით და მოყვარულობით გაუმასპინძლდა ღვინის ჭაშნიკით...

ისეთი მომხიბლავი იყო ის დასაქცევით — იტყვის ხოლმე ოდისეი, რომ კინა
 ლამ არ დამიმონავა და არ გადამაფიქრებინა ტროასაკენ ვალაშქრებო
 ძალიან ბევრი მოხიბლულა საქართველოს ცისარტყელოვან წარსულით...
 ეხლა კი რა დაჰმართნია, რას მიუბინდავს, მიუკნინებია?

აღარც კი მეგონა, თუ კვლავ არსებობდით.

საქართველოდან უკანასკნელად ბარათაშვილი გვეწვია, მაგრამ ისიც ვერ იქ
 მნა, ვერ მივიკარეთ და ვერ გავამხიარულეთ.

რამდენჯერა სცადა ბესიკმა, რომ მუხამბაზებითა და შიქასტებით მაინც გა-
 დაეყრევინებინა კაემნის ნისლეები, გული მოებრუნებინა, მაგრამ ამაოდ... ოდ-
 ნავაც ვერ გააღიმა. მარად მარტო იარება დათაღხული და სჩივის სულის ობ-
 ლობას.

— რაცა სთქვით საქართველოს წარსულზე, ხალასი ქეშმარიტებაა.. მართ-
 ლაც სახელოვანი იყო ოდესღაც ჩემი სამშობლო.. მაგრამ... მაგრამ... აბა რა
 არის სრული და უცვლელი ამ ქვეყნად, რომ საქართველოს დღე ყოფილიყო მა-
 რად ბრწყინვალე.

მუხთალ ბედს შეჰშურდა მისი ბედნიერება, ამოიღო თვალში და ერთი დღე
 არ მიუცია მოსვენება.

შავ-უკულმა ის დრო, როდესაც კ^აწანისის ველზე აფრიალდა შავი დროშა
 გლისპი ალა-მაჰმად-ხანისა...

ბუნებით მახინჯი ალა-მაჰმად-ხანი ვერ ურიგდებოდა ხალხს კეთილ ზრახვებით⁹
 აღფრთოვანებულს და ჰნატრობდა მთელი კაცობრიობა ერთს საფლავში მოქცეუ-
 ლიყო, რომ ეთელნა იგი ბინძური ფეხით...

მართლაც დამარცხდა, გაიქელა მის მიერ წმინდა დროშა ქართველი მხედრო-
 ბისა და „ქართლის ბედიც“ მაშინ გადასწყდა საბოლოოდ...

დაექანა ვაგლახის დაღმართზე და სად, როდის შესწყდება ეს უკულმართი
 სრბულა, — არავინ იცის.. არავინაა გამკითხავი... არსაიდან სჩანს მუქათის მკიმ-
 ზღვევი...

ხალხი ჰკმინავს გულ-საკლავად, მაგრამ ბრძოლა ვერ მოუხერხებია.. დაუძ-
 ლურებულია მეტის-მეტი ვაებისაგან, გადამღვრძალი...

აფროდიტე უზომოდ დაანადვლიანა ამ ამბავმა.

— უნდა უშველოთ საქართველოს, მაგრამ როგორ? ვის მეოხებით?..

მოდით ფერიებს გაუგზავნი, ტკბილი გალობით და მოქნილი ცეკვით იაქარ-
 ვებენ ნალველს.

— ცრემლებით გათანგულ ხალხის გულს ვერ ჩასწვდება გალობა — მიუგო
 აკაკიმ აკაკიმ.

— თავისიანს გაუგზავნი... თუნდა ბარათაშვილს. . დაე ის წაუძღვეს პენალში მავალთ ნათელ ქვეყნისკენ.

— ბარათაშვილი თვისი უსასოო ლექსებით უარესად დაანადგლიანებს და დაუჩრდილავს სულს.

— მაშ შოთას გაუგზავნი...

— ვაგლახ!.. შოთა ველარ იცნობს აჩრდილთა სამეფოდ ქცეულს მამულს და ვერცა სცემს ნუგეშს.

აფროდიტეს ლამაზმა აზრმა გაუბრწინა სახე და წარმოსთქვა:

— წყველიადით შესუდრულს საქართველოს ეჭირვება მზიური გალობა... ამ გალობის ეშხი შენ ჭარბად გაქვს... მაგრამ ეს არა კმარა... შენი სიმღერები შორს ვერ მიდიან... ყველას ვერა სწვდებიან...

სევდის ორწოხებში მიძინებულთ გამოადვიძებს მხოლოდ ზარის ძალუმი რეკა. აი მე შთაგებერ უკვდავების სულს და ის გამოგაკეთებინებს ასეთს საერო ზარს. ყველაზე მაღალს მთებზე შენ აღმართე სამრეკლო .. მისი მწვერვალი ყველა კუთხიდან უნდა სჩანდეს და მისი გუგუნის ყველას უნდა ესმოდეს.

გარიჟრაჟისას თუ მწუხრისას, ყიამით ზამთარში თუ პაპანაქება სიცხეში - მარად სამრეკლოსთან ედექი და ჰრეკე... ჰრეკე სასოებით, სითამამით.

როდესაც შენი გული—ამირანის ცეცხლისაგან აღგზნებული შესძლებს ზარის ხმაში ჩაქსოვას სრულიად ახალს, სრულს, პარნასელთათვისაც კი უცხო სიტყვებს და ცეცხლოვან ჰიმნებს—მაშინ ის ზარი აგუგუნდება უჩვეულოდ... ახმატკბილდება იგი ისეთის გრძნებით, რომ სამარეში მესვეტეთა ძვლებიც კი ათრთოლდებიან სიცოცხლის ეშხით, უაზროდ უარყოფილ სიყვარულის წყურვილით...

ეს გუგუნ-წკრიალი ზარისა მყის გარდაიქმნებიან ჩიტუნებად და ჟივილ-ხივილით მოეფინებიან საქართველოს... საამო ფრთხილით შესრიალდებიან ქოხ-მახებში, ქარხნებში... ყველგან, სადაც სცხოვრობს, იტანჯება ხალხი და უმღერებენ შენს ომახიანს ლექსებს... შვებით გაუბრწინებენ ცრემლებით მონისლულს თვალებს...

მხოლოდ ამნაირად გაჰხდები მთელი ერის მოზარეთ... ასე შესძლებ მიწვდენას შენი სიტყვისას, შენი ერიც აღსდგება... აყვავილდება...

XIV

აკაკიმ ყურად-ილო რჩევა... უმაღლ შეუდგა საქმეს... ერის გულში აღმართა სამრეკლო... ჩამოასხა უწმინდეს—უშველებელი ზარი და იწყო რეკა. .

სასოებით ელოდდა იმ სანატრელს ჟამს, როდესაც აუსრულდებოდა გულის მურაზი... მოვიდოდა მისი ოცნება ისეთს ეშხში, ისე ჩააწმანხიდა, თვისს ჰანგებს

ზარის გუგუნში, რომ ვარსკვლავთა ჟუჟუნის უნაზესი გამოჰკრთებოდნენ მელოდები. მთრთოლვარე ჰანგები გარდიქცეოდნენ ურიცხვ ფრინველთა გუნდად და სტვენა-გალობით გამოაღვიძებდნენ ახალ თავისუფალ ცხოვრების დასაწყობად მტანჯავ ძილს მიცემულს საქართველოს...

XV

ნიადაგ აკაკი თვისს საყვარელს სამრეკლოზე იყო გამამხნეველად მოგუგუნე ზართან.

თუ წინეთ მთებიდან მთებზე კანჯარივით ნავარდობდა,—ახლა ფეხს არ იცვლიდა თვისს საყვარელ ადგილიდან.

აკვირვებდა ხალხს აკაკის ასეთი საქციელი, მარად მწვერვალზე ყოფნა.

მათს გაციებულს სულსა და გულს დიადი ნანგრევები არაფერს ეუბნებოდნენ.. ვერც ზარის რეკაში ჩაქსოვილი ალერსს ჰხვდებოდნენ...

იგი ეყვნების უსიამოვნო ჟღერიალად მიაჩნდათ.

ბევრი შიშნეულობდა: რას აუჩემებია უკაცურს ადგილებში ყოფნა? ე მანდ ცოდვით დამძიმებული, ეშმაკის სულ მიყიდული არ იყოსო.

ნეტავ ვინ არის, ვისი მოღმისაა?

რა დაჰრჩენია იმ ყრუ ადგილას?

რას ჩხირკედელობს იმ სამრეკლოში?

ყველას ებადებოდა ეს კითხვები, მაგრამ ერიდებოდნენ: არ გასწყრეს ღმერთი, ჩვენც არ გადმოგვაწვეს მაგისი ცოდვაო.

შიგა და შიგ გამოერეოდა თიბო-ოროლა გაბედული და ჰკითხავდა:

— შენი სახელი?

— ქართლოსის ოცნება.

— გვარი?

— ივერიის აყვავილება

--- შენი სატრფო?

— მწუხარე საქართველო.

ასეთი იყო ხოლმე აკაკის პასუხი, მაგრამ არ ესმოდათ იგი ცნობის მოყვარეებს, მხრების აჩეჩით ჰშორდებოდნენ.

იყვნენ ისეთებიც, რომელთაც იკვდნენ აკაკის ვინაობა და სჯავრობდნენ:

— რატომ ატარებს დროს მცონარობაში ეგ თვალ-დამდგარი? დიდი სწავლა მაინც არ მიეღოს, მთელი დუნია მოვლო, თერგიც კი დალია, რომ უმაღლესი სწავლა შეეძინა და რისთვის? რადა? ნუ თუ იმიტომ, რომ ასე ფუჭად ჩაეტრებინა ყველაფერი?..

— სწორეთ მაგ დიდი სწავლის ბრალია, ჩემო სოსიელა... აი ჩვენებიანთ კუ-
კულიმ მარტო ორი კლასი გაათავა, მაგრამ კაცია და შეედაროს შენი ნასწავლი
აკაკი .. ჯერ ისევ ახალგაზრდაა და უკვე დიდი ბობოლა გახდა... სულ ზიზილ-
პიპილა ლილეებით აიჭრელა მუნდირი... ბოქაული, მღვდელი, ყველა გამვლელი
„ჩინოვნიკი“ მაგასთან უნდა გაჩერდეს... „დედამ რომ შვილი გაზარდოს, მაგრე
კუკულოსთანა“... აკაკი კი... აფსუს, რა ტყუილად ჰკარგავს სწავლასა ..

ასე ბჰობდნენ აკაკიზე...

რა გაეწყობოდა...

უნდა ეთმინა. უნდა ელოდნა ხალხის გამოფხიზლების ჟამისათვის...

XVI

ახ, ეს გულ-გრილობა, ეს უცნაური, გამოუცვლელი გულ-გრილობა ხალხისა.
ყრუს არ ესმის მუსიკის წარმტაცი მელოდიები და მისთვისაა იგი საცოდავი...
ხალხს არ ესმის მის ამაგდართა სიტყვა და მისთვისაა იგი ბეჩავი.

რა არის ქართველი, სად არის ქართველი?

გაეხმაურა განა იგი?

გაიზიარა განა მგოსნის ხეაშიადი, გულის ტკივილი?..

და ეს ყრუ, ბნელი ხალხია ტურფა საქართველოს მკვიდრს რომ შეადგენს.

ეს დაყურსებულ-გავერანებული კუთხეა, რომელიც ოდესღაც მდიდარი იყო
და ოქროს ვერძისთვის ეშურებოდნენ მისკენ უცხოელნი.

დღეს მონობის ცრემლებით დაცრიატებულია ქართველთ თვალები, მაგრამ
ადრევე იქიდან გამოიყურებოდნენ გიორგი და ექვთიმე მთაწმინდელების, პეტრი-
წის და ფერემ-მცირის, ბაგრატ-მესამის და დავით აღმაშენებელის, შოთას და თა-
მარის ამაყი თვალები.

იმ თვალებმა აახომლეს საქართველოს ცაზე შვიდი მნათობი. მათმა ცხოველ
კვესებამ ააყვავა საქართველოს შემოქმედების ბაღნარში უკვდავ ღიმილის ყვავი-
ლები ..

სადაა დღეს ის კვესება?

რად დამსგავსებია დღევანდელ ქართველთა თვალნი იმ გვირბს, საიდანაც
გამოქმუტუნებს არარაობის ქარალი ქარი.

რა დაგემართა, ქართველო?

ვით დაუძღურდი, ვით დაგლახაკდი?..

წინეთ ჰგვანდი წყაროს, რომელიც საამო ჩუხჩუხით ამხნეებს დავრდომილს.
ეხლა რას დამსგავსებინარ?

რად დამწყდარა წყარო სულის მახი?..

ეჰ, ხალხო, ხალხო, საცოდავო ხალხო საქართველოსავ!

ორმოცი წელია, რაც თავს გევლები, გელოლიავები და მაინც ვერ შევძელ
შენი გამოღვიძება.

რა იქმნა შენი სული, შენი ნიათი? რატომ არ ღვივის შენში ღველფი მე-
ბრძოლის?

რად არ გიტაცებს ამირანის ცეცხლი?

განა საუკუნეთა განმავლობაში მისთვის ინახა უქრობელად, რომ ზურგი აქ-
ციო, უგულვებელ ჰყო?

XVII

გინახნიათ სპეკალი ცრემლების გამომჟონი ტინის ტირილი?
ვისაც უვლია უღრანს ტყეებში,—მას ეკოდინება, თუ რა საამოა მისი შეხვედრა.
სიარულით მუხლებ მოკვეთილი, სიცხისაგან ენა წამოვარდნილი ხშირად მი-
ვდგომივარ ასეთს ტინს და დავმტკბარვარ სევდა ნარევი სიამით.

აბა კარგად დააკვირდით?

გაუთავებელ ჟამთა სვლაში მომსკდარ ნიაღვრისაგან მთლად ჩამორეცხილა, არა
შეპრჩენია რა გარდა ცრემლებისა და სტირის იგი აღმასის წვეთებით .. სტირის...

ნაღველსა გფენთ იგი, მაგრამ შვების მომნიჭებელიცაა... თქვენ ეწაფებით
მას და სვამთ ხარბად, აღტაცებით...

რომელი შარბათი გაგრძნობინებთ ამისთანა სიამეს?

სწორეთ ასეთია აკაკი.

საქართველოს უკვდავი ტინია აკაკის გული...

ვით შეედაროს მისს წყაროს მოსეს კვერთხით აღმომსკდარი შადრევანი?

უბადლოა აკაკის გული პოეზიის წყაროდ გადაქცეული და ნეტავი მათ, ვინც
მას დაეწაფება.

უფრო ბედნიერია აკაკი...

რა უყოთ, თუ გულ-ქვად ეკიდებიან... ირაოს ეძახიან...

ადრე თუ გვიან მოვლენ გონს და წარემართებიან მისს წყაროსკენ საზიარებლად.

XVIII

გადიოდა დრო. ტაბით მიდიოდა საქართველოს გამობრუნების საქმე.. და-
ლუმად არ გაისმოდა მტრის თვალის დამყენებელი ჩქეფა-ღულილი საზოგადოე-
ბრივობისა.

მგოსანი ხნიერდებოდა, სიბერის დილა უთენდებოდა... არც ეს აკრთობდა.. ვით შეჭმენის ახალ საქმის მოციქულს, გულს არ იტეხდა, იარაღს არა ჰყრიდა... სწამდა, რომ თუ ჩვენი ცხოვრება ზემოდან ასე მდორე, უსახო იყო, გულის სიღრმეში სწარმოებდა მოძრაობა... მართალია ნელი, შეუმჩნეველი, მაგრამ უეჭველი, აზვირთების, ამთავორების თავმდები...

XIX

ერთხელ, როდესაც მგოსანი თავის სამრეკლოზე იდგა და გულ მოხვარსლული გაჰყურებდა სამშობლოს, შემოესმა ნელი, მწუხრისავეთ გაურკვეველი ბგერანი.

რა იყო, რა წკრიალებდა ასე იდუმალად?

ცრემლები, თუ ჰანგები?

მაღე იგინი ოდნავ ამაღლდნენ და დაემსგავსნენ სუმბულთა კვნესას, რომელთაც ავ-ზნიანმა ლამემ არ დააცალა განთიადის ხილვა და მოაზრო უწყალოდ.

ეს კვნესა ნელ-ნელა გაიზარდა და ახლა დაემსგავსა ღრმა, კაემნიან ღიღინს იმ პატიმრისას, რომელიც შეჰყურებს მტრედის ფერცაში მონაფარდე ტოროლას და შენატრის უღვთოდ შებორკილი.

აი თან და თან დასცხრა ღიღინ-ქვითინი ცრემლების ჰანგებისა... როგორც გარიჟრაჟი კუნაპეტ ლამეს, ისე შეეპარა საგოდებელს იმედიანი, ღიმ-ღამიანი ხმები, მიიღო სასოებიანი იერი და ლალ, ჩანჩქერსავეთ კისკასა მოძახილად გარდაიქცა.. ომახიანად მოისმა აკრიმანჭულელები, ცქრიალა, იმედიანი სიმღერა...

ძნელი იყო გარჩევა, ათიოდე კაცი მღეროდა, თუ ასი... ათასი... აურაცხველი.

ის ხმები, ძალ-გულოვანი ხმები ფრთებს ასხავდნენ აკაკის. ფაუსტივით აჭაბუკებდნენ. მიჰყავდათ აკაკი ოცნების სერებზე, აყვავებულ საქართველოსკენ.

ცის ლაყვარდში, მწვანეთ მოხასხასე წალკოტში, ნაკადთ რაკრაკში—ყველგან და ყველაფერში აღბეჭდილიყო მისი ოცნება და ფირუზი თვალეზით ეღიმებოდა.

არა სწამდა აკაკის ეს ბედნიერება... ემინოდა ძილში არა ყოფილიყო და არ გამოჰღვიძებოდა უხამს სინამდვილის აკლდამებში...

აბა როგორ დაეჯერებინა, რომ მისი ოცნება ასე მაღე განხორციელდებოდა და ასე მაღე მოესწრებოდა საქართველოს მკედრეთით აღდგომას.

რალაც ძალა ჩასძახოდა, რომ ზღვათ-ოდენ ხალხის გული, ასე რომ ალაღებულია, ის იმიტომ, რომ შიგ ამირანის ცეცხლი აკვესებულა.. ის ცეცხლი ამღერებს ასე თამამად, ასე გულიანად.

თვით ამირანი განთავისუფლებულა, ჩამოსულა ხალხში და იგია ყველას თვალეზიდან ასე მალხაზად გადმოაზირალი.

ღმერთო, რა ძნელია მარად მგოდებელისთვის ასეთი ნეტარების დაჯერება...

„კავკასიის მაღალ-ქედზე
მიჯაჭვეული ამირანი,
იყო მთელი საქართველო
და მტრები კი ყვავ-ყორანი“.

ჰგუგუნებდა მორჭმით სიმღერა.

იყო დამონებული, ყვავ-ყორნებისგან თვალზე ამოხვრებილი ამირანი და დღეს იგი თავისუფალია...

ნუ თუ, ნუ თუ ეს მართალია?.. ნუ თუ ამ ძვირფას სიტყვებს მღერის ხალხი?.. ნუ თუ ხალხი მღერის ამირანის ცეცხლოვან გრძნობით? ნუ თუ აღარ არსებობს ამირანის გოლგოთა და მისი ჯაჭვები...

სიზმარში ხომ არაა?

ჭრელი ოცნება ხომ არ ატყუებს...

საწყალი აკაკი, საწყალი... ისე წაუწყმინდა სასოება სამშობლოს საუკუნობრივ მონობამ, რომ ეძნელება ჭეშმარიტების დაჯერება—ცხადია, მგოსანო, ყველაფერი ეს, ცხადი...

საქართველოს ოცნება—ამირანს მართლა აუშვია თავი. მოჭტომია ბარათა-შვილის მერანს, ძოწეული წამოუსხამს, მიჭრილა ხალხთან, ჩაჭუტებია გულში და აუზვავებია.

XX

ზიზიზიმებს მთელი ქვეყანა ფაფარ აყრილი ხალხისაგან ანმაურებული.

აღტაცებით შეჰყურებენ მშობლიურს მთებს, რომელზედაც გადარკალებულია ამირანის ცეცხლი წარმტაც ცისარტყელად აფერადებული.

ძველად, ქრისტიანობის გარიჟრაჟისას კონსტანტინე მეფეს გამოესახა ცაზე ცეცხლის ჯვარი და მოესმა იღუმალის ხმა: ამით იმარჯვებდეთ.

საქართველოს სიმბოლო-ჯვარი ამირანის ცეცხლია ..

იმ ცეცხლით გამოვა საქართველო გამარჯვებული.

აკაკიმ იმიტომ გაიმწარა სიცოცხლე, რომ ეს ცეცხლი ჰქონდა საშოვარი.

მოიპოვა კიდევ.

ახლა ხალხს ეკუთვნის სიტყვა. მასზეა დამოკიდებული: შეინახავს სამშობლოს კერაზე, ვით წმინდა ვესტის ცეცხლს, თუ ჩააქრობინებს უხანო ქარსა.

ფრთხილად, მაშვრალნო, ფრთხილად, ბედნიერება სათუთია. ნაზია, იშვიათია. არ გაგისხლტეს ხელიდან. ისევ არ დაჰკარგო, კვლავ არ ამოგილამდეს ნეტარებით გაბრწყინებული თვალები.

XXI

ზამთრის პირია, ჟინჯლიანი ნისლევი სამარის სიზმრებივიც მოწყენილად მისკურავენ და აბნელებენ სივრცეს. ამგლოვიარებენ ქვეყანას.

ხეთა გახლოდშობილებული ტოტები ავადმყოფის ტამრებივით საცოდავად ცახცახებენ და თრთიან, კნესიან და იღველფებიან.

ტიალი ქარი მსუნავ მეგოსავით დაძრწის მოშუშულს მდელიოზე, სიკვდილის ოსანნას უმღერის მქენარს ფოთლებს და მიაბრეინებს ჭყანტ-წუმპეში დასამარხავად.

ვერანა ზამთარია ბუნებაში, მაგრამ ხალხის თვალეში ამირანის ცეცხლი გუზ-გუზებს და იმიტომ არავისა ჰფელობს ზამთრის მოწყენა.

ამიტომაა, რომ ყველას გულში გაზაფხულია, ზეიმი, მეჯლისი.

ყველას სული განთიადის სხივთა ჩქერითაა ატევერებული და ვარდისფერ ალამ აფრიალებულს ამოუკისკასებია ცისკროვანი მელოდიები.

ამ მელოდიეში, ვით ლაჟვარდზე განთიადის სხივები, ისეა ათვალმარგალიტებული აკაკის ლექსები. ორმოცი წლის განმავლობაში ნაკვეთი სიმღერები.

განათდა; გაბრწყინდა აკაკის სახე.

მან იცნო მედიდური სიმღერები და აღევზნო მოხუცობისაგან დაცრიატებული თვალეები ..

მისს ლექსებს მღეროდა ხალხი და მას იმეორებდნენ მთები, წყარონი, ყვავილები, ფრთოსნები... მთელი ბუნება.

ყველგან ამირან -- აკაკის სიმღერა გაისმოდა.

მათი ოცნება, მათი სული, მათი ღიმილი გადაქცეულიყო ფირუზ ტალღებად, წითელ იაგუნდის სხივებად და ახმატკბილებული ეფინებოდა სამშობლო მხარეს.

და ეს ღიმილი, ეს სხივოსნობა ამირან-აკაკისა ისე ჰმვენოდა მათს მამულს, ვით გარიჟრაჟისას ტუჩ-გაპობილს ვარდს ცის ლალის ნამცვრევი.

ამ მუსიკაში, სიცოცხლით მჩქეფ რითში — სხვისი ბგერანიც ერივენენ.

ეს წინაპართა ხმები იყო

ისინი ჩასწმახდნენ მათ და ერთად მღეროდნენ სიმღერას აღორძინებისას.

ღიან, არ მომკვდარიყვენენ ცისკროვან წარსულის ჰანგები.

დადუმებულოყვენენ მხოლოდ და ახლა იღვიძებდნენ საუკუნეთა ბრძმედში გამოწრთობილ — გაალმასებულნი.

შურისძიების კვესებით ჰგუგუნებდა მედიდური სიმღერა.

ასე ეგონა აკაკის, ვითომ ის იჯდა ხალხის გულში ხმატკბილ ქნარად გადაქცეული და იქიდან იძახდა:

ყვაილები, რაც შეიძლება მეტი ყვაილები, ყვაილები მოიტათ, რომ ხალხის გმირებს შუბლი შეუმკო.

აგერ, აგერ მოდიან იგინი მკვდრებით აღმდგარნი, მოდიან იგინი და მობნევენ სიხარულის ვარსკვლავებს, სიყვარულის მზის მარგალიტებს.

ღმერთებო, ელლინთა ღმერთებო! თქვენ ამაყობთ ბედნიერებით. თავი მოგაქვთ პირველთა შორის, მაგრამ სცდებით სასტიკად.

თქვენ სრულებით არ იცით და ვერ განიცდით იმ ბედნიერებას, რომელიც ეწვია აკაკის ერსა.

თქვენ დაიხოცენით, საძველნაროდ გაჰხდით ღმერთებო .. აკაკის ერმა კი გამოიღვიძა უკვდავ, ყვაილოვან ცხოვრების დასაწყობად.

XXII

ბედნიერი წუთი დამდგარიყო საქართველოსთვის, მაგრამ უფრო წარბეჭდი, ოქროს ქამი—მომავალში მოელოდა.

გამოღვიძებული იყო, მართალია, ქართველი ხალხის საუკეთესო ნაწილი, მაგრამ იყო ჯერ ისევ კუთხეები, სადაც ეძინათ მონობის ძილით.

როგორც ამომავალი მზე პირველად მწვერვალებს გააბრწყინებს ხოლმე, ისე აკაკის ენა-მზეობა პირველად ერის მოწინავეებს მოეფრქვია.

ისინი უხვად სტკებოდნენ და სთბებოდნენ მზის კაშკაშით, მაგრამ იყო ხევხუვები, სადაც კვლავ წყვდიადი ჩამოწოლილიყო მძიმე ლოდებად.

საჭირთა მათი გაშუქებაც. თუ მთელი ერი თავს დაახწევს ვაგლახის უფსკრულებს და იმედის მწვერვალებს მოექცევა—მაშინ აღარა უშავს რა, ველარავინ გაჰბედავს მის შებრძოლებას

საქართველოს აღარ გაუფლავებს საბედისწერო კრწანისის ველის განმეორების აჩრდილი, თუ კი მარად ეხსომება, რომ ყოველ-ქართველის ერთად-ერთი მოვალეობაა—ზრუნვა დამონებულ მოძმეთა ფეხზე წამოსაყენებლად.

როგორ გამოაფხიზლოს აკაკიმ მიძინებულნი, საცა მისმა ლექსებმა ვერ მიადწიეს.

ამას შესძლებს მისი სამრეკლო...

უნდა დაიგუგუნოს მისმა ზარმა...

ბევრს რასმეს ეღირსა აკაკი. უკანასკნელ მიზნის განხორციელებასაც უნდა ეღირსოს. უნდა დაიგუგუნოს ზარმა და ჩიტუნებად გარდიქცნენ მისი ლექსები.

ის ჩიორები გაიქროლებენ ორწოხებისკენ და ტკბილი ზევსურით გამოაღვიძებენ სევდის ძილ-ქუშ დაწოლილებს.

XXIII

ჩუ! . ყური დაუგდეთ, დაუგდეთ აბა კარგად ყური, ირეკება, მძლავრად ირეკება აკაკის სამრეკლოზე ზარი და უღვეველ ტალღებად ეფინება ქვეყანას.

— ნაუ .. ნაუ .. ნაუუ.. — გუგუნებს ის და კისკასად მისრიალებენ ჰანგთა მერცხლები შორით-შორს — ნაპრალ ხევ-ხუვებისკენ

სასწაული ხდება.

პარტახად ქცეული მხარე ედემად იფურჩქნება.

აკაკი-ამირანის სიცილ-ქათქათი სწვდება ნანგრევების ყორებად გადაქცეულ ციხე-კოშკებს და ხელ-ახლა აშენებს...

აკაკი-ამირანის სიყვარულს ტალღები ხვდებიან შემუსრულ, მიმქრალ დიდების ნაშთებს, ძეგლ-ქანდაკებებს და იგინიც ცოცხლდებიან... კვლავ იმოსებიან ადრინდელს შარავანდედით.

ის ხმები ყველგან მიჰქრიან. კუთხეს არ სტოვებენ უნახველად.

აი მთის ნიავევით გაიჭრნენ იგინი მინდვრად და ალერსით მოევილნენ ყელზე მუშაობისაგან ოფლში გაწურულს გლეხებს.

აი აღმოსავლეთის მიჯნურსავით შმაგად შეიჭრნენ იგინი ქარხანა-ქობხაებში და ეშხიანად გადაჰკოცნეს მუშები...

ოო, ეს კოცნა, ეს ამბორი სიყვარულისა.

მხოლოდ ერის ღიად სწრაფვას უკვდავებისადმი შეეძლო ასეთი ღვთაებრივი კოცნის შექმნა...

რა უბადრუკი მოსჩანს მასთან აშიყ-მაშიყთა ცივი მტლაშა-მტლუში.

საქართველოს რომ სრულდებით არა სცოდნოდა უმწიკვლო კოცნა, ამ ძვირფასს წუთს უეჭველად გამოიგონებდა.

ყველა გამოფენილიყო გარეთ და ჰკოცნიდა ერთმანეთს თავდავიწყებით.

კოცნათაგან შენდებოდა ის ციხეებურჯები, რომელზედაც დაიმსხვრევიან ძალ-მომრეობის ტალღები, თუ ძველებურად მოღვართქაფდნენ წასალეკავად.

უყურებდა აკაკი ამ სურათს და მოაგონდა დამონებული საქართველო, როდესაც არა მკითხვ მმართველებად მოვლინებოდნენ ვიგინდარა ლიტვინოვები და ჰლახავდნენ ერის ღირსებას.

„საქართველოსთვის მამულის სიყვარული უცხო რამ არის... ასე გასინჯეთ თვით სამშობლოს სახელიც კი არ მოიპოვება ამ საცოდავ ენაშიო“.

ასე სისინებდნენ ეს სულ-ქოროტები ყველგან და ამასვე სწერდნენ თვის ხელმწიფეს, რომ მიწასთან გაეთანასწორებინათ ქვეყანა ათვალისწინებული.

ნეტავი წამოეხედნა ახლა სამარიდან და თვალი მოეკრა ერის ღრეობისა, რომ შურით გულ-დაღმა გადაბრუნებულიყვნენ მისი ძვლები.

რა ამოახედებდა მას, როდესაც ცოცხალი მტერიც კი ველარ უძლებდა შერცხვენას. იუდასავით დაძრწოდა იგი და ეძებდა თოკს თავის ჩამოსახრჩობად, მაგრამ ამაოდ. არავის სურდა თოკის გაუწმინდურება და იყო სამარცხვინო ყოფაში.

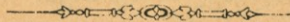
XXIV

ვისაც თვისი ყრმობის გარიჟრაჟისას უნახნია პირველი ტრფობის შევარდისფერებული სიზმარი, ვისაც წარმოუდგენია თავი თვისი იმ გრძნელ მეფეთ, რომლის თვითეულს გაღიმებაზე ვარსკვლავებით იკენჭება ცა, ფრთოსანთა ჭიკჭიკით ცოცხლდება ლაყვარდი, ვარდ-ყვავილებით იკაზმება წალკოტი და სიყვარულის ეშხით იღვზნებიან გულები,—მხოლოდ ის იგრძნობს და ეზიარება განახლებულ ცხოვრებისათვის თეჟა გადაშლილ საქართველოს მშვენიერებას.

ოცნებობდა აკაკი ასეთი სიზმრის განხორციელებაზე და ეღირსა კიდევ. სხვა რაღა უნდოდა?

მისთვის აღარ არსებობდა სიმძიმელი და ნაღველი.

მისი სახე უკვდავების შუქით გაბრწყინებულიყო და მისი გული აპირთავებულყო იმ სიყვარულის ცრემლებით, რომელნიც ჯადოსანი ძახილით მარად მომწოდებელი იქნებიან მშვენიერების და სრულების ახალ-ახალ მწვერვალებისაკენ.

6. ლორთქიფანიძე

ქ ა მ თ ა ს ი ა ვ ე ¹⁾

(რომანის ესკიზი)

(გ ა გ რ ძ ე ლ ე ბ ა)

3

— ბატონო, აი ბიჭები როტავენ... იმ კედაროდან რაცხა ხმაურობა იყო... ნეტავი აგიაშვილის კაცებს ხომ არ დაცემიან?

იულონმა ვაყა ცხენივით დაცქვიტა ყურები. თვით ყნოსვამ აგრძნობინა ნადირის სიახლოვე.

ჩაფიქრდა.

შარა გზით დიდ ხანს არ უვლიათ—იულონმა ცხენი ბილიკზე გადაიყვანა.

— ბატონო, თუ შინ მიბრძანდები, ძველი გზით ჯობია—მორიდებით მოახსენა თედომ.

— მთვარე მალე ჩავა და საღმე გადავეჩეხებით, ამ სულელს ცხენი ქე გოუფუტებია... კოჭლობს და გაძვალ-ტყავებულია—იულონმა წყრომით გადახედა მხლებელს—ისევ მწიგნობართან გავითენოთ ღამე და ხვალ წირვის გამოსვლამდე ქე მივალთ შინ.

— თქვენი ნებაა...—

— ბიჭო, ე, რო გეუბნებოდი, მზეთ-უნახავებს ვნახავთქვა, სწორეთ იმ გზაზე გვევივლით—ჩაუფუჩუნა ერთმა მხლებელმა მეორეს.

— ვინ მზეთუნახავია, რას ბოდავ?

— ა, რო გეუბნებოდი მივებართ-თქვა...

— შე ჩიჩია შენ, სახე მაინც გქონდეს ადამიანის!? ვინ მეგეკარება, რომ დეიწყებ ლაქლაქს?

— უი შე კაცო, ჩემისთანა ყაძახის შვილის კი არა...

— კაი ყველაფერი, მარა ბატონი რას გვეტყვის?—ბევრმა ლაპარაკმა ეს ბიჭი ხურუშზე მოიყვანა.

1) იხილე „ცისარტყელა“ № 8.

— რას გვეტყვის და არაფერს .. მწიგნობრისას გვეითენოთო რო თქვა, გინ იცის, იქნებ, მოიმიზეზა და ნამდვილათ კი ეძებდეს სხვისი ნანადირევის აკრეფას... თუ ღმერთი გაწყრა და პირდაპირ წვეიდა, იქიდან გამეფიპაროთ, ხვალ დილას ქე გავყვებით უკან, რავაც ახლა მივყვებით... მერე თუ გინდა თითონ მე უამბობ, და იცინებს ბევრს...

— ვაი რომ გუნებაზე არ იქნეს და მოგვცხოს ორივეს!.. შენ არ ჩავარდნილ-ხარ მგონია ხელში, გულმოსული რომაა მაშინ...

— ე, ბიჭო, კვამლი რო მოდის იმათი ეზოდანა... ხეები ფარავს... იმე, იმე, ეს რა ამბავია?— გაუკვირდა ბიჭს, — იმე რავა გადაბუგულა ყველაფერი... არც კაცი მოჩანს და არც საქონელი.

გაკვირვებული ბატონი და მხლებლები ერთი გორაკიდან მეორე გორაკისაკენ იტკირებოდენ.

— წვეიდეთ ერთი ვნახოთ რა მოხდა?— ბრძანა იულონმა, თითქოს მარტო ცნობის მოყვარეობის დაკმაყოფილება სურსო, მაგრამ მხლებლებმა ბატონის გულის-ნადები იაზრეს:

— აკი გითხარი თითონ შეუხვევს-თქვა!— ჩუმათ შენიშნა ერთმა.

— ეი, არავინ ხართ ცოცხალი? გამეიხედეთ... ჯერ ერთი ქალი გამოჩნდა, მერე მეორე .. — ბუჩქებში იმალებოდენ... ეშინოდათ... რცხვენოდათ... ერიდე-ბოდენ უცხო კაცებს...

— რა მოხდა რა ამბავია?

— დაგვეცენ, დაგვწვეს, დაგვხოცეს...

— დალაგებით თქვი, დაია, რა იყო?— დაეკითხა ხელმეორეთ იულონი და ცხენიდან ჩამოხტა.— თუ კარგი ვერაფერი მოგიხერხეთ, ცუდი მაინც არ გვინდა თქვენთვის...

— მოახსენე, მეფის ტოლი კაცია— შეგიბრალებსთ...— გაათამამა თედომ...

— საზღვრებზე მუდამ ჩხუბი გვქონდა მესხთან, ბატონო, და...

— საზღვრებს მიზეზობდენ მესხები, თვარა ამ გლეხის დაფლობა სურდათ, შენი ჭირიმე— ჩაერია ლაპარაკში თედო, რომ საგანი კარგად გამოერკვია— ესენი წინათ აგიაშვილის ყოფილან, მარა ცხონებულ გაიოზ აგიაშვილს გაუაზატებია... მესხი კი თავს არ ანებებდა.

— მერე?.. — ისევ დაეკითხა იულონი ქალებს.

— დღეს საწყალ ჩემს ძმას საქონელი გაედენა... დაიჭირეს, ჩვენს ადგილებში ბალახობსო... მამა გამოსახსნელათ გეიქცა... ჩვენც მივყევით, ერთი გაშობა ქე გა-

ვაშობიეთ, მარა შეეხმარენ სახლიდან, პატარა ბიჭი მოჰკლეს და მამა დაჭრილი წეიყვანეს... ჩვენ ძლივს დოუძვევრით ხელიდან...

— კარგათ მოუწყვიათ საქმე -- განმარტა თედომ ქალის სიტყვები -- ბიჭის მოკვლით ოჯახს ბურჯი გამოაცალეს, ბებერი მაინც მოკვდება და ეს ქალები სადმე წავლენ, აბა რას იზამენ?..

— გეეთხოვებია დალოცვილს ამდენს ხანს -- შენიშნა იულონმა.

„წაუწყდა სული“ -- გაიფიქრა უნცროსმა ქალმა, რომელსაც ცხოვრების ჟინი უფრო ძლიერ ჰქონდა გაღვიძებული, მაგრამ არაფერი სთქვა და თავი მეორე დაზე უფრო დაბლა დახარა...

იულონი ჩაფიქრდა. დუმილი უხერხული იყო, ფიქრსაც კი უშლიდა, ამიტომ სთქვა:

— ერთი ჩემი დაიი წყალს ვერ მიშოვი?

— ახლავე, ბატონო. დები გაიქცენ.

იულონი ქვაზე ჩამოჯდა, შუბლზე ხელი გადასვა, ფეხი-ფეხზე გადიდვა და მიიხედ-მოიხედა.

ქუთაისის ახლოს... ორი მოსახლე... შეპატივებულ... -- უსრიალებდა თავში აზრი იულონს -- ვსინჯოთ... ცდა ბედის მონახევრა.

.....

— კაცი ამას ქვია! -- შენიშნა უცროსმა.

— ვაი შე, საცოდავო, მუდამ მაგი გახსოვს.

— კაი კია და...

— კაი თვარა შენთვისაა შენმამზემ! -- თითქოს შეეხარბა, რომ მალული სურვილის გამოთქმა დამ მოასწრო, გულის გასახეთქათ უპასუხა უფროსმა.

.....

— კაი გოგოები კია! -- თქვა იულონმა და გადახედა რევანსა და ხოსიკას.

— კაი მოგცეს ღმერთმა! -- კვერი დაუკრა თედომ.

— რავა დარჩენ ამდენს ხანს... ნებით თუ არა ძალით მაინც უნდა შეერთოთ... ვაჟკაცები აღარ არიან, მგონი, ამ ქვეყანას.

— ღვთის წინაშე ცოდვაც კია მათი უქმროთ დატოვება, -- და ეხლა თედომ გადახედა ბიჭებს.

ბიჭებმაც თავი ჩალუნეს და ნელ-ნელა იქით დადგენ, საიდანაც ქალები უნდა დაბრუნებულიყვნენ.

ქალებმა სუფთა დოქით წყალი მოარბენინეს.

იულონმა მოიყუდა დოქი, ხარბათ დალია -- „ავაშენა ღმერთმაო“ -- უთხრა და დოქი თედოს გადასცა.

— აბა, მეტი არ მცალია... ესაა ღამდება... ხოსიკა, რევაზა, თქვენ ღარჩით და უპატრონეთ ქალებს... რაც აქვთ, ის მაინც არ წაართვან... თედო, ერთი თოფი დაუტოვე რევაზას.—არ დაკარგო, ბიჭო...—ხოსიკა, შენ ხანჯალიც გეყოფა.

— ერთი თოფი ჩვენც გვაქ—ჩაიბუტბუტა უცროსმა ქალმა.

— გაჩუმდი, შე სულელიო—წაუფუჩუნა რევაზამ, მაგრამ გვიან იყო.

— ეჰ, მცოდნოდა აღარ დაგიტოვებდით ჩემ თოფს, მარა რაც ნათქვამია გათავებულისა... ხვალ ჩამოვივლი და იქნებ რამე დაგარიგოთ.

— გაკურთხოს ღმერთმა გულკეთილობისათვის... მადლი უთხარით ბატონს, მადლი—თედო, როგორც კარგი დალალი, არიგებდა ქალებს...

გმადლობთ, ბატონო, ღმერთმა გადაგიხადოს ..

იულონი შემცირებული ამალით გაუდგა გზას ..

.....

— რა ამბავი ხდება ამ ჩვენს ქვეყანაში—დაიწყო იულონმა მცირე სიჩუმის შემდეგ.

— რა ხდება და ჭკუა უნდა ჰქონდეს კაცს...

— რაჲ?

— რაჲ და შე დალოცვილო ამდენ მგლებში რომ არ დააყენებდნ აზატათ, ვერ მიხვდა?.. სანამ ჯანი ჰქონდა და ღონე, კილო ჰო, მარა, რომ დაბერდა.

მეენახა სიძეები და ჩეესიძებია... ცული არავინ იკადრა, კარგს ხელში არაფერი მისცა და ცარიელ ტარიელ ქალს ვინ ოხერი შეირთავდა?.. გლეხებისგან დაწყებული მირონცხებულ მეფემდის ყველას სჭირია ძლიერი მფარველი, მოყვარე და ნათესავი.

— ესაა ჩემი უბედურება, რომ არც ნათესავი მყავს და მოყვარე საიმედო, გაჭირვების დროს რომ მანუგემოს, წელში გამამაგროს .. დედულეთი სჯობია სხვებს, მაგრამ ისინიც დაუძლურებული არიან და შორს იმყოფებიან. . ცოლოური კი ღმერთმა შეინახოს!—გაიფიქრა იულონმა და, რათა უსიამო ფიქრებიდან თავი დაეღწია, ხმა-მალლა ჰკითხა თედოს:

— ვაჟისთვის უნდოდა უსათუოდ ყველაფერი.

— იმას ვამბობ სწორეთა... სულ წაწყმედილმა ე ქალები სწორეთ ვაჟს გადაატანა... არ გაათხოვა—ოჯახს მომვლელი დედაკაცი უნდოდა და ახლა რაღას იზამს?

— ასეა, ძმაო, ყველას უნდა გვარი არ დეიკარგოს, ოჯახის კერა არ გააცივოს.

— შე მამა ცხონებულო, რომელი ბაგრატოვანი და ორბელიანი მაგია; რა მაგის საქმეა გვარის ამპარტავნება... ჭამს, სვამს და ეყოფა ჩემგვარ კაცს... ვინმე

ძლიერი კაცისთვის თავი დეეკრა, ორი ბიჭი ჩეესიძებია—ამ სიბერის დღეს ტკბილ ძილში გაატარებდა, პატარა ვაჟიშვილიც ცოცხალი ეყოლებოდა და კარ-მიდამო მთელი ექნებოდა.

— შენ, რაფაც გეტყობა, თვითონ გექირა თვალი მაგ გოგობზე?

— შენი რისხვა არ მომეცეს!

— არა! აჰ! აბა, რაზე იქნებოდი ასე გაბრაზებული?

— ბატონი არ მომიკვდეს... პატარა ბიჭი რომ ვიყავი, მაშინ კი გადმოძკრა ავიაშვილის მოურავმა.

— რაო? სად გნახა?

— ქალბატონმა გამაგზავნა სააღდგომოთ კვერცხებისთვის... იქ ძან მავარი კვერცხი იცის, დაკირულივითაა და თქვენთვის უნდოდა.

— ჰო, ჩემო თედო, როცა პატარა იყავი—შეგახუმრეს; როცა წამოიზარდე—უარი გითხრეს, და როცა ჩემთან დაწინაურდი, მაშინ ქე შეგეხვეწენ, მარა შენ აღარ იკადრე... ასე იქნებოდა... და ახლა უცოლშვილოთ, უსახლ-კაროთ რომ რჩები--ბუზღუნებ, გინდა ამოიყარო ჯავრი...

— ეშმაკია თუ საიდან გაიგო?—გაიფიქრა თედომ.

.....

— აბა დღევანდელ ამბავზე კრინტი არ დასძრათ...

— რაფა გეკადრება, ბატონო?—უბასუხეს მხლებლებმა და გულში კი გაიფიქრეს: უყურე, ხოსიას რა ბედი ეწვია?!

4

მეფის სასახლეს ჩამოშორებული, მეგობარ-ნათესავებს მოკლებული ოტია, თავისის მოხუცი ცოლით წლობით არ გადადიოდა ქიშკარზე, ყურადღებას არ აქცევდა, რომ ყმა გლეხობა მოვალეობას აღარ ასრულებდა, რომ დიდი ნაწილი მისი მამულისა მეზობლებმა მიითვისეს და კმაყოფილდებოდა, თუ დრო გამოშვებით იშოვიდა დაობებულ ხელთნაწერს და გაყვითლებულ ფურცელზე ერთ საყურადღებო ცნობას მაინც ამოიკითხავდა.

იულონი და მისი მხლებელი ოთახში შევიდნენ.—ყველაფერი ღარიბული იყო: კუთხეში ტახტზე გაფენილი უზეწრო საბანი და ლები... სასთუმლოთ უნაგირის ბალიში; კედელზე თარო წიგნებით; შუა ოთახში მაღალი სკამი, მის წინ მაღლივე თავდაქანებული საწერი მაგიდა და ზედ ჩამოკიდებულ მელნით სავსე ხარის რქა; გრძელი, სუფრა კედელზე მიბჯენილ სკამ-ლოჯინის წინ და კიდევ ერთი სკამი.

— მობრძანდი, მობრძანდი, თქვენი სახლია—ხელ გაშლით მიეგება
ოტია.

— მშვიდობა ამ სახლს და პატივი და თაყვანისცემა კეთილშობილ მასპინ-
ძელს—კრძალვით უბასუხა იულონმა.

მსახურმა ორივე მხრით გატენილი აბგა სუფრაზე დადგა.

— ქალაღდი ვიშოვე და მოგართვი, ვიცი როგორც საქროებთ.

მოხუცი მოუთმენლათ მივარდა აბგას, გადაათვალთერა ქალაღდი და უთხრა:

— აი მეფუერი საჩუქარი! დაბრძანდი! ეხლავე სამუღდამით უნდა მოვიბოღდიშო, რომ შესაფერისათ ვერ შეგხვდები, მაგრამ რაც მაქვს გულწრფელათ მსურს გაუ-
ზიარო კეთილ სტუმარს. ერთს მაინც დაგავალე... მცირე და დამრჩა... ჯერ მენ-
ნებოდა, მერე მრცხვენოდა, მაგრამ ნელ-ნელა მაინც გამოვეთხოვე ჩემ საყვარელ
წიგნებს... დამრჩენ ისეთნი, ურომლისოდაც აღარ შემიძლია ჩემის ნაშრომის და-
მთავრება და დამრჩა კიდევ უკვდავი შოთა, გულთა საოხათ... როცა მეტის-მე-
ტათ შავი დარღი შემიპყრობს, ავიღებ შოთას, წავიკითხავ რამოდენიმე ტაეპს და
დავმშვიდდები .. ჩემი მეუღლე ვერ იმეტებს სიტყვის ჯაღო-ქარს... წინათაც მი-
თქვამს, ანდერძშიაც მაქვს დაწერილი, რომ ჩემი სიკვდილის შემდეგ ყველაფერი
რჩება შენს უფროს ვაჟს... ოღონდ თუ ჩემი ბებერი ცოცხალი დამრჩეს, ქადს ნუ
დაამადღი და აი ამ წიგნებს მოუარე... ტყულა ნუ დაატაცებინებ უმეცართ და
ბიწიერთ.

— ღმერთმა დაგიფაროს სიკვდილი

— არა, შვილო, მე თვითონ მინდა დიდხანს ვიცოცხლო: ჯერ არ დამითავ-
რებია დიდი მატთანე საქართველოსი, მას ზედ უნდა დაერთოს რუქები და ღეო-
ღრაფია .. მსურს აგრეთვე ავსწერო რისიც დამსწრე ვარ .. ხუთი მეფე გამოვი-
ცვალე... შენ რომ ცოლი შეირთე—უ, რა ბავში იყავი მაშინ.— მივატოვე სასა-
ხლე, მაგრამ მას მერმეთაც არ მასვენებენ... როცა დასქირდებათ, მოვლენ, მკი-
თხავენ, მაკითხებენ... სასახლის ამბავი ვიცი .. ქათინაურათ არ გეუბნები—ქა-
ლაღდს ხომ ველარ წამართმევ—იოხუნჯა მოხუცმა—დიდათ მოხარული ვიყავი, რომ
ჩემი კარგის მეგობრის შვილი და ჩემი დისწულის ქმარი დღევანდელ ბოროტებასა
შინა არ ეფლება და ამას ყოველთვის მივაწერდი მშობელთა შენთა. აქაც, რო-
გორც ყოველთვის, მართლდება ძველთა ნათქვამი: კვიცი გვარზე ხტის ..

მოხუცი მართალს ამბობდა. საქართველოს დიდების კარგათ მცოდნეს, აწ-
მყოთი გულ მოკლულს, იმედი ჰქონდა მხოლოდ ახლად გამოჩეკილი აზნაურებისა,
რომელნიც თავისი გამპრიახობით, გამსჯელობით, სისპეტაკითაც კი ბევრათ მალლა
იდგენ მოღუნებულ, სიფლიდებზე და მოტყუებაზე მოანგარიშე დიდებულებზე და
მათ მიერ სასაცილოდ აღებულ მეფე-მთავრებზე.

იულონი განციფრებით, პატივისცემით და თან შებრალებით შესცქეროდა მოხუცს, რომელსაც მისალმებაც კი დავიწყებოდა და პირველ დანახვისთანავე ისეთ უჩვეულო, ცხოვრებასთან დაშორებულ ლაპარაკს მიჰყო ხელი:

— თქვენს ოჯახში ბევრი უნდა იყოს სიგელ-გუჯრები, მეფეთა ბრძანებანი, დასტურამალნი და მრავალნი მატთანენი... არ შეიძლება რომ მათხოვო?..

— წიგნებს, როგორც გეახლები სახლში, მაშინვე მოგართმევთ, სიგელ-გუჯრებს კი... მომიტყვევთ.. ეხლა ისეთი დროა, რომ საკუთარ შვილსაც კი საჩივრად გაგიხდიან, მეშინია მათი დაკარგვა... თუ გამაბედნიერებთ და მობრძანდებით... მე ყმა და თქვენ ბატონი...

— კეთილი, კეთილი, წიგნები აღრევე გამომიგზავნეთ, სიგელ-გუჯრებისთვის მე თვით გეახლები.

— რაღასთვის გადავდოთ, ბატონო... ხვალვე წამობრძანდით... გაერთობით... დედაც დიდი მოხარული იქნება... თქვენი დის-წული კი გამსახურებათ..

— გმადლობ, ვიცი პატივისცემი დედათქვენის სტუმართ მოყვარეობაც, მაგრამ ზევ მარიამობა და მივატოვო ოჯახი... — მოხუცს თანამედროვე ზრდილობა ნებას არ აძლევდა წინადადება დემთავრებია, — ეთქვა ცოლიო — უხერხულია...

— იქნებ ქალბატონმაც გამაბედნიეროს...

— არა, ბატონო იულონი, მას ცხენოსნობა აღარ შეუძლიან, მომიხუცდა და დამიავათმყოფდა, თანაც წმინდა ზიარებისთვის ემზადება...

— შემდეგში მაინც მექნება იმედი...

— მე უსათუოთ ვისარგებლებ თქვენი პურ-ღვინით და ჩემი მეუღლე კი — ვეჭვობ...

— ურმით რატომ, ბატონო, არ დაიღლება?!

— ე, ამ ჩვენ კრიახ გზებზე გოგორას თუ აპკრიალებ, თორემ ურემი სად ივლის?! ქართლის გზები რომ იყოს.. ყველაფერი რომ დალოცვილია ამ ქართლში, ჰავაც მშრალი და შეზავებული, ჩვენებურ უემურიან ჭაობს არა ჰგავს... ხილი გემრიელი და საამო სახილავი; ადამიანი გულმართალნი და მტკიცენი, მეცნიერნი თავმდაბალნი, ჩვენ რაღა ცოდვა გავვიდიდდა?

.....

ჩვენი ნეტარსენებული მეფის სიკვდილის შემდეგ რომ კანონიერი მემკვიდრის მაგიერ ეს უნიათო გაამეფეს, განა იმიტომ არა, რომ ბურთივით სათამაშოთ ჰყოლოდათ?... ახლა სარგებლობენ... ჩვენს საცოდავ მეფეს არც გონება აქვს მახილი და არც ხორცი თ არის ძლიერი, რთულ საქმეს ვერ არჩევს და იძულებულია მას დაუჯეროს, ვინც რასმე ჩაჰფუჩუნებს...

— მაშ ასე დაიღუპება ჩვენი ქვეყანა?

... აი რა, შვილო; საქართველო ირგვლივ მტრებითაა გარემოცული... ოს-მალა, სპარსი, ლეკი, ეხლა მოსკოვიც ძლიერდება. ცალ-ცალკე ქართლი, კახეთი, გურია, ოდიში ვერ გაუძლებს მოზღვავებულ მტერს.. ნელ-ნელა გვწეწენ, გვანიავენ... ხომ უყურებ როგორ თათრდება საქართველოს საუკეთესო ნაწილი სამცხე, მესხეთი—სამშობლო პეტრიწისა, ნიადაგი სპიზისა, მაგრამ თუ ერთათ ვიქენით, თუ შინაური შფოთი მოისპო, მეფე თუ გვეყოლა ძლიერი და დიდებულთაგან დამოუკიდებელი, არაფერი გვიჭირს.. დრო თამარისა და დავით აღმაშენებლის ისევ განანათლებს ღვთისმშობლის ხვედრ ქვეყანას. საქართველოს მესამედი ოსმალეთს უპყრია; დიდი ნაწილი სპარსეთმა დაიუფლა; თავისუფალი ჩვენი პატარა იმერეთი-ლა და რჩა... და ჩვენ უნდა გადაუხადოთ წინათ ჩვენზე გაწეული ამაგი საქართველოს დანარჩენ კუთხეებს...

— და მერე ვინ უნდა გააერთიანოს?

— შენ, მე, ყოველმა ჩვენგანმა...

— მამა ჩემიც ამ აზრს ადგა?

— ჭეშმარიტათ! და როცა ვერა რას გახდა, ჩაიკეტა თავის ციხეში...

ტკბილ მუსაიფში ვერ შეამჩნიეს, რომ ფარეშს უკვე შემოეტანა ვახშამი — ამოღესილი ლობიო და დოქით ღვინო და ეხლა ხელსაბანის წყალით თავს ადგათ.

ხელი დაიბანეს. ვახშამი საჩქაროთ გაათავეს... და ისევ მიეცნენ მუსაიფს. ვერც ის შეამჩნია ოტიამ, რომ სახლში სრულიად დაღამდა, რომ მხოლოდ ერთი პატარა სანთელის სინათლე, ვით უმწეო ჭირისუფლის ლანდი, ნელა ირხეოდა ოთახში და ვერ ანათებდა

იულონი გამოურკვეველ მდგომარეობაში იყო, უჩვეულოს გრძობდა; — მოხუცი ცისკენ მიიღტვოდა, უზენაესზე ელაპარაკებოდა... მოსწონდა, და ვერ უქერდა მხარს... კერძო, საკუთარი მიწიერი ამძიმებდა... თავში რჩებოდა ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ სიტყვები: ჟამთა სიავე, მამული, კეთილი... და იულონი მეორე დილა მდე სიამოვნებით იტორტმანებდა მოხუცის ცისფერ სიტყვებში, რომ პატივცემულ დიასახლისს მეუღლისთვის არ გამოეგზავნა მოახლე: „უძღვებლათ ბრძანდებით, და მოისვენეთო“, რაზედაც ოტიამ გულუბრყვილოთ უპასუხა: „მართალს ბრძანებს, მართალს ბრძანებს, ეხლავე, სტუმარიც შევაწუხე ჩემი მასლაათით... ღამე ნების“...

იულონს ამავე ოთახში საჩქაროთ დაუგო მოახლემ.

სანამ ყმაწვილური ძილი არ მოერია, იულონი ფიქრობდა მასპინძელზე, რომელიც ვერ გატეხა ვერც ჟამთა სიავემ, ვერც ომში ცალი ხელის დაკარგვამ, ვერც სიღარიბემ და წმიდა ოცნებით გამსჭვალული თავის დარჩენილ ხელს ამოქ-

მედება, რათა შთამომავლობისთვის „ერთობილ საქართველოს“ სადიდებლო და დაეცა ნაფიქრი და ნაგრძობი... და უნებურათ აღარებდა საკუთარ მამას, რომელიც ბუნდოვანათ ახსოვდა და რომელიც მუდამ გაბურძენულ, მუდამ თვალ წირ-პლიანი რაღაცას ბუტბუტებდა...

რამ დააჩანჩაკა, რამ გააპირუტყვა ისე, რომ თვით მე დღემდე ვიცი დასახავად ვეჯავრებოდი?

ნაწილი მეორე

1

— ძიძა, მუხლები მაგრათ გაუკარი—შენიშნა თედომ ახალგაზრდა ქალს, რომელიც ბავშვს აკვანში აწვევდა. იულონის ნებართვით თედომ დატოვა.

აბულაძის სახლი ღამით, გზაზე ბატონის ჯოგიდან ერთი კვიცის თავისთვის გადამალვა მოასწრო, ქალ-ბატონებს სასიამოვნო ამბავი ახარა, საჩუქარი მიიღო და ახლა ცდილობდა რძალ-დედამთილის გულის მოგებას.

— გეშინია, თედო, მუხლსუსტი ბატონიშვილის ყოლა?—ღიმილით დაეკითხა ამ შენიშვნაზე უფროსი ქალი

— როგორ არ შეგეშინოს, ქალბატონო, ამ წყველ დროში ვირის ამტანლობაა საჭირო და გველის მოხერხება... ვინ იცის,—ღმერთმა კი დაიფაროს!—რა მდგომარეობაში ჩავარდება?!

— ასეთი დრო მუდამ ხომ არ გასტანს, სანამ მაგას თავის დრო დაუდგებოდეს ღმერთთა მოწყალე, დამშვიდდება ქვეყანა...—ჩაერთა მუსაიფში აივნის ფართო ქვის მოაჯირზე მჯდომი და სვეტზე მიწოლილი ფერ-მკრთალი ქალი, რომელიც შორს სივრცეში დაკვირვებით იცქირებოდა.

— ჰე, პატარა ქალბატონო, აგერ ორმოც წელს მეც მივაბიჯებ, მარა ოცი წლის წინათ ოთხმოცი წლის მამა ვადამეცვალა—მისგან გამიგონია, მშვიდობიანი დღე ერთი არ მინახავსო. მეფენი, მთავარნი და დიდებულნი რომ შეიკრიბენ ზავისა და კავშირის შესაკრავათ, დიდ გიორგის, თქვენს პეპერას—თედომ უფროს ქალისკენ მიიხედა—მგალობელთა გუნდში მეც გახლდიო—ბაბუამ ცხენზე შემიჯდინა და ისე წამიყვანაო—კარგი დამწყები ვიყავიო... განსვენებულმა კათალიკოზმა პარაკლისი გადინადა სიმშვიდისთვის, სათნოებისთვის, დასწყევლა, შეაჩვენა და გადასცა ორგული და მოღალატეო... მარა სამჯერ ტყვეთ ვიყავ წაყვანილი, ოციოდე ქრილობა მაქვს და სულ ქართველებისგანაო... და მეც, ქალბატონო, ხომ მოგესხენებათ, კატის კნუტივით დამათრევდა ხან ერთი თარეში და ხან მეორე...

— ისაა, ის!! — დაიძახა ახალგაზრდა ქალბატონმა და მეორე ქალს მიმართა თქვენი ვაჟი გვახლებათ ..

— უმფროსმა ქალმა უნებლიეთ ხელი კავების გასასწორებლათ ასწია და, ხელში რომ არაფერი მოხვდა, აღდა:

— მე წავალ, შვილო, მოვემზადები. შესახვედრათ... შენც შენს ოთახში წადი, ბიჭუნაც წაიყვანე და იქ შეხვდით... თედო, ღვედელს მოახსენე ყველანი დაფაცურდენ.

ციხის საყდრის სამრეკლოდან მოისმა ზარის მჭიარული რეკა.

.....

ციხის ასაშენებლათ მდებარეობა ბუნებას წინათვე განუმზადებია.

ორი ხევიდან ორი მდინარე ყვირილით, კისკასით, შხუილით და შხეფით გამოდის, ერთმანეთისკენ მიისწრაფვის და სწორეთ იქ, სადაც უნდა შეერთებულიყო, ხედება მაღალ კლდოვან მთას, ერთმანეთს შორდება, ორივე ნამგლის პირით იღუნება, გარს შემოუვლის გორას და მხოლოდ მერე სამუდამოთ, ერთმანეთს ეხვევა.

მდინარეებს ყოველი მხრივ შემოუზღუდავს საკმაო სივრცე... ქალები, ტყე და მათ განაკიდა მხარეზე გორაკი. გორაკს კალთები ჩამოკვეცილი აქვს, ისე რომ სამის მხრიდან კაცის ასვლა ყოველად შეუძლებელია... მხოლოდ ერთი მხარე ნელ-ნელა ეშვება... და აქ წყალია, ყელს შუა განგებ ღრმა თხრილია გაყვანილი, რომელზედაც გადებულია ხიდი.

სანამ ამ ხიდს ცხენოსნები მოადგებოდნენ, ციხის ეკლესიიდან ზარის მჭიარულმა რეკამ იმატა. დარაჯმა სიჩქარით ჩამოუშვა ბოგირი და თოხარკით მომავალმა ცხენოსანმა დაქადებით დაუძახა მეციხოვნეს:

— რამდენჯერ მითქვამს შენთვის, სანამ წყალს არ მოადგება მოსული, კარგათ არ შეხედავ, ვინც არის, ხიდი არ გადვა-მეთქი...

— სასახლიდან დაგვიძახეს, ბატონო...

— მე რასაც გეუბნები ისე ქენი, თორემ აგიწითლებ ზურგს.

— ქე მიცანი, ბატონო?..

— ბევრს ნუ ყბედობ... — და ახალგაზრდა ცხენოსანმა ცხენი შეაჩერა — როცა ვინმე მოვა, დაუცადე თლად ნაპირზე მოსვლამდის, კარგათ დააკვირდი, თვალი ხომ არ გატყუებს... ჰკითხე, რომ ხმაზე მაინც იცნო, თუ ოდნავ საეჭვო კაცია, უფროს დაეკითხე და მერმე ჩაუშვი ხიდი, თორემ ერთი თოფის სროლაზე ვინ ვის გავს ღმერთმა იცის... იქნება მოყვარე გეგონოს და მტერი კი გამოდგეს. აბა ასწიე ისევ ხიდი.

მეხილემ ასწია, მაგრამ ხიდი საკმაო სისწრაფით არ ნებდებოდა.

— ეს რაღაა?—ცხენოსანმა მათრახით შეკონჯილ თოკზე მიუთითა.

— ჯაკვი გაწყდა, ბატონო, და გაკეთება ვერ მოასწრეს...

— შერე თოკი რომ ვინმემ გადასჭრას, ხომ თავისუფლათ ითარეშებს მტერი და მოყვარე?

— ვინ გამიბედავს, ბატონო?—ჩაიცინა მეხიდემ.

— კარგია, სულელობას ნუ იგონებ... მქედლებს დაუძახე ახლავე შეაკეთონ... ხუროს უთხარი ჭოჭონაქი გამოსცვალოს, თუნდაც მთელი ღამე იმუშაოს, ოღონდ შეორეჯენ არ ვნახო ასე მოუწყობელი, თვარა დაგთხრით თვალებს... გესმის?

— კი ბატონო, შენი ჭირიმე!

ციხის კარები ღია იყო

ჭიშკარში შემოსულთ მღვდელი დახვდა.

ცხენოსნები გადმოხტენ, მოწიწებით ემთხვიენ ჯვარს.

და ყველანი შევიდენ პატარა ეკლესიაში, რომელიც უკვე სავსე დახვდათ.

მცირე პარაკლისი გადიხადეს.

სასახლის მღვდელი მკაფიოდ ვერ კითხულობდა საღვთო წიგნებს, მაგრამ მთლად არია ანგარიში, როცა მოაგონდა, რომ ყანის მორლოვილ ღობესთან, სადაც ბატონის მოსვლამდის მუშაობდა, ბალახობდენ მისი მეწველი თხები... საქალებოში ამაყათ მდგომმა დიდმა ქალბატონმა ბოლოს ვერ მოითმინა და ხმამაღლათ, მწყურალის ხმით გაუსწორა:

— მანდ სწერია, „და სულისა შენისათანა“... დაუკვირდი... რა მიგარბენინებს... ჯორს ხომ არ მიაჭენებ...

მღვდელს შერცხვა, შეჩერდა, ხმას დაუკლო, მაგრამ მორჩილათ განაგრძო...

მხურვალეთ ლოცულობდა ახლად მოსული.

„ღმერთო მიწყალე მე, ცოდვილი—წარმოსთქვა მან, როცა მღვდელმა ლოცვა გაათავა და ჯვარი გამოიტანა სამთხვევათ—„შემინდვე, რომ დღემდე ვერ ავასრულე აღთქმა და შენი უბიწო ხატი ვერ შევამკე ღირსეულად... მიიღე ცოდვილ იულონისაგან მისი ცოლშვილის სადღეგრძელოთა ჯერ ეს მცირე შესაწირავი“—და ყმაწვილმა ხელიდან წაიძრო ძვირფასი ბეჭედი და ხატის თაროს წინ დადვა.

მერმე გაიხედა უკან და მარჯვნივ და მარცხნივ ყველას თავი დაუკრა:

— გამარჯობა თქვენი, ძმანო და დანო, ერთგულნო ყმანო და მსახურნო.

— ღმერთმა ბატონს გაუპარჯოს, ღმერთმა დღეგრძელი გქმნას შენი ცოლშვილით ღვთის სადიდებლათ, ჩვენდა ნუგეშათ.

იულონმა მღვდელი და მოხუცი შინაყმები ეკლესიაშივე გადაკოცნა, ზოგს გამოელაპარაკა და სახლში შევიდა.

ქალები თავ-თავის ოთახში უცდიდნენ.

ორი მხლებელი მაინც არ შორდებოდა.

დედაც კი მოკრძალებით მიესალმა შვილს.

— როგორ ბრძანდები, დედა—ბატონო?

— ვარ, შვილო, როგორც შემფერის კაი შვილის და სამი შვილის-შვილის მყოლე ქვრივს...

— როგორ სამის, ვერ გავიგე, დედა?

— პირველათ მე მინდოდა მეხარებინა... ფეხმძიმეთაა...

ყმაწვილს მოუთმენლობა დაეტყო.

— წადი, შვილო, წადი... დღე და ღამე გელის... ჭკუიანათ იყავი... ამიტომაც გითხარი წინ და წინ, ფეხმძიმეთაა-მეთქი... არ ისულელო, მერეც მოესწრები...—ეშმაკურის ღიმილით გაუაღერსდა დედა.

ყმაწვილი გავიდა.

მხლებლები იქაც მიყვებოდნენ, მაგრამ ყმაწვილმა შეაჩერა:

— წადით სახლში...

.....

პატარა სარკმლიდან ჩამოპარული სხივი დიდ ოთახს არ ყოფნიდა, კუთხეში ძლივს მოსჩანდა დაგებული განიერი და გრძელი ლოჯინი; დაშორებით აბრეშუმის სანაქსელა, რომლის წინ იდგა პატარა სამფეხა სკამი და ზედ აბრეშუმის ძაფით ფირფიტა; ეტყობოდა აქ ვიღაც მუშაობდა და ეს—ეს არის ამდგარიყო.

თინათინს აკვანისთვის დაეყრდნო თითები, მაგრამ წინ გადახრილიყო და მოუთმენლათ ელოდა... ყურადღებათ გადაქცეული ყოველ მცირე ხმაურობას უკვირდებოდა. პაწია ორიოდე წლის ბავშვიც, რომელსაც ცალი ხელი დედის კალთისთვის ჩაეტნია და თავიკი მუხლებზე მიეყრდნო, დედის აღელვებით განცვიფრებული უხმოთ იდგა და ისიც ელოდა რაღაც უჩვეულოს.

იულონი ჩქარის ნაბიჯით შემოიჭრა და ცოლს გადაეხვია.

უყურადღებობით გულნატკენი დედ-მამის კალთებში გახვეული ბავში აჭუჭყურდა, ატირდა.

— გაჩუმდი, შე გლახა, გაჩუმდი, მამა მოგივიდა.

იულონმა ბავშვი აიყვანა და აკოცა.

ბავშვმა ისეთი ყიჟინა მორთო, რომ დედამ, რათა იულონი არ შეეწუხებინა, საჩქაროთ გამოართვა და ლოჯინზე დაჯდა.

— აი, შე სულელო, მამაა, ბიჭო! რა გაღრიალებს?—სიხარულით, ღიმილით და აღერსით ეუბნებოდა ქალი.

იულონმა იარაღი აიხსნა და სასტუმალთან დადგა.

ბავშვიც მხოლოდ მაშინ დაწყნარდა, როცა ხანჯლიანი ღვედის ხელში მაშის ნება მისცეს.

— რას შევები, როგორ ცხოვრობ?

— ღვთისა და თქვენის წყალობით.

— ეს ვაჟკაცი როგორ ბრძენდება? — ღიმილით დაეკითხა იულონი და ოდნავ შეანძრია აკვანი.

— მაგი ძალიან კარგათ არის.

იულონმა თინათინს წელზე მოხვია ხელი.

— ეს რაა, როგორ გამსხვილებულხარ?

ქალს ვითომ შერცხვაო:

— ჩუ!

— რაღა ჩუ, ღმერთი უყურებს და კაცი! — იოხუნჯა იულონმა.

ქალმა ისარგებლა შემთხვევით, გააღო ლოგინის თავში მდგომი საწნებლის ოდენა ზანდუკი, ამოიღო ბაშლაყი და ქმარს უთხრა:

— ნახე როგორ მოგეწონება.

— მშვენიერია... როდის დაისწავლე ასეთი ქარგვა?

— გადიამ მასწავლა.

— სადაა მართლა ჩემი გაღია?

— გადაიკვალა საწყალი აგერ სამი თვეა.

— რატომ არ შემატყობინეთ?

— წყლები იყო ადიდებული, ყველა ბონდი წაიღო, მგლებიც ისე გახელდენ მაშინ, რომ ჩვენ კიშკართან მოდიოდენ და იქ ღმუოდენ გულსაკლავათ.

— პატივი თუ ეკით მაინც?

— ისეთი წვიმები დაგვესწრო ვასვენების დღეს, რომ ხალხი ვერ მოვიდა, სასაფლაომდის მაინც გავყევი.

იულონს დაეკარგა ნამდვილი დედა, ნამდვილი აღმზრდელი. გადიასგან ნაამბობი რამდენი მომხიბლავი ზღაპარი, რამდენი ლექსი ახსოვს იულონს; რამდენჯერ დაუძინია მის კალთაში, რამდენჯერ დაუტუქსავს გადიას, და წრფელი გულიდან აღმოხეთქილი მწარე სიტყვები უთქვამს... და უცრემლოთ დაუტირებლათ დავტოვე საწყალი...

თინათინი კი ზანდუკიდან კიდევ და კიდევ იღებდა შეხვეულ ფუთებს და მორიდებულის აღერსით ეუბნებოდა:

— აი დარაიას პერანგები შეგიკერე... აბრეშუმის წინდები მოგიქსოვე...

— მამზითვებ? ქალი ვარ თუ?

ქალს თითქოს ეწყინაო, უკმაყოფილოთ უთხრა:

— ასე იცი ყოველთვის...

— არა! არა! ძლიერ მადლობელი ვარ რომ არ დაგვიწყებოდა... მეც მოგიტანე ცოტა რამ: კრიალოსანი, ქოში... ნახე ხურჯინში ..

— რამ მოგაწყინა, რაა რომ ერთზე ლაპარაკობ და მეორეზე ფიქრობ?

— შემაწუხა გადიას სიკვდილმა.

— მეც ბევრი ვიტირე... დედა ბატონიც ძლიერ შეაწუხა მისმა საკვდილმა.

— ყველაფერი, რაც კარგია ჩემში, მან შემათვისა .. მაგრამ კარგი, მივატოვოთ.. შენი ამბავი მითხარი, როგორ ცხოვრობდი.

— ძლიერ მოწყენილი ვიყავით... შენგან ამბავი არ მოდიოდა, ბავშვები ავათმყოფობდენ.

— რითი?

— ჯერ წითელა სჭირდათ, მერე მგონი თვალი ეცათ.

— ხომ შეალოცვინე?

— როგორ არა... კაცხიდან მოვაცყანინე შემლოცავი... იმდენი ამოქნარა აწყალს, იმდენი... მერე ორივე გამოკეთდა...

— შენებს არ უნახებხარ?

— არა.

— მაშ სულ მარტო-მარტო ატარებდი დროს?

ქალმა ნიშნათ თანხმობისა აღარაფერი უპასუხა.

იულონმა ხელი მოხვია, გულზე მიიკრა და აკოცა.

— აწი ხომ დიდ ხანს დარჩები სახლში?

— არ ვიცი ღმერთმანი! მგონი, ისევ მალე მომივა წასვლა.

— და ისევ მარტო უნდა დავრჩე?

— დედა იქნება შენთან.

— კი მარა დედა... ბატონია!..

— შენ უსათუოდ ტოლი გინდა? მაგიერთ სანამ აქ დავრჩები, სულ ნადიმებს გაგიმართავ, ნარდს გეთამაშები, სამწყურესაც წაგიყვან... ხომ შეგიძლია აგერ სათიბამდის ჩამოსვლა?

— თუ დედა ნებას მომცემს, კი...

— მოგცემს, მოგცემს ნუ გეშინია და ქეიფს კი ხვალვე გაგიმართავ.

— არ მინდა, არა! მერე იყოს, ჯერ მიიხედ-მოიხედე ოჯახში!..

— იმასაც მოვესწრებით— ეშმაკურის ღიმილით უთხრა იულონმა.

— მაგისტვის არ გეუბნები ღმერთმანი— დარცხვენით უპასუხა ქალმა— მარა ჯობია ჯერ შინაურებში მარტო ვიყოთ, მერე კი დავპატიჟოთ სტუმრები.

იულონს უკვე უნდოდა დათანხმებოდა, მაგრამ მოაგონდა მწიგნობარის სი-

ტყეები და გაიფიქრა, არა საქმეს ეხლავე უნდა შეუდგე, ვინ იცის როდის მომხდება სახლიდან წასვლა და დაიჭინა:

-- არა ხვალ.

— ერთს არ მააღერსებ შენს თავს მაინც?

— ლამ-ლამობით!..— ჩაუფუჩუნა ცოლს და წამოდგა.

— რა ქვიოდა გადიას? დაეკითხა იულონი.

— არ გცხვენია? შენი გამდელის სახელი აღარ გახსოვს?— ღიმილით და თან გაკვირვებით უბასუხა თინათინმა.

— ვისგანაც კი გამიგონია, ყველა გადიას ეძახდა და საიდან მემახსოვრებოდა მისი სახელი

— მარიამი, ბეჩა!

— ჰო, ახლა კი გამახსენდა. კიდევ უკეთესი, ხვალ ბარელამ გადიას აღაპსაც გადავიხდი... თედო, — გადაჭრით დაიძახა იულონმა.

თედო მალე მოვიდა.

— აბა, თედო, ხვალ კაი ნადიმი უნდა გავვიმართო.

— თქვენი ნებაა ბატონო...

— არა, ისე, ჩვენ რომ გვეკადრება და ჩვენს უკეთესსაც!..

— რა დიდი ამბავია, ბატონო: ღვინო გვაქვს, ღვთის წყალობით, და ჰური.

— აბა შენ იცი, ახლავე გააგზავნე თინათინის დედულეთში კაცი, მოიკითხოს ჩემ მაგიერ და ხვალისთვის დამიბატიყოს; მეორე კაცი ჩემს სახლი-კაცებს გაუგზავნე; გააგებინე ყველა ჩემს ყმასა და საბატონოს მოვიდნენ ისე, უძღვნოთ, ხელცარიელი

— მაგდენს ვერ მოვასწრებთ, ბატონო, ბევრი ხალხი იქნება და შვერცხეებით

— ო, ნუ დამიწყებ ახლა... ახლავე ჩაანთებზე თორნე... დღესვე დაკალი ძროხა და ცხვრები; კალმახზე არ დაგავიწყდეს შიმაშვილებს შეუთვალე; აქ კი წისქვილის სათავე გადაუშვი, ხომ არავის უნადირნია იქ?

— არა, ბატონო! რაღა გეკადრება? ვინ გაბედავდა?

— დანარჩენს ხვალაც მოასწრებ.

— კაი, ბატონო, რასაც მოვასწრებ ხომ მოვასწრებ და...

— ა, ა, მაგისტანები არ იყოს... სადილი უნდა იქნეს ისეთი, რომ რაჭის ერისთავს არ ქონდეს... მიხედვე ყუა სქელები, ლავაშები... ჰო, ისიც არ დაგავიწყდეს, ხვალ მინდა საწყალი გადიას აღაბი გადავიხადო... ქიშკრები დაადებ; თუ სადმე მათხოვრები და გლახაკები გეგულებოდეს, დოუძახე... მღვდელს უთხარი უწიროს...

თედომ თავი დალუნა და გავიდა.

— ახლა კი სადილი გვაჭამე!— მიძახა იულონმა.

.....

მზე ჩავიდა: ბნდ-ბუნდი ჩამოწვა. დიდი ქალბატონი აღსარების შემდეგ სახლში ბრუნდებოდა! იულონს შეხვდა.

— აბა, შვილო, წავიდეთ ჩემს ოთახში და იქ მიამბე სასახლის ამბები.

— ბატონო თუ ზიარებას აპირებ?..— შენიშნა იულონმა.

— არაფერია, აღსარება ავიდე, მაგრამ თუ კიდევ ვცოდე, ხვალ დილას დაუძახებ მღვდელს... როგორ მოეწყვე?..— რას ფიქრობს და რას აპირებს— ბატონი მეფე?

— მეფის საქმე ძლიერ ცუდათაა, დედა; ვარდ-ციხეშიაც ვერ წასულა, ეშინია არ მომკლან გზაშიო: ქუთაისის ციხე ხომ კათალიკოსს უჭირავს, და, მგონი, შეამჩნევინეს, რომ მისი სტუმრობა არ იქნება სასიამოვნო... ისე პაპანაქებაა... სასახლის ქალებს დაერია მუცელა, კაცებს კი ციება, მარა რა ქნან? ქუთაისს ვერ შორდებიან?..

— როგორ ბრძანდება ჩვენი მზეთუნახავი დედოფალი?

დედა— შვილი დასხდენ ოთახში.

— რათ დასცინი, დედა, დედოფალს? კარგი ქალია!

— ღმერთმა დამიფაროს!.. დედოფალს რათ დავსცინებ, ისე ვხუმრობ, შვილო...

— არა, დედა, შეგატყვე დღეს სადილზედაც: მეფეზედაც უკმაყოფილო იყავით და დედოფალსაც გადაჰკარით... მაგრამ ყველაფერი იმ უნამუსო არჩილის ბრალია...

— არ ვიცი, შენ რა შემამჩნიე, მე კი სწორეთ იმიტომ გამოგიწვიე ჩემს ოთახში, რომ მეკითხა, თუ რას ერჩი არჩილს?.. დღეს ისე გააფთრებული ლაპარაკობდი...

— მართალია, დედა, მე იგი მძავს!..

— რატომ? რისთვის? რა დაუშავებია?

— წინათაც მძულდა, დედა, და ეხლა რათ გიკვირს?

— ვიცი; ისიც უსათუოთ ატყობდა და იშვიათად იწყო სიარული იმ ოჯახში, რომელზედაც დიდათ ნამაგევია... მაგრამ ეხლა ხომ რალაც შეუფერებელს ამბობ, სახლში არ შემოუშვებო; შენ განა არ იცი რამდენი ადგილი შემოუმატებია ჩვენ ოჯახისთვის, რამდენი გლეხი გადმოუბირებია ჩვენკენ და ჩვენს მიწა წყალზე დაუსახლებია?..

— არც ჩვენ დავრჩენილვართ ცუდათ! ვინ მისცემდა გადმოვარდნილ, ღატაკ კაცს ცოლად საუკეთესო ოჯახის ქალს და მზითვად ციხე-ყმა-მამულს?.. ჩვენი პატივის ცემა იყო და ბებიაჩემის ცდა...

— ყველა ეს მართალია და რაღათ არღვევ შეილო, ოჯახთა შორის კეთილ, ძველის-ძველ განწყობილებას, ამიხსენი მაინც რა მოხბთა?..

— ის რომ არჩილი ქვეყნის მტერია, მეფის გამცემი. . მე და ის ხმაღმა უნდა გავგვასწოროს.

- რას ამბობ, გადირიე?!..

იულონი პასუხს არ იძლეოდა.

- და რომ მოკლას, რას ეუბნები ღმერთს...

— რას ვეტყვი და პირნათლათ წარვდგები მის წინაშე.

— შენ ცდები... იცი... — ქალს რაღაცა სურდა ეთქვა, მაგრამ შეჩერდა და დაწყებული გადაასხვაფერა.

— ჩემი ხნის ქალისთვის ცოდვაა ამის გამომჟღავნება, მაგრამ ვის უნდა უთხრა, თუ შენ არ გითხარი — ქალმა მღელვარება ხმის გაღინჯებაში დამალა, და კრიალოსანის მარცვლებმა უფრო ნელ-ნელა იწყეს ცვენა.

— ... არჩილს აბრალებენ დედოფალს ყვარობსო და დიდებულნი ვერ ითმენენ, რომ წერეთლის ან აბაშიძის მაგიერ უბრალო აზნაური ბედავს დედოფლის ღილების გახსნას...

— საიდან გაიგო დედა ჩემმა? მუდამ სახლში ზის და ვინ უამბობს სასახლის საიდუმლოებას? — გაიფიქრა იულონმა და ხმა მალლა დაუმატა:

— მაგისტანების დანამდვილებით გაგება შეუძლებელია, ეს კი ვიცი, რომ მეფის მოღალატე მამა არ ყოფილა ჩემი და პეპერა... ამით მომაქვს თავი ამაყათ და თუ მტერს მოკლავ, ღმერთიც დამიშადლებს და კაციც....

— რაღა შენ უნდა შეეტაკო არჩილს? სხვა აღარავინ ჰყავს მეფეს?

— ჭეშმარიტათ ჩემისთანა ცოტა თუ ვინმე არის... თანაც მაგის მოღალატეობაზე იცის სამმა დიდებულმა და მე. . თუ წინდაწინვე გაიგო ქვეყანამ, მოღალატეები ძალას შემოიკრფევენ და თავისას გაიტანენ... გამცემთა უსირცხვილობას მოთმინებიდან რომ გამოყავდეს ყოველი ჩვენგანი, განა ასე უბედურნი ვიქნებოდით?.. სამშობლოს მოღალატე პატიოსან ხალხს უნდა ერიდებოდეს და თამამათ არ უნდა დადიოდეს... — გაიმეორა იულონმა ოტია მწიგნობარის სიტყვები.

— „და აღსდგენ შეილნი მამა დედათა ზედა“...

— რა თქვი, დედა?..

— არაფერი... ეხლა რას აპირობ?..

— რას ვიზამ, იმერეთის მეფე არც მე მომწონს, თუ ხელი შეგვიწყო ღმერთმა, სხვა გვართ უნდა მოვაწყოთ ჩვენი საქმე, მაგრამ არჩილი მაინც მოღალატეა ქვეყნის და .. მეზიზღება... მისი იმედი არ უნდა ჰქონდეს პატიოსან კაცს — მუდამ და მარად მხოლოდ თავისთავისთვის ზრუნავს...

დიდხანს დედა და შვილი სდუმდენ.

— შვილო, — რაც შეიძლებოდა ნახათ დაიწყო ქალმა — დამითმე ეს ერთი, ნუ გადაემტერები არჩილს...

— დედა, მე მომანდევს დიდებულებმა არჩილი მომეკლა მალულათ.

— აი ქრისტემ კი დასწყევლოს ის მეფეც და ის დიდებულნიც...

— ... და უარი ვსთქვი, რადგან ნამალავათ კაცის კვლა არ მჩვევია და თანაც არ ვიცოდი ქვეყნის ლალატში მართლაც დამნაშავე იყო არჩილი თუ არა, მერმე სრულიად მოულოდნელად ყველაფერი გავიგე დაწვრილებით... ისინი გლებებსაც კი აჯანყებენ, რომ როგორმე გადვიბირონ ხალხი... მოჰყავთ ლეკები, ჩვენ ვისაც სული გვიდგია კოშკებიდან, სასახლეებიდან განდევნას გვპირდებიან...

— შენ არავინ გაგაგდებს, პირიქით პირობას გაძლევ, რომ უფრო გაგადიდებენ და გაგამდიდრებენ...

— არა, დედა, ვინც მირონცხებულს მეფეს არ ინდობს და კეთილშობილი ხალხის წინააღმდეგ ბრბოს ლესავს, ის არც ჩვენ დაგვინდობს... და მარტო ჩემს თავზედაც არ ვამბობ... გამეტება ამდენი ქართველი კაცის?!

— დამიჯერე, შვილო, მე დიდი ხანია ეს ამბავი ვიცი... შეპირებული მაქვს ნუქარის ციხე... და როსტომ წულუკიძის ყოველი ყმა და სამფლობელო...

— და არაფერს მეუბნებოდი აქამდე...

— ვერ გითხარი, რადგან ნახევარი წელია თითქმის არ მინახვიხარ... წერილს კი ვერ ვენდევ.

— აი, დედა, ამაშიაც კი გვატყუებდა არჩილი... წულუკიძე მისი მოსამზღვრეა, თუ კი რასმე წაართმევენ შეთქმულნი, რაღა ჩვენ მოგვცეს, თვითონვე წაიღებს, მით უმეტეს, რომ სხვა ყოველი მხრით ისეთი მებატონეები ახლავს არჩილს, რომ ჩიტის ნაბღღვენსაც არ დაანებებენ და, მგონი, ყველა ისინიც შეთქმულები არიან. არა, დედა, მაგი აზრი მივატოვოთ... მე სხვას რასმეს ვფიქრობ, მაგრამ ჯერ კარგათ ვერ მომიფიქრნია... მიმოვიხედავ და მერე უფრო გულდასმით მოვილაპარაკოთ... გამოვრიგდებით — შენ ხომ დიდებულის ქალი ხარ... ღმერთია მოწყალე... ჯერ ვინადიმოთ, დედა... წამეძინების — და.

იულონი თავის საწოლი ოთახისკენ წავიდა.

— არა, ასე ადვილათ ვერ დაგაღლუპინებ ჩემის ოფლითა და დაგვით წამოწეულს ოჯახს — მიაყოლა წყრომით დედამ და რომ სიმკაცრე სიტყვებისა შეემსუბუქებინა, დაუმატა: „გფარავდეს, შვილო, უფალი“.

.....

როცა აღერსით დაქანცულ თინათინს ქმრის მკერდზე თავი მიედვა და ეთვლიმებოდა, იულონი განაგრძობდა ფიქრს:

— „რას მეუბნებოდა დედა, რა გადაკრულათ მელაპარაკებოდა, რით იცხვასე გაშმაგებით ხერხიანი სიცრუებით არჩილს, ნუთუ?..—და ვერ ბედავდა ნამდვილი სახელი ეწოდებინა თავის იჭვისათვის—ღმერთმა ნუ ქნას... და ამ ჩემ შვილებს „ბუშიშვილებს“ შეარქმევენ... ღმერთმა ნუ მომასწროს, ღმერთმა... ენას ამოვწვდი ყველას... ამდენს ხანს როგორ ვერ შევამჩნევდი?.. დედა ფრთხილი ქალია. ესეც კია... მით უკეთესი—მოწმე არ ეყოლება... ვაი ჩემი ცოდვა...

გაიანეს მთელი ღამე არ დასძინებია; ფიქრებში ხშირათ გაუეღვებდა:

„არა შეჯდა მწყერი ხესა, არა იყო გვარი მისიო“ ჩემ შვილს გონია, რომ თუ თავის საწყალ სახლის კაცებს სჯობნის, მთანი მიღწეულია და იცის, რომ აწი იწყება დიდება და პატივის მოხვეჭა.

2

— გამიშვი ქალო, სირცხვილია, მალე ცისკრისას დარეკენ და ჩვენ ლოგინი-დანაც არ ამდგარვართ --ეუბნებოდა იულონი თავის თინათინს.

— მოიცა პატარა კიდევ! რამდენი ხანია ჩემთან არ ყოფილხარ. აწი ბავშვებიც გაიღვიძებენ და მაინც უნდა ავდგე.

ცოტა ხანს კიდევ ნებივრობდა ცოლ-ქმარი:

ბოლოს იულონმა საბანი გადაადგო და ფეხზე წამოიჭრა.

— უი შემეშინა, ბეჩა!—საყვედურით უთხრა ქალმა.

— ადექი, ადექი, დედას ეწყინება, რომ მისი ზიარების დღეს წირვას არ დაესწრო; მე კი ბიჭებს მივხედავ, რომ ყველაფერი მზათ იყოს.

საცვლების ამარა, ფოსტლებში ფეხ-გაყრილი გამოვიდა იულონი გარეთ, მიადგა ეზოში მოჩუხჩუხე წყაროს და ხარბათ დაიწყა ჰირის ბანა.

გვერდს დაუდგენ ფარეში, რომელმაც პირსახოცი მიართვა, და თედო...

როცა პირის ბანა არ უშლიდა, იულონი მოკლეთ იკითხავდა:

-- პური მზათ არის?

— მთლად არა, ბატონო, მარა მოვასწრებთ.

— ძროხა?

--- დაჰქერით... ბეჭები მშვენიერი გამოდგა... ხარშო ჩავადგით...

— აბა შენ იცი .. ღვინოც ახლავე გასინჯე.

ეზოში უკვე ჩამოდრიოდენ სტუმრები. ზოგი ბრძანებას გადასულიყო და სავსე ხურჯინი ეკიდა ზურგზე; ზოგ ქალს ქათამი მოყავდა; მოჰქონდა ამოხვეული ჯაბრე-შუმი ან ყაჭი უცხო ფერის; ბავშვებსაც მოენახათ შესაფერი ზღვენი — კიბო, მწყერი და უფრო კი ნესვი, მსხალი...

— ავაშენა ღმერთმა, მარა აკი შემოგითვალეთ, ნურაფერს შოიტანთ-თქო.

— მთლად ხელ-ცარიელი ვერ მოვედით, ბატონო— უბასუხებდენ მეძღვენი და მიდიოდენ სამზარეულოსკენ, რომ იქ მონატანი ჩაებარებიათ გადია— მოურავისთვის, ვისაც რა შეეფერებოდა.

— თედო, ეს ვინაა აგერ რომ მოდის?— დაეკითხა იულონი და დაჯდა ცაცვის ძირში მიგდებულ ჯირკზე.

— შენი რისხვა არ მომეცეს, არ ვიცი!.. ი, მოხუცი კაცი ლოსაშვილია, მარა დანარჩენი ვეღარ ვიცანი.

ეზოში ახლად ჩამოსულ ნაცნობ მოხუცს მოჰყვებოდენ პაწია ექვსიოდე წლის ბიჭი და, როგორც ეტყობოდა, მისი დედ-მამა ოთხივე საგულდაგულოთ იყო დატვირთული. პატარა ბიჭიც კი მოაგორებდა ფიჩხით დატვირთულ ახალთ-ახალს სათამაშო ურემს; ქალს ორი ხობობი ეჭირა ხელში; მოხუცის ზურგზე გადაკიდებულ ხურჯინიდან მოსჩანდა ორი კრავის თავი და შუა ხნის ხმელ კაცს ძლივს მოჰქონდა ხურჯინშივე ჩადგმული ჩალის ნეშოთ დაჩქმალული ორი დოქი.

რაცხა დიდი საქმე უნდა ჰქონდესთ— გაიფიქრა თედომ და გაჰყვა მათ სამზარეულოსკენ.

სხვებსავით პირდაპირ არ მისულან ბატონთან, არამედ მორიდებით შორით ჩაუარეს, ტვირთი სამზარეულოს დერეფანში მდგომ დიდ სკამ-ლოგინზე დადგეს, ოფლი მოიწმინდეს, შესწორდენ, მიიხედ-მოიხედეს და ჩაჯდენ.

თედო ცოტა ხანს ელაპარაკა მათ და მერე წამოუძღვა.

— გამარჯობა თქვენი!— მკვირცხლად მიესალმა იულონი.

— ღმერთმა გაგიმარჯოს, ბატონო, უბასუხა მოხუცმა; ბავშს ხმა არ ამოუღია და ცნობის მოყვარეობით უყურებდა იულონს; ცოლ-ქმრის ხმა-დაბლათ ნათქვამ სიტყვებში: „მადლი უფალს, რომ კეთილათ დაბრუნდითო“— მოისმოდა მეგრული კილო.

მოსულნი ჩუმათ იდგნენ: უცდიდენ გამოლაპარაკებას.

— რას იტყვი, ჩემო გლახუა?

— რა უნდა ვთქვა, ბატონო, ამბავი შენ გეცოდინება .. ქვეყანაში დადიხარ... თვარა მე ქე ვზივარ დათვებში.

— შენ შეიღს, ჩემო გლახუა, კაი ბედი ეწია.

— ღმერთმა ნუ მოაკლოს შენი წყალობა... მაინც, ბატონო?

— რაი და ხომ გაგიგონია, აგიაშვილების აზატები რომ ცხოვრობენ მესხის ადგილებში ქუთაისთან?

— კი ბატონო.

— ჰო და მისი ერთი ქალი მივეცი... მივეცი ქვია, თუ ქვეყანათ გვირჯება, თვითონ ქალი ჩამევიდება კისერზე... იმდენი ადგილი აქ... ორი ქალია და იმდენი ადგილი და მამული შუაზე უნდა გაიყონ...

— დეიწერეს, ბატონო, ჯვარი?

— მაგი შენ შეილზება დამოკიდებული: იქ ქე დავტოვე და აწი მისი საქმეა. მოხუცი ჩაფიქრდა. ეტყობოდა მაინცა და მაინც არ იყო განბარებული, და რომ გლესს საწინააღმდეგო არაფერი ეთქვა, იულონმა შესცვალა ბაასი:

— მართლა დათვებს შეუწუხებხარ...

— შენი მტერია, ბატონო, წავვილო— უბასუხა მოხუცმა, რომელიც ჯერ კიდევ ვერ გამოორკვეულიყო საკუთარ ფიქრებიდან.

— აი ახლა ჩამოვედი და მინდა მთელი აქეთა მხარე გავიწვიო, სხვებიც დავგვებმარები-ნ, მევიაროთ სულ ტყეები, გამოვრეკოთ და ვბოცოთ ნადირი.

— კაი წყალობა იქნება შენი ჭირიმე, მაგას თუ გვიწინამძღვრებ, ქალი და კაცი გამოვალთ...

— ძაღლები გყავთ?

— რაღა არა შენი ჭირიმე? მარა კაცი უნდა და გზის მაჩვენებელი.

— ა, ამ ერთ კვირაში მელიოდეთ. უთხარი თქვენებს. მუსაიფი შეწყდა.

— ესენი რამე საქმეზე იქნებიან მოსული— გადახედა ბოლოს იულონმა დანარჩენ სამს.

— კი, ბატონო! აი, ამ ქალს რომ უყურებ, ჩემი უცროსი დაა. . ჩემ მეტი არვინ დარჩენია— დინჯათ დაიწყო ათასჯერ დამარაგებული სიტყვები გლახუამ, როცა შეატყო, რომ უკვე საკმაოთ იმასლაათეს გარეშე საქმეზე— ქვრივი გახლავთ... მოგეხსენებათ, თქვენ მაშინ დაბადებული არ ბრძანდებოდით, დიდი თარეშის დროს ჩვენი კაციც ბევრი გაფუქდა. . სხვათა შორის აი ამ საწყალის ქმარიც მოჰკლეს და შეილი მაშინ ქე იქნებოდა ათი თორმეტი წლის ბიჭი ტყვეთ წაიყვანეს ამ საცოდავმა ერთხანს ქე იტრიალა დაცარიელებულ სახლში, მარა ჯავრსა და უბატონობას ვერ გოუძლო, მტერსა და მოყვარეს საკადრისი პასუხი ვერ გასცა და ჩავვაცივდა, წვევიდეთ, ქვეყანა მევიაროთ, შეილი მომინახეთ, თვარა ვირევი ჰკულიდანო. რაც უფრო ვარს ვეუბნებოდით, იგი უფრო გვიჯინდებოდა, ბოლოს მევიდა ჩემთან და შემეხვეწა, გამიყიდე რაც რამე მაქ, მე წავალ და ღმერთი არ გამწირავსო. ერხანს ქე ვაძინე, ბატონი გეიგებს და გლახათ მოგვივა საქმე-თქვა, მარა რომ მომაბჯინა ფეხი, მეც კინალამ შემაცდინა .. ცხონებულ ჩემ დედა-კაცს შეშინებოდა...

— ნამეტანს ავძელებ და ბატონს თავს ნუ მოაწყენ— შენიშნა თედომ

— გაჩუმდი, შენ არავინ გკითხავს— მოუჭრა სიტყვა იულონმა თავგასულ შინაყმას.

თედომ წვერებზე ხელი ჩამოისვა და ნიშნათ მოკრძალებისა და ბოდიშისა უკან დაიხია.

— რა ვქნა, ბატონო, დიდი საქმე გვაქ სათხოვარი და დაწვრილებით თუ არ გითხარი, ვერ გაგაგებებ.

— თქვი, თქვი, ჩემო გლახუა! — გაათამამა იულონმა ბებერი...

— ჰო, შენი ჭირიმე და მოსულიყო ჩემი დედა-კაცი და ყველასფერი მოეხსენებია დიდი — ქალბატონისთვის... ბატონს, რა თქმა უნდა, არ მოსწონებოდა, ისედაც ბებერი ყმა დაგვეკარგა ამ თარეშით და ეს ერთი ქალიც რაღა დავკარგოთ... დამიძახეს... გოუტყდი... მიბძანეს დედა-კაცის ჭკუას ღმერთი არ გაგიწყრეს არ აყვეო... ქმარი უშოვე და ყველასფერი დაავიწყდებოა... მეც შეუდექი საქმროს ძებნას... მევიყვანე სანახავათ ერთი კაცი, მარა შენს მტერს იმისთანა ჩვენ დაგვემართა: ვეძიეთ, ვეძიეთ, მარა დედა-კაცი არსა იყო... საწყალს სიჩქარეში თავსაფარიც ქე დავიწყებოდა.

მერე, შენ ხარ ჩემი ბატონი, რომ არაფერი გეეწყო შენს მტერსა და ავს, გამევიგლოვეთ საწყალი და დევივიწყეთ რაცხა ჰეტერე მოძრავი კაბა იყო თუ ცხვარი და ქათამი ღვთის წინაშე რა დასამალავია, მეც ქე მერგო; დანარჩენი მოძრავი ქმრის სახლი-კაცებმა წელიდეს და მიწა ხომ ბატონის იყო და ბატონის; განსვებულმა მამა-თქვენმა ი მიწაც სახლი კაცებს მიცა, მე რათ მინდა, სხვაც ბებერი მაქო... ერთი თხუთმეტი წელიწადი იქნება მას აქეთ ვინცხა ბერმა ჩამეიარა და ქე თქვა, მართალი რა თქვას კაცმა, ივლიტიე ცოცხალია და მისი შვილიცო, მარა რას ვიზამდით, ერთი სანთელი კი ოუნთე ღვთისმშობელს და მეტი რა გეეწყობოდა... ეხლა, ბატონო, რომ გამოზაფხულდა კარგათ. ეს ჩემი დაც მესტუმრა, მისი ბიჭიც და მისი შვილიშვილიც... გაგვიხარდა, ღმერთია მოწამე, ქრისტიანი კაცი არ დეიკარგა, მარა რა ვქნა არ ვიცი... იმდენი ადგილი არ მაქ, რომ ყველას გვეყოს... ჩემი საკუთარი შვილები სხვაგან მიდიან სამუშაოთ და მაგის სახლი-კაცებიც — უარზე არიან მამა მისის კუთვნილი ადგილი დოუბრუნონ; ამბობენ ბატონმა გვაჩუქა, სიველიც გვაქ და ბატონის სიტყვაცო...

— ძნელი საქმე ყოფილა — ისევ ჩაუმატა თედომ და წინ წამოიწია, რომ შუამავლობა გაეწია.

იულონმა დედა — შვილს გადახედა.

ისინი როგორც მოვიდენ ხის ძირში და დადგენ, ასე იდგენ — ეტყობოდათ მათთვის დიდი საქმე წყდებოდა. შვილს თითებ გადახლართული ხელი მუცელზე დაეწყო, დედას კი ხელები გულზე დაეკრიფა; მხოლოდ პატარა ბიჭი ხან ბებიას მიეტმასნებოდა და ხან მამას, რომელნიც თვალებით სტუქსავდენ უადგილო მოძრაობისათვის.

— რა გინდათ ახლა პირდაპირ მითხარით.

— რა მინდა, ბატონო, და ერთი სამოსახლო, ფეხი რომ მომეკიდებოდეს, თვარა ასე ხეტიალი ჩვენ კაცს არ შენადლება. ბატონო, სულ ვეუბნებოდი ჩემ

ბიქს წამოვსულიყავით, მარა იმ ურჯულოებმა მგონია შეგვაძინეს და ცოლი შერთეს, სულ მესიზრმებოდა, ჩვენი ხატი ჩვენკენ მეძახოდა, მარა რას ვიზამდი, რჯულს ხომ ვერ გავატყებებდი და ცოლ-შვილს ხომ ვერ დავაყრევინებდი... შარშანწინ მეორე შვილი რომ მოუკვდა ამ საცოდავს, მერე მაინც სულ გამიხშირდა სიზმრები, გამომეცხადებოდა ჩვენი ეკლესიის ძველი — ჭეშმარიტი და მეუბნებოდა: „მემთხვიე, მემთხვიეო“... მერე რომ ცოლიც მოუკვდა, ერთი ბალანელი დაღვრჩა, წავედი მარჩიელთან, მითხრა შენ და შენ შვილს არაფერი გიჭირთ, მარა თუ ხატი არ მენახულეთ, ბალანეი მოგიკვდებათო... ესტაცე ამ ჭუქელას ხელი, მაინც ქე იყო ავათ, არ დოუჯერე ჩემ შვილს და წამევედით... სულ ტყე-ტყე ვიარეთ; რავარც მევედით აქ, ე ბიქიც მორჩა და ჩემი შვილიც უკეთობაში წვიდა.

— კარგი, კარგი, საეზოვეს რავა ვერ გიშოვით!.. ეირჩიეთ, სადაც გინდათ.

— არა, შენი ჭირიმე, ჩვენ სოფელში თუ არ იქნა, ისე არაფერი გვეშველება, ხატს ვერ გვექცევით... რა სამსახურიც გნებაეს, დაგვადევით, გადვიხდით...

— კაი მუშაა ბატონო, ხურო გახლავთ, ერთი საწინებელი ისეთი გამოუჭრა ჩემ შვილს, შენც ქე გეკადრება — დაუმატა გლახუამ.

— მით უკეთესი — აი ეკლესია მაქ შესაკეთებელი... სახლშიც ბევრი მჭირდება, მარა საკმაო ხურო არ მყავს, და თუ აქ, ჩემს ახლოს, დასახლდები, მე ვიცი და ჩემმა ნამუსმა.

ამდენს ხანს ჩუმათ მდგომი გლეხიც ჩაერია ბაასში.

— რავაც შენ გენებოს... მეტი გზა არ მაქ, ისე უნდა ვქნა, მარა თუ მიზამ წყალობას, ისევ ჩვენ ძველ ეზოზე დამასახლე... მე ავათმყოფი კაცი ვარ... შიშიდან იყო თუ ჰავამ დამცადა, რაც კი ოდიშში მიმიყვანეს, არ გამიხარია... შვილები ბევრი დამეხოცა; ცოლიც მომიკვდა, მარა გამოქცევის თავი არ მქონდა... მარა დედამ რომ მითხრა მარჩიელის რჩევა, დროულმა კაცებმაც დაადასტურეს... მართლა თურმე ხატი ყოფილა გამწყრალი... რავაც მევილოცეთ, მეც უკეთობაში წვევდი და ჩემი ბიქიც... ახლა ნულარ დაგვაშორებ და თუ რამე სამუშაო იქნება, სად გეგექცევით?..

— კაი, მარა რამდენ დღეს დეიდებ ბეგრათ წელიწადში?

— ბძანე, შენი მოსამსახურე არ ვიქნებით ყველა?

— ოცი დღე! — მოსჭრა იულონმა.

— შენი ნებაა — მოსულს მეტი დავალების ეშინოდა.

— ყველაფერს მოგცემ, რაც მამა-შენს ქონებია—დაუმატა იულონმა ძლიერ კარგ გუნებაზე დადგა, რადგან დაინახა თავისი შვილი როგორ მოაგორებდა ახალ ურემს და თან კალთით ეწეოდა დედას.

— ქალღმერთი დაამზადებინა ოღონდ მღვდელს და ჩვენ მოვაწერთ—და იულონმა თავისი პატარა ვაჟი ზევით აისროლა.

— ბატონო, ახლანდელ მფლობელებს რა პასუხი უთხრათ, იმათაც ქალღმერთი ქონებით—დაუმატა თედომ რომ საქმე გაეჯანჯლებია და რამეს ჩამორჩენოდა.

— მევიდენ ჩემთან და მე ვეტყვი.

(შემდეგი იქნება)

ბ რ ი ტ ი კ ე

ივ. გომართელი

გ. ქუჩიშვილი

(ლექსები 1920 წ.)

ხალხის ბედი ხალხისავე ხელშია.

ხალხს შეუძლია, როგორც ხსნა თვისი თავისა, აგრეთვე დაღუპვაც.

ეს ქემშარიტი აზრი საკმაოდ იყო მომწიფებული ჩვენს მწერლობაში უკვე მესამოცე წლებიდან.

საუკეთესო წარმომადგენლები მაშინდელი მოღვაწეებისა მთელ თავის იმედებს ხალხზე ამყარებდნენ.

მაგრამ ხალხი ყოველგვარ პირობებში არ ა-ის გამომქედი თავისი ბედისა.

საჭიროა შეგნება, შეკავშირება

ამ თვისებებით აღჭურვილი ხალხი წარმოადგენს დემოკრატისა.

დემოკრატის მომზადება ჩვენში იწყება ოთხმოცდაათი წლებიდან.

დემოკრატიული აზროვნება, დემოკრატიული საფუარი იყო მანამდეც ჩვენს ხალხში, მაგრამ საჭირო იყო ხალხის დარაზმვა, შეკავშირება ახალი აზრების შესაგნებლათ. აი ამან გამოიწვია ოთხმოცდაათიანი წლების შემდეგ სასტიკი ბრძოლა მამებსა და შვილებს შორის. მამები ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით დამარცხდნენ.

შვილებმა ნოე ჟორდანიას მეთაურობით გაიმარჯვეს.

ოცდახუთი წლის მუშაობას ახალის გზით შედეგათ ის მოჰყვა, რომ ჩვენი ქვეყნა დღეს დემოკრატიული რესპუბლიკაა.

ნურავინ ნუ იფიქრებს, რომ დემოკრატიული რესპუბლიკა ჩვენ მხოლოდ დიდმა რევოლიუციამ მოგვცა.

რატომ არ მისცა ამ რევოლიუციამ დემოკრატიული რესპუბლიკა პოლონეთს, ადერბეიჯანს, სომხეთს, თუნდაც თვითონ რუსეთს?

იმიტომ რომ იქ დემოკრატია სუსტი აღმოჩნდა.

დემოკრატიული რესპუბლიკა ჩვენ მოგვცა ჩვენი დემოკრატის მომზადებაში, შეგნებაში.

ისტორია ჩვენი დემოკრატისა იწყება მესამე დასის ისტორიიდან. ნინო-შვილი, ჟორდანია, ჯიბლაძე—აი ვინ ააგო მისი მტკიცე საძირკველი.

შემდეგ დაიწყო დაულალავი და მედგარი მუშაობა ჩვენი მუშა ხალხის გაცნობიერებისა და ამ მუშაობაში თავისი წვლილი შეიტანა ჩვენმა პოეზიამაც.

ბატონყმობის გადავარდნას თან შემოჰყვა ძლიერი ხალხოსნური ტალღა ჩვენს პოეზიაში, მაგრამ ეს ტალღა იყო გარედან შემოჭრილი ის დაიბადა დიდ-კაცურ წრეში.

ხალხთან ის ახლოს არ იყო, ამიტომ ვერც ახდენდა შესაფერ გავლენას.

წარსული საუკუნის ბოლოში დემოკრატია თვითონ წარმოშვა თავისი პოეტები, რომლებმაც ხელი შეუწყეს თავისი პოეზიით დემოკრატიის ზრდასა და დავაჟკაცებას.

დემოკრატიის აუცილებელი გზა არის ბრძოლა ბატონობისათვის.

ეს ხანა ჩვენი დემოკრატიის ცხოვრებაში ჯერაც არ დამთავრებულა.

ამიტომ დემოკრატიის პოეტებმა შეიტანეს ჩვენს პოეზიაში ბრძოლის სიმღერა.

ასეთებია ევდოშვილი და ვარლამ რუხაძე.

მშრომელი ხალხის სამსახური და რევოლუციის ღმერთის თაყვანისცემა—აი რა ახასიათებს ამ ორ პოეტს.

ესენი გამოვიდნენ დემოკრატიის წრიდან და დემოკრატიის იდეალი დ ისახეს თავის მიზნათ

ამ მიზნის განხორციელება მოითხოვდა ბრძოლას მედგარს, სასტიკს და ამიტომაც რევოლუციის ცეცხლი დაანთეს ჩვენს ახალს პოეზიაში და მისი შუქით შეიქრენ მშრომელთა უბნებში.

ამ ორი პოეტის გზ.ს გაჰყვა შემდეგ ბევრი ახალგაზრდა მგოსანი.

მათ რიცხვს ეკუთვნის **ქუჩიშვილიც**.

ეს პოეტი მშრომელი ხალხის პირმშო შვილია მთელი თავისი ცხოვრებით, მოქმედებით, მისწრაფებით, სიხარულით თუ სევდით, სიყვარულით თუ სიძულვილით,—ერთის სიტყვით მთელი თავისი აზრით, გრძნობით, მსოფლმხედველობით ეკუთვნის მშრომელ ხალხს.

მისი პოეზიაც სიმღერაა მშრომელი ხალხის ბედისა და უბედობისა და გაცხოველებულია ბრძოლის ჰანგებით, ბრძოლის ცეცხლით.

რისთვის იბრძვის მშრომელი ხალხი? ამ ქვეყნიური ცხოვრების მოსაწყობათ.

ამიტომ მას უყვარს სინამდვილე, სიცხადე.

მწერლობაში ამას შეეფერება რეალური მიმართულება, ბუნებრივობა, მარტივი, უბრალო და სადა ენა.

სწორეთ ასეთია ქუჩიშვილი.

საიდუმლო, გაუგებარი, მისტიური მას არა სწამს.

ხილული, ცხოვრების სინამდვილე—აი რა იზიდავს მას.

ბუნების სიმშვენიერე—აი რა ჰზიბლავს მას.

სილამაზეს ის არ ეძებს თვალ-დახუჭული.

ის უმზერს სილამაზეს—ეს არის მთელი ბუნება.

და ის ცდილობს ამ ბუნების სიდიადის გადაშლას, რომ თვითონაც დასტკბეს და სხვაც დაატკბოს.

ცისკრის თრთოლა,
მზის კაშკაში,
სიოს ქროლა
ქალამთაში, —
აი ჩემი აღტაცება!
ტყის ფოთლებო,
ტაში, ტაში!

ამ სტრიქონებში მღერის ბუნების მგოსანი, რომელიც ტყის ფოთლებს ეთამაშება და ბუნების ყოველ მოვლენაში უდიდეს მშვენიერებას ჰხედავს.

აი, დაჰბერა ნიავემა,
ტყემ ნაზათ დაიშრიალა,
ღაირაკრაკა ტოროლამ,
ბულბულმაც შეიფთხრიალა,
ამღერდა ცა და ხმელეთი,
აჟღერდა ჩანგი წკრიალა!
ღმერთო, რა სანახავია,
რა ძვირი გასაგონია! —
ძმობამა, ჩემზე მდიდარი
მე სხვა არავინ მგონია!

ქუჩიშვილი არა თუ მგოსანია ბუნებისა, ის ბუნების მიჯნურია.

ბუნების სილამაზეს ის ვაჟაფშაველასავით გრძნობს, ჰხედავს.

იხიბლება, თვრება ამ სილამაზით და მღერის გულ-მხიარული, შეყვარებული.

მყის გული ამიღერდება
ბუნების დანახვაზედა!

ჩვენ აქ აშკარათ ვხედავთ, თუ რა დიდი გავლენა აქვს ბუნებას ადამიანის ხასიათზე, იმის სულიერ განწყობილებაზე.

ვინც ბუნებასთან დაახლოვებულია, არ შეუძლია, ბუნება არ შეიყვაროს. ვისაც ბუნება უყვარს, ის ბედნიერია. ვაჟა-ფშაველა უდიდესი მგოსანია მთებისა ჩვენი ქვეყნის მთებმა ვაჟაში ჰპოვეს უზადლო მხატვარი, რომელმაც მთებს სული ჩაუდგა, ფიქრით დაამძიმა და აამეტყველა.

ქუჩიშვილი თავის „მთებს“-ში ვაჟას მოგვავაგონებს.

მთებო, რა საყვარლები ხართ
 ტყე-ღელე-ქალა-სერითა,
 აყვავებული ქედებით,
 მდინარეების ჩქერითა,
 ცის ელვა-ჭექა-ქუხილით
 და ქარიშხლის მღერითა,—
 ისე არ მოვკვდე, არ გავძლე
 თქვენი სიტურფის მზერითა.

როდესაც გაზაფხულის რიყრაყზე ამომავალი მზე სხივებსა ჰკრავს ცის გუმბათს, იშვიათი სურათი იხატება.

წამოშლილი ჩიტები მხიარულის ჟღურტულითა და ჭიკჭიკით ეგებებიან ცის მეფეს, ბუნება აფერადდება, აწითლდება სიყვარულით და ახმაურდება სხვა და სხვა სიმღერით ბუნების სილამაზესთან ერთათ. თქვენ აქ შეჰყურებთ მზის თაყვა-ნისცემას.

ამ საერთო ფერხულშია ქუჩიშვილიც.

მზე ამოდის! მზე ამოდის!
 ფრინველებმა დაჰკრეს ტაში!
 მსურს მეც გზაში მივეგებო,
 მეჯინიბევ. ჩქარა რაში!

როგორც ის მერცხალი, რომელიც მხიარულის ჟღურტულით ეგებება მზის ამოსვლას, ქუჩიშვილიც ბუნების თაყვანის-მცემელია. როდესაც ის მოსწყდება დედამიწას და ოცნების რაშზე გადამჯდარი თავის აღმაფრენას გაჰყვება, მეტათ მოხდენილია.

გასწი! გასწი, ჩემო ლურჯავ!
 გასწი, თუ გიყვარდე!
 ნიაფ-ქართან მანავარდე!
 მეყო, რაც ვიდარდე!

და განა რა ადარდებს მგოსანს?
 ბევრი რამ.

მარტო ვარ, მარტო.
 ვის განვუმარტო
 სიკვდილ-სიცოცხლის
 შავი ფიქრები.

სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხს ბევრი პოეტი ჩაუფიქრებია. ამგვარი ფიქრი იწვევს ქუჩიშვილში ერთგვარ სევდას, მაგრამ ეს სევდა იმის პოეზიაში შემთხვევითია და წარმავალი.

ქუჩიშვილი ბრძოლის პოეტია.

სიკვდილი მას აფიქრე ს, მაგრამ ბრძოლის ცეცხლი მასში გაცილებით უფრო ძლიერია, ვიდრე სიკვდილის შიში და ამიტომ ამ სევდასაც იმის პოეზიაში უმნიშვნელო ადგილი უჭირავს.

მართალია, მას აფიქრებს ზოგჯერ ჩვენი არსებობის წარმავლობა:

სიზმარს მაგონებს ჩვენი აქ ყოფნა,

სიზმარივითაც მიჰქრიათ დღენი.

ეჰ, რა ფუჟია კაცთა ცხოვრება,

რა ხან მოკლეთა სიცოცხლე ჩვენი.

ან კიდევ:

ჩვენ მგზავრნი ვართ წუთისოფლის,

მივალთ ლანდებივით;

სიზმარივით ვიბადებით,

ვჰქრებით სიზმარივით...

მაგრამ სიკვდილის სევდას ის ბრძოლის ყუთინაში აღრჩობს და თავისუფლებისათვის ბრძოლაში ჰხედავს ცხოვრების მიზანს.

მეორე მიზეზი პოეტის სევდისა არის ქვეყნის ცრემლები. ქვეყანაზე უსამართლობა სუფევს. ტანჯულთა ცრემლი იღვრება; და ეს სევდით ავსებს პოეტის გულს.

მაგრამ მან იცის, რომ მშრომელი ხალხის ბრძოლა და გამარჯვება შეაშრობს ამ ცრემლებს და წუთიერი დასევდიანების შემდეგ ის ისევ იმედიანათ მოუწოდებს ყველას ბრძოლისაკენ და მებრძოლთა წმინდა სახელებს უმღერის გამირულ სიმღერას.

პოეტის სევდაში დიდი ალავი უკავია მშრომელი ხალხის მდგომარეობას.

ყველა მთვარის ლანდებს ვგვევართ,

შეგვხმობია ყველას ყბები.

შრომის ჰანგში მას ხშირათ ეყურება ბედის სამდურავი და ჩივილი:

და ამ ჰანგში, შრომის ჰანგში

ცხოვრებაზე მოსთქვამს ყველა.

მაგრამ პოეტმა იცის, რომ

შრომის წმინდა სამეფოშიც

შრომის დროშით შევალთ ყველა!

და ამიტომ ამაყი და გამხნევებული მედგრათ მოუწოდებს შრომის შვილებს:

ერთად, ძმებო, ძმებო, ერთად!

ჩაქუჩით და თოფით ხელში!

სირცხვილი მას, ვინც გაებას

მაცდურების გაბმულ ქსელში!

პოეტის სევდას ასაზრდოებს საშობლოს ბედი.

მისი სული არის—

საქართველოთი მოწყენილი,

მოუღონინარი....

ერის ცრემლით დამძიმებული.

მაგრამ პოეტმა კარგათ იცის, რომ მისი საყვარელი საშობლოს ხსნა მხოლოდ ბრძოლაშია და ყველას მოუწოდებს ბრძოლისაკენ:

წავიდეთ, ძმებო, წავიდეთ,

ჩავებათ ცხარე ბრძოლაში.

ვაშა, ვინც ჩვენთან იქნება

თოფ-ზარბაზნების სროლაში!

პოეტის ლექსებში გატარებულია სალი გრძნობა მამულის სიყვარულისა და თქვენ აქ ვერ ნახავთ ვერავითარ გადაჭარბებას. მას უყვარს თვისი საშობლო, როგორც დემოკრატს, და მოუწოდებს ყველას მის დასაცავათ.

ქუჩიშვილს განსაკუთრებით მოსწონს თვისი საშობლოს ბუნება:

ვინც მისწვდება ჩემი მთების

მწვერვალებს და ღრუბლებს,

ისიც მგონათ გადიქცევა,

ღმერთთან ისაუბრებს.

საშობლო პოეტს ესახება, როგორც ზღვაში ობლათ მავალი ხომალდი და ფიქრი პოეტისა თან დასდევს მას.

ამ ფიქრში ხშირათ იჭვია, ზოგჯერ იმედი, ბევრჯერ კი სევდა და უნუგეშობა.

მაგრამ პოეტის იჭვი იფანტება, სევდა ჰქრება და აღტაცებული, გულ-მხიარული მთელის თავისი გრძნობით შემოსძახებს:

სანეტარო და ხსნის ხმები

ეფინება ზურმუხტ მდელოს:

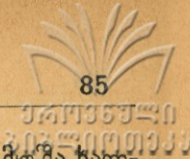
გაუმარჯოს ბორკილ აყრილ

თავისუფალ საქართველოს!

სიძლიერე და სიწრფელე პოეტის გრძნობისა აქ საკმაოთ მძლავრათა შლის ფრთებს.

ქუჩიშვილი უხვათ არის დაჯილდოებული გრძნობით, ტემპერამენტით, სამხატვრო გემოვნებით და ამიტომ მისი ასპარეზი ფართოა.

მაგრამ მისი ჩანგის სიმები განსაკუთრებით მუშა ხალხის ბედის სამღერლათ

არიან განწყობილი; პოეტს განსხვავებულათ უყვარს მუშა ხალხი; მას მუშა ხალხთან აქვს სულიერი ნათესაობა, ის მუშა ხალხის მგოსანია.

მუშათა უბანი, სარდაფები და ქოხები, მათი მუშაობა, ტანჯვა, გაჭირვება, იმედი, ბრძოლა და გამარჯვება,—აი რა იზიდავს ქუჩიშვილს.

რისთვის არის მუშა ხალხი უმთავრესი საგანი პოეტის შემოქმედებისა?

იმისთვის, რომ ქუჩიშვილი მუშა მგოსანია და მთელი თავისი შეგნებით, მისწრაფებით ის შეკავშირებულია მუშა ხალხთან; გრძნობით, ფიქრით და ოცნებით მუშა ხალხის გულსა და გონებასთან არის გადაჯაჭვული.

ქუჩიშვილს გათვალისწინებული აქვს, რომ ცხოვრება უკუღმართობით, უსამართლობით, ბოროტებით არის სავსე.

ცხოვრების გასაწმენდათ, ბოროტების მოსასპობათ ბრძოლაა საჭირო.

საუკეთესო მებრძოლებს პოეტი ჰხედავს მუშა ხალხში.

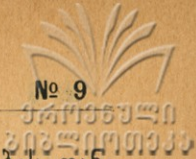
ერთ თავის ლექსში (შავი სამეფო) აგვიწერს კიდევც მუშა ხალხის განსაკუთრებულ დანიშნულებას:

მხოლოდ მუშები, გულმამაცი
ქარხნის მუშები
დიდი ხანია, რაც საომრათ
ემზადებოდნენ,
იქ იმ ჯურღმულში ერთდებოდნენ,
ირაზმებოდნენ
და ამბოხების ნანატრ ძახილს
ვლოდებოდნენ.

გაისმა ნანატრი ძახილიც, დადგა ჟამი ბრძოლისა და უნდა უყუროთ როგორის შეგნებითა და თავგანწირვით იბრძვიან თავისუფლების გულისათვის ეს გოლიათები.

მკერდ გაღეღიანი აწვებოდნენ
მტარვალთა ჯარებს,
კორეიან ხელით წინ მიჰქონდათ
წითელი დროშა
და ვეფხვებივით ასქდებოდნენ
ციხეთა კარებს.

რევოლუციის მოწინავე ჯარს, რომლის მოწოდებაც არის ძველი ქვეყნის დანგრევა, პოეტი ჰხედავს მუშათა კლასში.

ამიტომ უმღერის ის მუშებს. დაჩაგრულთა ხსნა, ძველი წყობილების დანგრევა, სამშობლოს განთავისუფლება,—ყოველივე ეს მხოლოდ მუშა ხალხს შეუძლია პოეტის რწმენით.

ამიტომ უყვარს მას მუშები. ქუჩიშვილი რევოლუციის მგოსანია და ვის უნდა უმღეროს მან, თუ არა რევოლუციის მედროშეებს!

ქუჩიშვილის პოეზიის ერთ განსაკუთრებულ თვისებას ის შეადგენს, რომ ეროვნული და კლასობრივი იქ გადაჯაჭული, შედუღებულია ერთი უმეორეთ პოეტს ვერ წარმოუდგენია. მუშა ხალხი მის წარმოდგენაში მარტო კლასი კი არ არის, არამედ მთელი ერის მისწრაფებათა გამომხატველი და მატარებელი.

თავის ბრძოლით ის მარტო თავის თავს კი არ ანთავისუფლებს, არამედ მთელ ერს. მუშათა კლასის გზა და მთელი ერის გზა ერთი და იგივეა.

საუცხოვოა პოეტის „ახალი ნანა“.

აჯანყებულ ქუჩებიდან

ისმის ყიჟინაო,

ისმის ხალხის მოწოდება:

წავიდეთ წინაო.

ინგრევა და ილეწება

ძველი ქვეყანაო;

იავ-ნანა, ვარდო-ნანა,

იავ-ნანინაო.

ბრძოლის ცეცხლი ჩვენს ახალ პოეზიაში ევლოშვილმა და ვარლამ რუხაძემ დაანთეს; პოეზიაში მათ ააფრიალეს წითელი ღროშა.

ამ ცეცხლის გარშემო ფერხული გამართეს მშრომელი ხალხის წრიდან გამოსულმა პოეტებმა და ერთი ამათვანია ქუჩიშვილი.

ზოგჯერ სევდიანი, ზოგჯერ აცრემლებული, ბევრჯერ იმედიანი, ის მიუძღვის მშრომელ ხალხს წინ თავისი ლამაზი, მოხდენილი სიტყვით და შეურყევლათა სწამს, რომ ცხოვრება წინ მიდის სულ უკეთესი და უკეთესი მომავალისაკენ.

იმის პოეზიაში თქვენ ნახავთ ცრემლებს, სევდას, სასოწარკვეთილებასაც, მაგრამ რწმენის ჩირაღდანი მის ხელში არც ერთხელ არ ჩამქრალა და არც ჩაქრება.

ოცნების რაშით მიისწრაფის წინ მშენებლებისაკენ, უკვდავებისაკენ—მზისაკენ.

ქუჩიშვილის შემოქმედებაში ცეცხლია ქეშმარიტი ხელოვანისა. გრძნობით საესეა მისი პოეზია, სიყვარულით გამთბარი.

ძალდატანება მას არსად არ ეტყობა, ბუნებრივია, როგორც მთის ანკარა ნაკადული და მეტათ გულწრფელი. მაგრამ იმისი გონების ფრთები მეტათ სუსტია მისი აღმაფრენისათვის და ამიტომ ქუჩიშვილის პოეზიას სიღრმე და სიგანე აკლია.

თანამედროვე ცხოვრება მეტათ რთულია და თანამედროვე პოეზიაშიაც გულის ცეცხლი გახვეული უნდა იყოს გონების შუქში, რომ ის კიდევ სწვავედეს და შორსაც ანათებდეს.

ქუჩიშვილის პოეზია მდიდარია მუსიკალობით. მუსიკის გავლენას თვითონ პოეტი იხსენიებს ერთ თავის ლექსში "ვიოლონი".

გაისმა გრძნობით მუსიკა წყნარი
და უმაღ კალამს მოვიკიდე ხელი.

სიმღერა ჩაქსოვილია ქუჩიშვილის ლექსში და ამიტომაც არის ის ხმატკბილი მოალერსე.

თავისი შემოქმედების მნიშვნელობას თვითონ პოეტი ახასიათებს ერთ თავის ლექსში.

მე ზარი ვარ მოგუაუნე,
მოწოდების ზარი.
ჩემს რეკაზე ირაზმება
შრომის შეილთა ჯარი.
მე ზარი ვარ მოწკრიალდე,
სასოების ზარი!
ხან მწუხარი
ხან მქუხარი
ხან კი ხმა ნარნარი!

წმინდა, ქეშმარიტი ხელოვნება ქუჩიშვილმა შეუხმატკბილა მშრომელი ხალხის ბედობას; სამშობლოს მომავალი მან გადააწნა მუშათა კლასის მერმისს, ეროვნული და კლასობრივი ერთმანეთს დაუკავშირა პოეზიაში.

ქუჩიშვილის შემოქმედებაში კლასობრივ ჰანგებთან ერთათ გაისმის ეროვნული ჰანგები და ამავე დროს მუსიკის ხმატკბილობა არა თუ არ ირღვევა, უფრო საგრძნობი და ძლიერია.

ამაშია განსაკუთრებული თვისება ქუჩიშვილისა.

პოეტსა სწამს სამშობლოც, სოციალიზმიც, ეროვნულიც და ინტერნაციონალიც და ეს რწმენა ლამაზათ არის აკინძული იმის პოეზიაში.

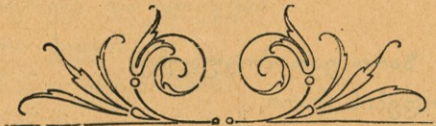
ბუნებრივი ნიჭი ქუჩიშვილისა საკმაოთ ძლიერი და თავისებურია, მაგრამ ამ ნიჭის დახვეწა, გაზრდა და გაღრმავება ვერ შესძლო პოეტმა.

მისი შემოქმედება შეჩერდა ერთ წერტილზე და აღარც ფორმას, აღარც შინაარსს წინმსვლელობა არ ეტყობა.

მაგონდება გრიშაშვილის სიტყვები ერთ ლექსში: „სად ვყოფილვარ, რა მინახავს?“ იგივე სიტყვები შეუძლია გაიმეოროს ქუჩიშვილმაც.

მარტო ნიჭმა რა ჰქნას, თუ მას არ ექნება ხელის შემწყობი პირობები, რომ გაიზარდოს და გაივსოს

მაგრამ ეროვნული აღორძინება დემოკრატიულ ნიადაგზე უსათუოთ გამოიწვევს ჩვენი პოეზიის მძლავრ ამეტყველებას და შექმნის ისეთს პირობებს, როდესაც ყოველ ნიქს საშუალება მიეცემა მთელი თავისი ძალღონე და შესაძლებლობა ბოლომდე ამოსწუროს.

ივ. გომართელი

კოლაუ ნაღირაძე

ბ ა ლ დ ა ხ ი ნ ი

ერთ თავის წერილში ტიც. ტაბიძეს სიყურადღებო აზრი აქვს გამოთქმული. რობაქიძეს ახასიათებდა: ერთი ფრაზაც კი არ შეუცვლია, რომ უფრო გასაგები ყოფილიყო.

მესმის, პოეზიაში სილამაზე მსხვერპლათ არ უნდა შეეწიროს ადვილ გაგებას.

მაგრამ მეორეს მხრით სილამაზის ერთ-ერთ თვისებაც პოეზიაში სწორედ ის არის, რომ გასაგები, მისაწდომი იყოს.

გამიგონია, ვაგნერის მუსიკა ტასმანიელისათვის სრულებით გაუგებარია, მაშასადამე ვაგნერის მუსიკა უარყოფითია?

ერთათ ერთი დამფასებელი ვაგნერისა რომ ტასმანიელი იყოს, მართლაც ასე იქნებოდა.

მაგრამ საშუალო ევროპიელს ესმის ბევრი რამ ვაგნერის მუსიკისა.

თუ მუსიკა არ კმაყოფილდება გრძნობით და ცდილობს შეგნების, აზრის სფერო დაიმორჩილოს და ჰანგების საშუალებით ეს თავის აზრი გაატაროს, პოეზიის სამყარო ხომ ერთსა და იმავე დროს გულიც არის და გონებაც.

თუ გონებას პოეზია არასფერს ეუბნება, ეს ნაკლია და არა ღირსება.

პოეტი არ უნდა ჩამოქვეითდეს ხალხის გემოვნებამდე, ხალხის შეგნებამდე. მან მთელი საზოგადოება უნდა აამაღლოს საკუთარ გემოვნებასა და შეგნებამდე.

მაგრამ შუამავალი მათ შორის არის საერთო ენა.

პოეტიც მიზნათ უნდა ისახავდეს. რომ მისი ენა საზოგადოებისათვის მისაწდომი იყოს.

როდესაც პოეტის ენა გაუგებარია, მიზეზი ორნაირი შესაძლებელია იყოს. ან პოეტისათვის მისი საკუთარი ენა და აზროვნება საკმაოდ გასაგებია და დარწმუნებულია, რომ განვითარებული მკითხველი მას გაიგებს.

ეს შეცდომაა მხოლოდ, ნაკლები დაკვირვებისა და ცხოვრების ნაკლებათ ცოდნის ნაყოფი.

ან პოეტი განზრახ ცდილობს, რომ გაუგებარი იყოს; ეს უკვე პრინციპია, მიმართულება.

ასეთი მიმართულება ფრიად ყალბია და უარსაყოფი.

ის, ვინც გაურბის სიტყადესა და გასაგებს აზროვნებაში, გაურბის და უარ-ჰყოფს ამასვე თვითონ ბუნებაში, ცხოვრებაში.

წამდვილი ცხოვრება, ბუნება, სინამდვილე მისთვის არ არსებობს, მას სძულს ყოველგვარი სინამდვილე და მოჩვენებას, ლანდებს, სიზმარს, არაჩვეულებრივს, არა ბუნებრივს ეტრფის

სინამდვილე მუდამ მიისწრაფის მშვენიერებისაკენ. ბუნებაში ბრძოლაა, შეუ-ჩერებელი მოძრაობა.

ამ ბრძოლის საბოლოო მიზანი მშვენიერების მიღწევაა.

მთელი მსოფლიოს განვითარება მე წარმოდგენილი მაქვს მხოლოდ როგორც თან და თანი მსვლელობა დაბალი საფეხურიდან უმაღლეს საფეხურისაკენ.

სად თავდება ეს უმაღლესი, მე არ ვიცი. თავდება კი სადმე საერთოთ, ამის პასუხსაც ვერაფერ მოგვცემს, მაგრამ გზა განვითარებისა რომ სისრულისა-კენ, მშვენიერებისაკენ მიდის, ჩემთვის ეს ცხადია.

უამისოდ მთელს ბუნებას, არსებობას, ცხოვრებას არავითარი აზრი არ ექ-ნებოდა.

ბუნება ბრძოლით იკაფავს გზას უკეთესი მომავლისაკენ.

ბუნებას ახასიათებს როგორც ბრძოლა, ისე მისწრაფება უკეთესისაკენ.

სიმახინჯე უარყოფდა ბუნებისა და ამიტომ ბუნება ებრძვის მას.

მე მრწამს, რომ ცხოვრებასა და ბუნებაში სიმახინჯე ბოლოს და ბოლოს ძლეული და მოსპობილი იქნება.

სინამდვილე, ცხოვრება ასეთი მშვენიერი, ასეთი ძვირფასი რამ არის!

სინამდვილეში გამეფებული უნდა იყოს მხოლოდ სილამაზე.

სიმახინჯეს იქ არ უნდა ჰქონდეს ადგილი.

და თუ დღესა აქვს ალაგი, ეს კიდევ იმას არ ნიშნავს, რომ ხვალაც ექნება.

თუ ხვალაც იქნება სიმახინჯე ცხოვრებაში, კაცობრიობა მას მაინც არ შეურიგდება, კაცობრიობა მუდამ მებრძოლი იქნება მის წინააღმდეგ.

ძირს სიმახინჯე ყოველგვარი სხეულისა, აზრისა, ცხოვრებისა და სხვ.

გაუმარჯოს სილამაზეს!

სიმახინჯეს მხოლოდ ის შეურიგდება, ის მიიღებს, ვინც ცხოვრებას და სინამდვილეს უარჰყოფს.

სიმახინჯის მიღება მისი გამართლებაა.

ეს კი სათავეა ავანტიურული ფიქრის სწეული გრძნობისა და საშინელი პესი-მიზმისა.

ჩემს სიცოცხლეში ისე არაფერი მძულებია, როგორც პესიმიზმი და ნევროსტენია. ესენი დაძმები არიან.

სიცოცხლე წუთის არის, მაგრამ ის კარგია, ლამაზი და ნეტავი მას, ვისაც შეუძლია, ვისაც შესწევს ძალღონე, სიცოცხლე ლამაზათ მოიხმაროს.

რა ვუყოთ, რომ ის წუთიერია!

შესაძლებელია, საიდუმლოება სიცოცხლის მშვენიერებისა იმის ხანმოკლეობაშიაც იყოს.

პესიმიზმი ყველგან მავნებელია, განსაკუთრებით პოეზიაში.

პოეზიის მიზანია მშვენიერების მიღწევა; პესიმიზმისა კი მშვენიერების უარყოფა.

პოეზიიდან პესიმიზმი უნდა განიდევნოს.

ჩვენ დავიბადეთ და გვინდა ბედნიერი ვიყოთ. ჩვენს ხელთ ცოტა დრო არის და ვისწრაფით, ავმალდეთ და მივალწიოთ, რისი მიღწევაც კი შესაძლებელია.

ძირს პესიმიზმი!

სულ სხვანაირია კოლაუ ნადირაძის მსოფლმხედველობა.

მე მქონდა სიმვოლიზმზე ლაპარაკი მასა, აქვს ბევრი კარგი მხარე: სიტყვა, რითმი, მეტრი, რიტმა, მუსიკა—საერთოთ ფორმა.

მაგრამ მისი შინაარსი, მისი დებულებანი, მისი ფილოსოფია ჩემთვის მიუღებელია.

კოლაუ ნადირაძე საუკეთესო წარმომადგენელია სიმვოლიზმის უარყოფითი მხარეებისა.

სინამდვილის უკუგდება, სიმახინჯის სიყვარული, სნეული ოცნება, პესიმიზმი,—ყოველივე ეს საუცხოვოთ არის გადაშლილი იმის „ბალდახინში“.

მარტო სათაურია საკმარისი, რომ აშკარათ დაინახოთ ავტორის სული.

თავისთავათ დიდი ღირსებაა, როდესაც ადამიანი ერთ სიტყვაში გამოჰხატავს მთელ თავის ბუნებას.

სათაურივე ეუბნება მკითხველს, თუ როგორ შინაარსთან ექნება მას საქმე.

მაგრამ სათაურივე იწვევს მკითხველში ერთგვარ შეურჩევლობას

როდესაც გადაიკითხავთ პატარა წიგნს, დარწმუნდებით, რომ ზოგიერთი ლექსი ავტორისა მეტათ გაუგებარია, გიძნელდებათ იმისი გამოცნობა, თუ რისი თქმა უნდოდა პოეტს, რა აწუხებდა მას.

პოეტს შეუძლია თქვას: ეგეც მე ვიდარდო? მეკი ვთქვი და გაიგებ თუ არა, ეს შენი საქმეაო.

ყოველი მგოსანი უწინარეს ყოვლისა საკუთარი თავისთვისა სწერს. მისი

სული ერთგვარ შვებას, ერთგვარ დაკმაყოფილებას ჰპოებს საკუთარ ნაწარმოებში.

პოეტი ესაუბრება თავის მეს, თავის წარმოდგენას და შემოქმედობს, რომ ამ შემოქმედებაში საკუთარი წყურვილი მოიკლას, კენესა გულისა დააყუჩოს, ფიქრთა ამშლელ კითხვებზე პასუხი გასცეს.

მაგრამ ამავე დროს პოეტი მკითხველსაც არ ივიწყებს, მკითხველისათვისაც სწერს, რადგანაც ერთგვარი სულიერი მოთხოვნილებაა: "შენი ფიქრი, შენი მტანჯავი გრძნობა, სევდა სხვისაც გაუზიარო."

ამგვარ გაზიარებაში უკვე ერთგვარი შვება არის.

ამიტომ მკითხველსაც აქვს უფლება იმართოს პოეტს და უთხრას: ბატონო ჩემო, თქვენ სრული უფლება გაქვთ ისე სწეროთ, როგორც გნებავთ, მაგრამ ინებეთ და გასაგებათ დასწერეთ ის, რასაც საჯაროთ აქვეყნებთო.

ხშირათ ერთს ტაეპში ერთი აზრიდან მეორემდე ისეთი მოულოდნელი ნახტომია, რომ სრული უაზრობის შთაბეჭდილებას სტოვებს.

აიღეთ ტარანტელი.

ჩვენი თვალები იმ ბეჭედში შეხვდენ მგზავრებათ

ო, სინამდვილე სანატრელი სპარსულ ნოხების!

მრავალი მთვარე ამაყობდა იქ ღვდელ-მთავრებათ,

თითქოს შეშურდათ მათ წარსული დიადობების.

ბეჭედში თვალების შეხვედრა კიდევ წარმოსადგენია, მაგრამ საიდან გაჩნდენ აქ ეს მთვარეები და ღვდელ-მთავრები, ეშმაკმა უწყის.

ასეთი ახირებული და ქაჯური სტრიქონები ბლომათ არის ნადირაძის პოეზიაში.

სინამდვილეს პოეტი ყველგან გაუბრუნებს; ცდილობს, სინამდვილე დაივიწყოს.

სინამდვილე მას აბრაზებს და მოჩვენებებსა და ლანდებში ეძებს თავ-დავიწყებას.

როდესაც სინამდვილე მიუყრდება ღამის წყვილადში, მაშინ შედის პოეტი თავის ოთახში, რომ მოსვენება ჰპოვოს, მაგრამ.

ცივი სიგითე სველ ხელებით დაიჭერს ჩემ თავს

და შეშინებულს ჩუმად დამდეგს მღუმარე სახლში.

რატომ სძულს ასე საშინლათ პოეტს სინამდვილე?

ამიტომ რომ ის მთელი სიცოცხლე იმის თვალში უნიჭო პიესაა მხოლოდ, ცხოვრება წამებაა და რაც მალე მოედება ბოლო ამ წამებას, მით უკეთესი.

ო, ღმერთო ჩემო, დაასრულე ჩემი წამება

და დააჩქარე ეს დღეები და ეს წამები!

რაც გამოუცნობი, იდუმალი ზიზი პოეტს თან დასდევს და იმის სახელი-
სა და სევდას ვერსად ვერ ემალება.

სინამდვილის უარყოფა განსაკუთრებით მძლავრათ არის გატარებული პოე-
ტის ერთ ლექსში, რომელიც „ნიამორები“-ს მე-IV ნომერშია.

„მატყუარია სამყაროს სახე
და ორმაგობით ჩვენ წინ ირთება...
სულისთვის ყველგან აგია მახე,
როცა ღამეა, ან დღე ინთება.
არ არი სხვა გზა, არ არი არსად:
ეს მასკარადი მოეწყო ისთე!
დაფერფლე სული და ეცვი ჯვარსა,
ვით ავაზაკი და როგორც ქრისტე.
უარყავ ბრძოლის ცეცხლი მაცდური,
და ბრაზი ჩუმათ ჩაახჩვე სულში.
იწამე ყოფნა ჩვენი ლანდური
შორ მომავალში და შორ წარსულში.

ამ ლექსში მთელი ფილოსოფიაა, რომელიც სარჩულათ უდევს პოეტის შე-
მოქმედებას.

სინამდვილე მატყუარაა, ორმაგობით სავსე. სიცოცხლე ტანჯვაა და არა-
ვითარი გამოსავალი არ არსებობს: უნდა იტანჯო და ჯვარს ეცვა.

ამიტომ უნდა უარჰყო ყოველივე, რაც შეკავშირებულია სინამდვილესა და
ცხოვრებასთან და სინამდვილის აღაგს გაამეფო მოჩვენება, „ყოფნა ლანდური“.

ასეთი შეხედულება ყოველ-გვარ პირობებში მავნებელია, განსაკუთრებით
კი ჩვენს მდგომარეობაში.

ახალგაზრდა საქართველოს, რომელმაც ეს—ეს არის ბორკილები შემოი-
ძრო და გასაოცარის სიმტკიცით ებრძვის ყოველგვარ დაბრკოლებას.

ახალგაზრდა საქართველოს, რომელიც მთელ თავის ძაღღონეს სკიმავეს
თავისუფლების შესანარჩუნებლათ, ამგვარი მსოფლ-მხედველობა კი არ შეეფე-
რება, არამედ ბრძოლის ცეცხლით გახურებული და იმედის სხივებით გაბრწყინ-
ებული სიმღერა გამარჯვებისა.

სინამდვილე საერთოთ მშვენიერებაა, სიცოცხლე დიდი განძი, ცხოვრება-
ბედნიერება, მხოლოდ სიმბინჯეს, ბოროტებას, უსამართლობასა და უზნეობას
აქვს შიგ ფესვები გადგმული.

მოვსპოთ ყოველივე ეს ბრძოლით და გავამეფოთ სინამდვილეში სრული
სილამაზე.

აი შეხედულება მშრომელთა კლასისა, რომელიც შეურყევლის რწმენით
მიდის წინ და ბრძოლით მიიკაფავს გზას ცხოვრების გამშვენიერებისაკენ.

ნადირაძის პოეზია თავისი შინაარსით დამარცხებულების, ცხოვრებისა და გონების ფეხქვეშ გათელილთა „დღენაკლულთა და საცოდავთა“ სულის კვეთებაა.

პოეტი ფრიად შემცდარია, როდესაც სამშობლოს ეუბნება:

უკანასკნელათ შენ მერგები მე არჩევანში-ო.

სამშობლოს სწამს, რომ ის არ დამარცხდება.

და კიდევ რომ დამარცხდეს, როგორც პოეტსა ჰგონია, მის გულში მაინც ვერ ამოფხვრის ვერავითარი ძალა მტკიცე იმედს საბოლოო გამარჯვებისა და აღდგენისას.

ერთში კი მართალია პოეტი, როდესაც სამშობლოს მიმართავს:

და სამუდამოთ უწამები დარჩება შენთვის

ჩემი ტირილი, სიყვარული და დამარცხება.

ნადირაძის ტირილსა, სიყვარულსა და დამარცხებაში არის ნაწილი, რომელიც მისაღები და საწამებელია.

ეს ის ნაწილია, სადაც თვით ცხოვრება, სინამდვილე ლაპარაკობს.

უდიდესი ნაწილი კი მართლაც უწამები დარჩება.

მხოლოდ გაკვრით მინდა აღენიშნო, რომ ამ ლექსში პოეტი მეტათ უკადრისათ იხსენიებს სამშობლოს:

სამშობლო ბრიყვო, რომ იტვირთე უმადლო ვალი.

ჩვენ თუ აკაკის ვაპატიებთ იმის სიტყვებს, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ყოველ მგოსანს შეეძლოს აკაკის ტვირთის ზიდვა.

სინამდვილის სრულ უარყოფასა და უკიდურეს პესიმიზმს შედეგათ მოსდევს ავათმყოფი გრძნობა და სნეული ფანტაზია, რისი მაგალითებიც საკმაოა ნადირაძის პოეზიაში. მგოსანი თვითონ აღიარებს ამას:

ჩემი ოცნება ავათმყოფი აკვდება ფანჯრებს.

ავათმყოფი ოცნება კი ხშირათ წარმოშობს სიმახინჯის სიყვარულს.

თუ გაფრინდაშვილის პოეზიაში ერთგვარი დასაბუთებაც კი არის ამგვარი სიყვარულისა, კოლაუ ნადირაძეც ცდილობს, არ ჩამორჩეს მას უკან.

მე ხშირათ მიყვარს ეს ქალაქი მრუში და მყრალი;

ატალახებულ ქუჩებს მივჰყვები,

ვუცქერ უკბილოთ დაღრეჯილ სახლებს.

ხარბათ დავეძებ მახინჯ სახეებს.

პოეტს სიმახინჯის დახატვა საკმაოთ ეხერხება და მისი სურათი ავზნიანი ქალაქისა მკაფიო და ძლიერია.

საუცხოვო შთაბეჭდილებას იძლევა პოეტი იქ, სადაც გრძნობათა და სიწრფელე სინამდვილეს ევლებიან გარშემო.

ძველი რითმები ნაზი და ტკბილი ლირიკაა. აქ ყველაფერი ბუნებრივია, გასაგები.

ესთქვათ ის ლოცვები; ო, ბევრი რამე
 მოგვაგონებდა ჩვენ იმათ ხმებში,
 და როცა მოვა მწუხარე ღამე,
 დავმაღლავ ცრემლებს შენს ბავშურ თმებში.

აქ თვითონ ცხოვრებაა და პოეტის გრძნობა ჩვენს გულს სწვდება, აღელვებს და იწვევს შიგ შესაფერ ამოძახილს.

„შემოდგომა სოფელში“ წარმოადგენს ოსტატურათ შემოხაზულ სურათს სოფლის შემოდგომისას და აშკარათ ჰმოწმობს, რომ პოეტს საკმაოდ მძლავრი ნიჭი აქვს.

„კეთროვანება“ საესეა ნაზი სევდით და სრული ლირიზმით და თავისი ბუნებრივობით შესაფერ შთაბეჭდილებასაც ახდენს.

„ბავშობა“ ერთი საუკეთესო ლექსია მთელი თავისი შინაარსით, ფორმით, მუსიკით, რითმით, გრძნობით, სინაზით, სიწრფელით, სიღრმითა და ბუნებრივობით.

სრულებით უბრალო, მარტივი, ჩვეულებრივი ხაზებით პოეტი იძლევა მკვეთრ სურათებსა და ძლიერ განცდას.

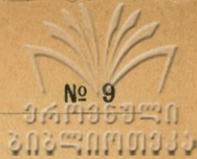
ყოველი სტრიქონი სწვდება გულის სიღრმესა და ფიქრს, ოცნებასა და გრძნობებს აფორიაქებს.

ლირიკოსის უდიდესი ღირსება ის არის, რომ საკუთარი ფიქრითა გრძნობით შეგბოქოს, პირადი ტკივილები და სულისკვეთება შენს ტკივილებათა და სულისკვეთებათ გადააქციოს.

ასეთი მიღწევაა „ბავშობა“-ში.

ბავშობის მოგონება, ძიძა, მამის სიკვდილი, დედის ცრემლები—ყოველივე ეს უნაკლოლოთ არის ასხმული მშვენიერ კრიალოვნათ და არავითარი ძალდატანება, არავითარი ფერ-უმარტილი და გრეხა აქ არ არის,—ყოველივე ბუნებრივია.

შთაბეჭდილება თანდათან გადადის სრული ბუნებრივობით ერთი სახიდან მეორეზე და იძლევა ერთ დასრულებულ სურაას; პირველი სტრიქონიდანვე ძლიერდება და ბოლოს გულის ყველა ძარღვებს სკიმავეს, სურათი დედისა დაუვიწყარია და უნახესი სევდით, გამოუთქმელი სიყვარულითა და წმინდა შიშით საესე უკანასკნელი სტრიქონები:

გადის თვეები და ყოველ დღე ცამცახით ველი,
რომ დედაც წავა... აღარვინ ჰყავს საბრალოს მცველი.
დამტოვებს ისიც! და ნუგეშით ვილას მივმართო?
მაღე ამ სახლში მე დავრჩები სულ მარტო-მარტო.

აი სად არის ქეშმარიტი ნიჭი და ძალა პოეტისა და არა იქ, სადაც მას
ეძებს მაჩაბელი ნიამორების უკანასკნელ ნომერში.

სამწუხაროთ, ამგვარი შინაარსი ბ. ნადირაძისათვის უჩვეულოა, შემთხვევი-
თია. შებორკილი ჰყავს თავისი მერანი სიმბოლიზმის ჯაჭვებითა და უღმერთოთ
სტანჯავს მას.

როდესაც იშვიათ შემთხვევაში მერანი ახერხებს აწყვეტასა და თავის გან-
თავისუფლებას, პოეტის ნიჭიც ფრთებსა შლის მაშინ და სწვდება ქეშმარიტ
ხელოვნებას.

სიმბოლისტების საერთო ღირსებას ის შეადგენს, რომ განსაკუთრებულ ყუ-
რადღებას აქცევენ ლექსის სილამაზეს, სიტყვების დახვეწას.

წინეთ თუ ჩვენი პოეტები უმთავრეს ყურადღებას აზრს აქცევენ და ფორ-
მას აზრი ჰყლაპავდა, დღეს ეს გზა უკვე სამუდამოთ უარყოფილია და აღიარე-
ბულია, რომ აზრი და ფორმა განუყრელი ნაწილებია ერთი მთელისა.

უშნო სხეულში შეიძლება იყოს მშვენიერი სული, მაგრამ პოეზიაში ეს
შეუძლებელია; თუნდაც იმიტომ რომ, თუ კი პოეზიის სხეული უშნოა, ულა-
მაზო, აქ უკვე აღარ არის პოეზია.

აი აქ ჩვენს სიმბოლისტებს დიდი ღვაწლი მიუძღვით, მაგრამ ისინი ვარდებიან
მეორე უკიდურესობაში: განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ ფორმას და ხში-
რათ აზრს ფორმა ჰყლაპავს, ლამაზი რიფმების მეტი აღარა სჩანს რა.

ეს ღირსება და ნაკლი ახასიათებს კოლაუ ნადირაძესაც.

თუ ხშირათ მისი ლექსი სიტყვების ლამაზი და უშინაარსო წყებაა, სამაგიე-
როთ ფორმა მისი პოეზიისა მოხდენილია.

ალაგ-ალაგ აქაც ეტყობა ნაძალადეობა, მაგრამ მისი რითმი, მეტრი, რიფმა
საკმაოთ დამუშავებულია და ბევრგან თავისებურიც.

საქრედაქციო კალკეობა:

ივ. გომართელი
ს. აბაშელი
პ. ირეთელი
არ. რუხაძე
ობოლი მუშა

1919 წ. დეკემბრიდან გამოდის უოველ-თვიური სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი

„ცისარტყელა“

გამოცემა რკინის გზის მუშა-მოსამსახურეთა პროფესიონალურ კავშირის ცენტრალურ გამგეობასთან არსებულ კულტურა-განათლების კომისიისა.

ყოველგვარ პირობების გასაგებად მსურველებმა უნდა მიმართონ ამავე კომისიას,—თბილისი, ელისაბედის ქუჩა, № 200.